

TIEDEAKATEMIAIN NEUVOTTELUKUNTA
DELEGATIONEN FÖR VETENSKAPSAKADEMIERNA I FINLAND
COUNCIL OF FINNISH ACADEMIES

Vaikuttavaa yhteistyötä

Tiedeakatemiain neuvottelukunnan
kansainväliset tiedejärjestöjäsenyydet

Petra Autio

VAIKUTTAVAA YHTEISTYÖTÄ

Tiedeakatemiain neuvottelukunnan
kansainväliset tiedejärjestöjäsenyydet

Petra Autio

Taitto: Mikko Marjakangas

ISBN 978-952- 93-7785- 5 (nid.)

ISBN 978-952- 93-7786- 2 (PDF)

Erweko Oy, Helsinki, 2016

TIEDEAKATEMIAIN NEUVOTTELUKUNTA
DELEGATIONEN FÖR VETENSKAPSAKADEMIERNA I FINLAND
COUNCIL OF FINNISH ACADEMIES

TIIVISTELMÄ

Tiedeakatemiain neuvottelukunta edustaa suomalaisia tiedeakatemiaita kansainvälisissä tieteen keskusjärjestöissä. Enemmistö näistä järjestöistä on maailmanlaajuisia, mutta muutaman toiminta keskittyy Eurooppaan. Neuvottelukunta vastaa järjestöjen vuosimaksuista ja muista jäsenyysvelvoitteista, nimittää asiantuntijoita järjestöjen tieteellisiin, tiedehallinnollisiin ja tiedepoliittisiin tehtäviin sekä järjestää luottamustehtävien hoitamiseen tarvittavat kokousmatkat. Tässä raportissa kuvataan neuvottelukunnan kansainvälisen yhteistyön laajuutta ja arvioidaan osallistumisesta koituvia hyötyjä sekä vaikuttamismahdollisuuksia järjestöjen sisällä.

Neuvottelukunta hoitaa jäsenyystehtäviään aktiivisesti lähettämällä lähes poikkeuksetta edustajia yleiskokouksiin, jotka käyttävät järjestöjen korkeinta päätäntävaltaa. Suomalaisedustajia on lisäksi mukana lukuisissa toimielimissä ja työryhmissä. Suhteutettuna pienen maan resursseihin neuvottelukunta on menestynyt varsin hyvin esittäessään asiantuntijoita järjestöjen johtoryhmiin ja muihin toimielimiin. Euroopan laajuisissa järjestöissä suomalaisedustus on suorastaan erinomainen.

Neuvottelukunnalla ja sen yhteistyöjärjestöillä on useita eritasoisia tavoitteita, kuten tieteen ja tiedeakatemioiden aseman yleinen parantaminen, tiedepohjaisen neuvonannon edistäminen, globaalien ongelmien ratkaiseminen sekä humanististen ja yhteiskunnallisten tieteiden aseman edistäminen. Tässä raportissa analysoidun aineiston perusteella suomalaisten mah-

dollisuudet tavoitteiden edistämiseen ovat hyvät, ja vaikutusvaltaa myös käytetään. Suomella ei ole taloudelliseen asemaan tai suureen väkilukuun perustuvaa valta-asemaa, vaan uskottavuus on ansaittu hyvällä substanssiosaamisella sekä tekemällä aktiivista yhteistyötä järjestöjen sisällä. Neuvottelukunnan edustajat ovat olleet mukana esimerkiksi perustettaessa maailmanlaajuisista globaalimuutostutkimusohjelma Future Earthia, rakennettaessa uutta eurooppalaista tiede-neuvontajärjestelmää sekä luotaessa pohjaa käynnissä olevalle prosessille, jolla tavoitellaan maailman johtavien luonnontieteitä ja yhteiskuntatieteitä edustavien kattojärjestöjen yhdistymistä.

Yleisestä positiivisesta kuvasta huolimatta kansainvälisessä yhteistyössä ja sen tulosten jalkauttamisessa on myös kehitettävää. Tiedottamista ja vuorovaikutusta niin tiedeorganisaatioiden sisällä kuin neuvottelukunnan ja muun yhteiskunnan välillä on syytä tehostaa, jotta järjestöissä tehty työ sekä julkaistut raportit ja julkilausumat palvelisivat entistä paremmin niin tiedeyhteisöä kuin päätöksentekoa ja yhteiskunnallista keskusteluakin. Vaikka neuvottelukunnan edustajat ovat jo kunnostautuneet asiantuntevina ja luotettavina yhteistyökumppaneina, järjestöille kannattaisi tehdä nykyistä aktiivisemmin aloitteita uusista työryhmistä, kehityshankkeista ja tutkimusohjelmista suomalaisen erityisosaamisen tunnetuksi tekemiseksi ja hyödyntämiseksi.

SISÄLLYS

1. Johdanto	6
2. Neuvottelukunnan tiedejärjestöjäsenyydet ja järjestöjen toiminta	8
2.1 Neuvottelukunnan koordinoimat jäsenyydet	8
2.2 Järjestöjen pääasialliset työmuodot ja suomalaisten osallistuminen	11
2.3 Tiedepohjainen neuvonanto	12
3. Tiedejärjestötoiminnan tavoitteet	14
3.1 Neuvottelukunnan tavoitteet	14
3.2 Kansainvälisten organisaatioiden tavoitteet	16
4. Edustaminen ja nimeämisprosessit	17
4.1 Toiminta- ja osallistumismahdollisuuksien hyödyntäminen	17
4.2 Suomen edustus johto- ja toimielimissä suhteessa muihin jäsenmaihiin	18
4.3 Suomen edustus johto- ja toimielimissä suhteessa pyrkimykseen	22
4.4 Nimeämisprosessit	24
5. Suomalaisten toiminta järjestöissä	25
5.1 Vaikutusmahdollisuudet	25
5.2 Esimerkkejä konkreettisista toimista	26
5.3 Kehitysmahdollisuuksia	27
6. Tiedonkulku organisaatioiden välillä	29
6.1 Sihteeristöjen työ	29
6.2 Edustajien työ	30
6.3 Teknillisten tieteiden järjestöjen erityiskysymykset	31
6.4 Kehitysmahdollisuuksia organisaatioiden tiedonvälityksessä	32
7. Tiedon välittäminen tiedeyhteisöön ja yhteiskuntaan	33
7.1 Tiedonkulku tiedeyhteisöön	33
7.2 Tiedon jalkautuminen yhteiskuntaan ja tiedepohjainen neuvonta	35
7.3 Esimerkkejä onnistuneesta viestinnästä	36
7.4 Viestinnän tavat, vahvuudet ja ongelmakohtat	37
8. Toiminnan vaikutus ja hyöty	39
8.1 Ihmiskunnalle ja tieteelle	39
8.2 Yksittäiselle tutkijalle, neuvottelukunnalle ja suomalaiselle tiedeyhteisölle	40
8.3 Yhteiskunnalliselle keskustelulle ja päätöksenteolle	42
9. Yhteenveto: suomalaisen tiedejärjestöyhteistyön vaikuttavuus	43
9.1 Vahvuudet ja kehittämiskohteet	43
9.2 Toiminnan hyöty ja vaikuttavuus: tavoitteiden edistäminen	45
10. Kehitysehdotukset	48
Liitteet	50
1. Käytetyt lyhenteet	50
2. Haastatellut henkilöt	50
3. Järjestöt ja Suomen toiminta niissä	51
4. Lähteet	57

1. Johdanto

Tiedeakatemiain neuvottelukunta on suomalaisten tiedeakatemioiden yhteistyöelin, joka on keskittynyt erityisesti hoitamaan yhteistyösuhteita kansainvälisiin tie- deorganisaatioihin. Neuvottelukunta edustaa Suomea kaikkien tiedeakatemioiden puolesta yleistieteellisissä järjestöissä ja osoittaa asiantuntijoita kotimaisiin ja kansainvälisiin tieteellisiin, tiedehallinnollisiin ja tiedepoliittisiin tehtäviin. Neuvottelukunnan toinen päätehtävä on koordinoida tieteenalakohtaisten kansalliskomiteoiden toimintaa, jossa yhteistyökumppaneina ovat tieteenalunionit ja tutkimusohjelmat.

Tämän raportin pohjana on kevään ja kesän 2016 aikana toteutettu selvitys, jossa on arvioitu kansainvälisen tiedejärjestöyhteistyön hyötyä ja vaikuttavuutta. Selvityksessä haluttiin kartoittaa suomalaisten tiedeakatemioiden, tutkijoiden ja Tiedeakatemiain neuvottelukunnan osallistumista ja vaikutusvaltaa kansainvälisessä tiedejärjestöjen verkossa. Yhtenä sekä vaikuttavuuden että hyödyn ulottuvuutena on arvioitu tiedepohjaista neuvonantoa päätöksenteossa.

Arviointia varten hyöty ja vaikuttavuus määriteltiin hyvin käytännönläheisesti, eikä esimerkiksi viime vuosina keskeiseksi nousutta vaikuttavuuden käsitettä ole pohdittu teoreettisesti (vrt. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 49-51). Lähtöoletuksena oli, että hyöty voi olla esimerkiksi kansainvälisestä yhteistyöstä saatavia tietovarantoja, synergiaetuja ja vaikuttamismahdollisuuksia, mutta osana selvitystä kartoitettiin myös, mitä kansainvälisessä tiedejärjestöyhteistyössä mukana olevat tutkijat itse pitävät toiminnan hyötyinä. Vaikuttavuusanalysissa lähdettiin Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan laatiman vaikuttavuuden arviointiin tehdyn oppaan (Suvikumpu, Tikka & Saukkonen 2014) perusajatukselta, että vaikuttavuus on tavoiteltua muutosta (ks. myös Kuitunen & Hyytinen 2004, 21-23; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 50).

Keskeistä arvioinnissa on tällöin toiminnan tulosten suhteuttaminen tavoitteisiin: ”kuinka hyvin on onnistuttu omien tavoitteiden saavuttamisessa ja halutun muutoksen aikaansaamisessa” (Suvikumpu & al. 2014, 4). Tätä varten projektissa kartoitettiin myös kansainvälisen toiminnan tavoitteita monella tasolla.

Toimeksiannon mukaisesti tämä raportti pyrkii vastaamaan seuraaviin kysymyksiin

- Kuinka hyvin TANK hyödyntää kansainvälisten jäsenyyksiensä tarjoamat toiminta- ja osallistumismahdollisuudet?
- Kuinka hyvin Suomi on edustettuna kansainvälisten järjestöjen johto- ja toimielimissä?
- Mitkä ovat suomalaisten vaikutusmahdollisuudet kansainvälisten organisaatioiden sisällä?
- Miten tieto kulkee kansainväliseltä tasolta Suomeen?
- Miten hyvin neuvottelukunta on onnistunut kotiuttamaan ja jalkauttamaan kansainvälisten järjestöjen suosituksia, julkilausumia ja tiedotteita?
- Mitä hyötyä kansainvälisestä tiedejärjestöyhteistyöstä on?
- Missä määrin kansainvälisen toiminnan tavoitteet toteutuvat?

Tiedeakatemioiden virallista yhteistyötä on tehty 40 vuotta, ja niiden yhteistyöorganisaatio on ehtinyt toimia kolmella eri nimellä. Suomessa on neljä tiedeakatemias: Suomalainen Tiedeakatemia, Finska Vetenskaps-Societeten eli Suomen Tiedeseura, Teknillisten tieteiden akademia ja Svenska Tekniska Vetenskapsakademien i Finland. Vuonna 1976 perustettiin Suomen Tiedeakatemiain Valtuuskunta (STAV) Suomalaisen Tiedeakatemian ja Suomen Tiedeseuran yhteistoiminta-elimeksi, erityisesti hoitamaan tiedeakatemioiden kansainvälisiä yhteyksiä (historiasta ks. Visakorpi 1999; Lehto 2010). Monien vaiheiden ja osittaisen edustuksen jälkeen molempien teknillisten tieteiden akatemioiden edustajat tulivat Valtuuskunnan täysivaltaisiksi jäseniksi vuonna 2003 (Nykänen 2016). Vuonna 2008 STAV:n toiminnot siirrettiin Tieteellisten seurain valtuuskunnan yhteyteen perustetulle Tiedeakatemijaostolle (TAJ), ja vuonna 2012 Jaosto muutettiin Tiedeakatemiain neuvottelukunnaksi (TANK; luettelo tässä raportissa käytetyistä lyhenteistä on liitteessä 1). Neuvottelukunta toimii hallinnollisesti Tieteellisten seurain valtuuskunnan yhteydessä, ja sen toimintaa rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö.

Vuonna 2015 Tiedeakatemiain neuvottelukunnassa käynnistyi kokonaisvaltainen strategiaprosessi, johon sisältyy kattava oman toiminnan arviointi. Neuvottelukunnan pyrkimys määritellä tarkemmin toimintaansa ja strategiaa tavoitteitaan tässä tilanteessa liittyy ensiksi

kansainvälisiin (ja kotimaisiin) kehityskulkuihin, joissa pyritään kehittämään tiedepohjaisen neuvonannon muotoja sekä vahvistamaan tiedeakatemioiden asemaa siinä. Tiedepohjaisella neuvonannolla tarkoitetaan tapoja, joilla tutkimustietoa pyritään aktiivisesti tuomaan päättäjien ja virkamiesten saataville tukemaan päätöksentekoa. Toiseksi strategian määrittely ja siihen sisältyvä toiminnan arviointi liittyy toiminnan rahoitukseen: opetus- ja kulttuuriministeriö on rahoittanut neuvottelukunnan toimintaa pitkäjänteisesti ja ryhtynyt painottamaan vaikuttavuuden seurannan tärkeyttä. Kolmanneksi tavoitteena on kehittää toimintaa, selkeyttää ja priorisoida avaintoimintoja sekä pohtia rajallisten resurssien mielekästä suuntaamista.

Toiminnan arviointi käynnistyi vuonna 2015 toteutetulla kansalliskomiteatoiminnan selvityksellä (Tiedeakatemian neuvottelukunta 2015). Arviointiprosessi jatkuu nyt käsillä olevassa, kansainvälisiä tiedejärjestöjäsenyyksiä koskevassa selvityksessä. Tässä selvityksessä on keskitytty nimenomaan jäsenyyksiin laaja-alaisissa tieteellisissä järjestöissä, joissa neuvottelukunta edustaa Suomea. Tieteenalakohtaisten unionien toimintaan ja tutkimusohjelmiin osallistumista on kuvattu edellä mainitussa kansalliskomitea-arvioinnissa.

Tarkasteluajanjaksoksi valittiin 2010-luku. Ensijainen tavoite oli muodostaa kuva tämän hetken tilanteesta, mutta kansainvälisissä organisaatioissa prosessit ovat usein pitkiä, joten esimerkiksi yhden vuoden poikkeikkaus tilanteesta ei antaisi riittävän paljon informaatiota. Tarkastelun rajaamiseen juuri viimeiseen kuuteen vuoteen oli kaksi pääsyytä. Ensiksi, kaksi tämänhetkisen kansainvälisen tiedejärjestökentän keskeistä asiaa, tiedepohjainen neuvonanto sekä tutkimusdatakysymykset ovat nousseet keskustelun keskiöön Suomessa juuri tällä vuosikymmenellä. Toiseksi rajaukseen vaikutti projektiin käytettävissä ollut suhteellisen lyhyt aika (6 kk). Tarkastelujakson alkupuolella organisatorinen toimija oli nimeltään Tiedeakatemiajaosto, jälkimmäisellä puoliskolla Tiedeakatemiain neuvottelukunta. Molemmat nimet myös esiintyvät raportissa, mutta yksinkertaisu-

den vuoksi "neuvottelukunnalla" viitataan usein tähän tiedeakatemioiden yhteistyöorganisaatioon yleensä.

Selvityksen aineistona on käytetty neuvottelukunnan omia dokumentteja (kokouspöytäkirjat¹, toimintasuunnitelmat, yms.), kansainvälisten järjestöjen dokumentteja sekä järjestöissä toimineiden edustajien ja sihteeristön työntekijöiden haastatteluja (haastatellut henkilöt on lueteltu liitteessä 2). Taustatietoina ovat olleet myös vuoden 2015 kansalliskomitea-arvioinnissa kerätty kyselyaineisto ja arvioinnin tulokset. Selvityksessä haastateltiin 11 henkilöä. Haastattelut olivat keskimäärin hieman yli tunnin pituisia; lyhyin haastattelu kesti 46 minuuttia, pisin lähes kaksi tuntia. Haastattelut olivat avoimia teemahaastatteluja, joiden teemat olivat samoja mutta kysymykset räätälöitiin sen mukaan, missä tehtävissä kukakin haastateltava oli toiminut.

Aineiston on kerännyt ja analysoinut ja raportin pääosin kirjoittanut VTT Petra Autio. Liitteessä 3 olevien tiedejärjestökuvausten laatimiseen on osallistunut lisäksi VTM Kalle Videnoja, joka työskenteli Tiedeakatemiain neuvottelukunnassa tiedesihteerinä raportin kirjoittamisen aikaan.

¹Pöytäkirjat on systemaattisesti käyty läpi Tiedeakatemiajaoston ja neuvottelukunnan kokousten 1/2010-1/2016 osalta, koska nämä olivat käytettävissä selvitystyön alussa. Keväällä 2016 pidettyjen kokousten pöytäkirjoista on huomioitu tärkeimmät kansainvälisiä tiedejärjestöjäsenyyksiä koskevat asiat, mutta niiden tiedot eivät ole mukana, kun on laskettu edustusten, kokousohallistumisten ym. kokonaismääriä.

2. Neuvottelukunnan tiedejärjestöjäsenyydet ja järjestöjen toiminta

2.1 Neuvottelukunnan koordinoimat jäsenyydet

Neuvottelukunta koordinoi kahdenlaisia tiedejärjestöjäsenyyksiä

- 1) Jäsenyys laaja-alaisissa organisaatioissa, joissa suomalaisena jäsenenä on Tiedeakatemian neuvottelukunta. Poikkeuksen muodostavat teknillisten alojen järjestöt, joiden suomalaisena jäsenenä on historiallisista syistä tekniikan akatemioiden yhteistyöelin Technology Academy of Finland, vaikka neuvottelukunta huolehtii niiden jäsenmaksuista; tilannetta selostetaan tarkemmin luvussa 6.3. Tämä selvitys keskittyy näihin laaja-alaisiin organisaatioihin.
- 2) Jäsenyys tieteenala- tai tutkimusohjelmakohtaisissa organisaatioissa, unioneissa ja tutkimusohjelmissa, joissa jäsenenä ovat kansalliskomiteat. Joissakin tapauksissa muodollinen jäsenorganisaatio (ns. "adhering organisation") on Tiedeakatemian neuvottelukunta, mutta tällöin neuvottelukunta on delegoinut yhteistoiminnan nimitysprosesseja lukuun ottamatta kyseisen alan kansalliskomitealle. (Ks. Tiedeakatemian neuvottelukunta 2015.)

Laaja-alaisista organisaatioista data-alaa edustava CODATA (Committee on Data for Science and Technology) sijoittuu jossain määrin näiden kahden välille, koska siinä Suomea edustaa Data-asiain kansalliskomitea, mutta varsinaisena CODATA:n jäsenenä on neuvottelukunta. Sama koskee periaatteessa APA:ta (Alliance for Permanent Access), joskin nyt sen toiminta on käytännössä lakannut. Tutkimusdata-alan kansainvälinen yhteistyö on kokonaisuudessaan ollut mukana tässä selvityksessä, koska tarkastelujaksolla 2010-2016 data-asiat ovat sekä keskeisiä koko tieteen kentällä että yksi neuvottelukunnan toiminnan polttopisteistä.

Lisäksi kannattaa huomioida, että sekä CODATA että valtaosa tieteenalaorganisaatioista ja tutkimusohjelmista on Kansainväliseen tiedeneuvoston ICSU:n (International Council for Science) alaisia toimijoita tai sen jäseniä. ICSU puolestaan on globaaleista laaja-alaisista tiedejärjestöistä neuvottelukunnan tärkein yhteistyökumppani, jonka jäsenenä on sekä tiedeakatemiaita että tiedeunionieja. Näin ICSU näkyy suomalaistenkin tiedejärjestöyhteistyössä monta kautta. Tässä raportissa kuitenkin keskitytään yhteyksiin ICSUn keskushallintoon, vaikka kahta ICSU:n toimikuntaa (CODATA, WDS) käsitellään data-asioiden yhteydessä.

Selvityksessä mukana olevat tiedeorganisaatiot.

Perusteellisemmat kuvaukset ovat liitteessä 3.

ALLEA All European Academies

Euroopan neuvoston alueen tiedeakatemioiden yhteistyöelin. ALLEA edistää tiedonvaihtoa akatemioiden välillä ja osallistuu aktiivisesti eurooppalaiseen tiedepoliittiseen keskusteluun.

Suomalaiset ovat osallistuneet aktiivisesti sekä ALLEA:n pääorganisaatioon että sen eri työryhmiin. Keväällä 2016 Krista Varantola valittiin ALLEA:n hallitukseen (*Board*). Työryhmistä tärkeimmät ovat olleet *Science and ethics* ja *Social sciences and Humanities*-työryhmät, joissa molemmissa on toiminut niinikään Krista Varantola.

EASAC European Academies Science Advisory Council

Euroopan unionin jäsenmaiden tiedeakatemioiden yhteistyöjärjestö, joka välittää tuoretta tutkimukseen perustuvaa tietoa EU:n päätöksentekoaikoihin ja pyrkii parantamaan tutkijoiden ja päätäjien välistä vuorovaikutusta.

EASACissa suomalaisten osallistuminen on erittäin aktiivista. Suomella on ollut edustaja *Council*issa sekä kaikissa kolmessa ohjausryhmässä (Steering pa-

nels) lähes koko 2010-luvun; eri työryhmiin on osallistunut 18 tutkijaa.

Euro-CASE The European Council of Academies of Applied Sciences, Technologies and Engineering

Toimii eurooppalaisten insinööritieteiden akatemioiden pysyvänä yhteistyöfoorumina ja tukee eurooppalaisten instituutioiden, teollisuuden ja tutkijoiden välistä vuoropuhelua. Suomalaisista jäsenyyttä Euro-CASE:ssa koordinoi Neuvottelukunnan teknillistieteellisten henkilöakatemioiden yhteistyöelin Tekniikan Akatemia (TAF).

Suomella on vankka edustus Euro-CASE:n johtelimityössä: vuodesta 2013 alkaen Juha Ylä-Jääski on ollut jäsenenä *Board*issa ja Olavi Nevanlinna *Executive Committee*ssa. Lisäksi eri aihepiirejä käsittelevissä *Platform*eissa on ollut suomalaisista mukana mm. Peter Lund.

ESF European Science Foundation

Tiedeakatemioiden ja tieteen rahoitajaorganisaatioiden yhteistyöfooru-

mi, joka aikaisemmin toimi aktiivisesti eurooppalaisessa tiedepoliitikassa. Suomen ESF:n jäsenyys on sanottu irti vuoden 2016 alusta lähtien, koska järjestön aiempia toimintoja on ajettu alas eivätkä uudet toiminnot palvele neuvottelukunnan tarpeita.

Suomi osallistui aktiivisesti ESF:n pääorganisaation ja sen pysyväistyöryhmien toimintaan vuosina 2010-2013. Toiminnan muutoksia suunniteltaessa vuodesta 2014 alkaen lähinnä seurattiin organisaation kehitystä.

ICSU International Council for Science (Kansainvälinen tie- deneuvosto)

Hallituksista riippumaton järjestö, joka toimii tiedepoliittisena keskustelufoorumina sekä suunnittelee ja koordinoi laajoja poikkitieteellisiä tutkimusohjelmia. Jäsenistöön kuuluu sekä kansallisia tiedeorganisaatioita että kansainvälisiä tieteellisiä unionieja.

Maailmanlaajuisista organisaatioista neuvottelukunnan tärkein yhteistyökumppani. Kari Raivio toimi ICSU:n tieteellisestä suunnittelusta ja arvioinnista vastaavana varapuheenjohtajana 2008-2011 ja oli keskeisesti mukana globaalimuutostutkimuksen ohjelmi-

en uudelleen koordinoinnissa ja Future Earth -ohjelman synnyssä. Suomi toimii ICSU:ssa paljolti yhteistyössä ICSU:n muiden eurooppalaisten jäsenten kanssa n.s. "Euro-ICSU"-ryhmänä, jonka sihteeristönä neuvottelukunta toimi 2011-2015.

CODATA *ICSU Committee on Data for Science and Technology*

ICSUn alainen monitieteinen komitea, joka pyrkii edistämään tutkimusaineistojen laadun, luotettavuuden, hallinnan ja saavutettavuuden edellytyksiä kaikilla tieteen ja teknologian alueilla.

Neuvottelukunta on ollut CODATA:n jäsen vuodesta 2013 alkaen. Yhteistyösuhteita hoitaa CODATA:n käytänteiden mukainen Data-asiain kansalliskomitea, joka perustettiin virallisesti 2015. CODATA:n sääntöjen mukaan jäsenten tulee nimetä edustaja pitämään yhteyttä järjestöön; keväällä 2016 neuvottelukunta nimesi tehtävään kansalliskomitean puheenjohtaja Pekka Orposen.

APA *Alliance for Permanent Access*

Tutkimusdata-asioihin keskittynyt järjestö, jonka toimintoja ollaan lopettamassa aihekentän järjestäytyttyä uudelleen.

Suomalaisista Jussi Nuorteva on ollut merkittävässä roolissa *Executive Boardin* jäsenenä vuosina 2011-2014, joista puheenjohtajan vuosina 2012-2013.

CAETS *The International Council of Academies of Engineering and Technical Sciences*

Insinööri- ja teknillistieteellisten akatemioiden maailmanlaajuinen yhteistyöfoorumi. Suomalaista jäsenyyttä CAETSissa koordinoi Neuvottelukunnan teknillistieteellisten henkilöakatemioiden yhteistyöelin Tekniikan Akate-

mia (TAF).

Vuosina 2012-2015 Suomi ei ole osallistunut kovin aktiivisesti CAETSin toimintaan TAF:n päätettyä suunnata resurssiaan ensisijaisesti Euro-CASE-yhteistyöhön. Vuonna 2016 CAETS-yhteistyötä kuitenkin ollaan arvioimassa uudestaan, mm. CAETS:n ja ICSU:n välille suunnitellun yhteistyön takia.

IAP *The InterAcademy Partnership*

Uusi IAP (The InterAcademy Partnership) yhdistää sateenvarjo-organisaationa kolme maailmanlaajuisia tiedeakatemioiden yhteistyöverkoston IAP for Research (ennen InterAcademy Council IAC), IAP for Health (ennen InterAcademy Medical Panel IAMP) ja IAP for Science (ennen The Global Network of Science Academies IAP). Uudelleenorganisointuneen IAP:n ensimmäinen yleiskokous pidettiin helmikuussa 2016.

Neuvottelukunta tekee yhteistyötä sekä alajärjestöjen että ylitason IAP:n kanssa. Aktiivisinta osallistuminen on ollut ALLEA:n kanssa yhteisessä tiedekasvatusverkostossa, jossa Suomea on pitkään edustanut Maija Aksela. Järjestön integraatiokehitystä on seurattu synergiaetujen toivossa, ja vuonna 2016 neuvottelukunta on asettanut ehdolle IAP for Healthin hallitukseen.

UAI *Union Académique Internationale*

Globaali tiedeakatemioiden yhteistyöorganisaatio, joka tukee jäsentensä välistä tutkimus- ja julkaisuyhteistyötä humanistisilla aloilla. UAI koordinoi ja arvioi pitkäkestoisia kansainvälisiä projekteja, kuten korpus-, sanakirja-, ja tietosanakirjahankkeita.

Pitkäaikaisena jäsenenä Suomella on UAI:n kokouksissa kaksi äänestyspaikkaa. Neuvottelukuntaa on vuodesta 2008 alkaen edustanut Juha Janhunen, ja 2011 hyödynnettiin oikeutta toiseen

edustajaan, joksi nimettiin Holger Weiss. Juha Janhunen on 2013-2017 lisäksi hallituksen valintaa valmistelevalta *Nominating Committee*n jäsen. UAI:ssa arvostetaan pitkäjänteistä osallistumista organisaation työhön.

IHRNASS *International Human Rights Network of Academies and Scholarly Societies*

Tiedeakatemioiden ja tieteellisten seurojen kansainvälinen yhteistyöverkosto, joka edistää tieteen tekijöiden ihmisoikeuksia ja lisää tietoisuutta ihmisoikeusasioista tiedeyhteisön piirissä.

Suomen yhteyksiä verkostoon hoitaa neuvottelukunnan ihmisoikeuskomitea, jonka puheenjohtajat (2009-2011 Juha Sihvola, 2012 alkaen Jukka Kekkonen) ovat aktiivisesti osallistuneet verkoston kokouksiin.

2.2 Järjestöjen pääasialliset työmuodot ja suomalaisten osallistuminen

Järjestöjen toimielinten ja työryhmien perustoimintaan kuuluvat kokoukset, erilaiset työpajat ja seminaarit. Järjestöt myös tuottavat raportteja, kannanottoja ja julkilausumia sekä jakavat palkintoja. Osa järjestöistä koordinoi isoja tutkimusohjelmia.

Tärkeimpinä kokouksina voidaan pitää kaikki jäsenet yhteen kokoavia yleiskokouksia tai vuosikokouksia, joissa tehdään tärkeitä järjestöä koskevat päätökset. Kokouspöytäkirja-aineiston mukaan tarkastelujaksolla jäsenyysjärjestöissä järjestettiin yhteensä 39 yleiskokousta ja jäsenistön kokoavaa vuosikokousta²; luvusta tosin puuttuvat CAETS:n vuosikokoukset 2012-2015. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta neuvottelukunta lähetti edustajansa kaikkiin yleiskokouksiin tai huolehti edustuksesta valtakirjalla. Noin joka neljänteen yleiskokoukseen neuvottelukunta lähetti enemmän kuin yhden edustajan (2-4). Järjestöjen johto- ja toimielimillä sekä eri aihepiireihin keskittyvillä komiteoilla ja työryhmillä on omat kokouksensa, joihin suomalaiset edustajat myös osallistuvat tiiviisti. Suomalaisia jäseniä sisältävillä toimielimillä oli viiden vuoden aikana yhteensä 110 kokousta. Näistä vain kuudessa tapauksessa (5 %) suomalainen edustaja oli estynyt.

Yleiskokouksissa saatetaan päättää järjestön yhteisestä julkilausumasta tai kannanotosta johonkin asiaan, mutta suurin osa raporteista, suosituksista ja muista kannanotoista valmistellaan komiteoissa ja työryhmissä. Vuosina 2010-2016 näissä järjestöissä julkaistiin ainakin 98 raporttia ja 92 julkilausumaa. Ennen julkaisemista jäsenistöä saatetaan konsultoida myös kokousta välillä ja pyytää kommentteja tai hyväksyntää. Pääsääntöisesti neuvottelukunta vastaa kaikkiin konsultaatiopyyntöihin³ ja tarvittaessa luetuttaa tekstin neuvottelukunnan ulkopuolisella alan asiantuntijalla. Raportteja tehdään myös järjestöjen yhteistyönä. Esimerkiksi vuonna 2011 ESF ja ALLEA julkaisivat yhteistyössä tehdyn yleiseurooppalaisen tutkimuseettisen ohjeistuksen, *The European Code*

of Conduct for Research Integrity. Toisaalta IAP:ssa on tehty useita raportteja yhteistyössä kansallisten tiedeakatemioiden tai alueellisten akatemiyhteisöjen (esim. The Network of African Science Academies, NASAC) kanssa.

Jotkut järjestöt jakavat kansainvälisiä palkintoja, joiden saajiksi jäsenorganisaatioilta ja sidosryhmiltä pyydetään ehdotuksia. Esimerkiksi ESF jakoi vuoteen 2012 asti Latsis-palkintoa vuosittain vaihtuvaa tieteenalaa edustavalle huomattavan ansioituneelle ja innovatiiviselle tutkijalle⁴. ALLEA puolestaan jakaa vuosittain *All European Academies Madame de Staël Prize for Cultural Values* -palkinnon eurooppalaisia arvoja edistäneelle tutkijalle.

Mikään selvityksen piiriin kuuluvista järjestöistä ei sinänsä ole tutkimusorganisaatio; niiden tehtävät ovat ensisijaisesti tiedepoliittisia ja -hallinnollisia. Muutamien järjestöjen, ensisijaisesti ICSU:n ja UAI:n toimintaan kuuluu kuitenkin isojen kansainvälisten tutkimusprojektien koordinointi.

UAI:n toiminnassa tutkimusprojektit ovat keskiössä. UAI saattaa alulle, koordinoi ja säännöllisesti arvioi pitkäkestoisia humanistisen alan projekteja. Projektit ovat pääasiassa perinteisillä humanistisilla aloilla – esim. klassinen historia ja filologia (latina, kreikka), taidehistoria, keskiajan tutkimus ja orientalistiikka – ja ne ovat tyypillisesti erilaisia korpus- ja sanakirjahankkeita, jotka voivat kestää vuosikymmeniä. Tärkein osa UAI:n toimintaa on näiden projektien ja niiden edistymisen säännöllinen arviointi, jonka suorittavat UAI:n nimetyt edustajat. UAI myöntää myös pieniä, muutaman tuhannen euron avustuksia projekteille, mutta tätä symbolista rahoitusta huomattavasti tärkeämpää on UAI:n suorittama laadunvarmistus. UAI:n akkreditoimalla projektilla on näillä aloilla uskottava laatuleima, joka edesauttaa muun rahoituksen saamista hankkeelle.

Kansainvälinen tutkimusyhteistyö on yksi ICSU:n kolmesta päätehtävästä, jota se toteuttaa monitieteisten toimielinten ja ohjelmien kautta. Yhteistä näille toimintoille on tutkimus- ja havainnointikohteiden globaali tai laaja alueellinen luonne; ne ovat tyypillisesti niin

² Näistä kaksi oli sähköisiä kokouksia, joissa asialistalla oli vain kirjanpidon hyväksyminen. Mukana on myös CODATA:n yleiskokous vuonna 2012, kun neuvottelukunta oli hakenut jäsenyyttä mutta sitä ei oltu vielä hyväksytty jäseneksi. Silloin neuvottelukunnalla olisi ollut mahdollisuus lähettää yleiskokoukseen tarkkailija, mutta tätä ei pystytty tekemään.

³ Konsultaatiot, eli lausunto- ja hyväksymispyynnöt saattavat koskea myös muita asioita, kuten järjestöjen suunnitelmia, sääntömuutoksia tai sisäisiä arvioiteja. Yhteensä tällaisia pyyntöjä tuli tarkastelujaksolla noin 40.

⁴ Vuonna 2010 palkinnon sai Ilkka Hanski.

Yksi ICSU:n monitieteisten toimielinten aiheista on tutkimusdatan hallinta, ja selvityksen piiriin kuuluva CODATA, *Committee on Data for Science and Technology* on yksi ICSU:n toimielimistä. Toinen data-asioiden toimielin on ICSU World Data System (WDS), joka on mukana tässä selvityksessä osana data-asioiden kokonaisuutta, vaikka neuvottelukunta ei itsessään ole WDS:n jäsen (WDS:n jäsenet ovat pääasiassa datakeskuksia). Muista TANK:n jäsenyysjärjestöistä tutkimusdataan keskittyi vuosina 2011-2014 APA, jonka toiminta on nyt käytännössä loppunut. Datajärjestöjen toiminnan sisältöä avataan hieman tarkemmin liitteessä 1.

Tutkimusdata-asioiden parissa tehtävä tiedejärjestöyhteistyö on mukana tässä selvityksessä kokonaisuutena, koska aineistojen digitalisoitumisen ja datan

laajoja asiakokonaisuuksia, että niiden toteuttaminen lähtökohtaisesti vaatii kansainvälistä yhteistyötä. ICSU:n ohjelmien aiheina ovat mm. maaperä ja meret, ilmasto, ympäristö, avaruus ja globaalimuutos.

Esimerkkejä ICSU:n toimielimistä ja ohjelmista ovat mm. *Scientific Committee on Solar-Terrestrial Physics* (SCOSTEP), *Integrated Research on Disaster Risk* (IRDR), jossa yhteistyökumppaneina ovat International Social Science Council ja United Nations International Strategy for Disaster Reduction, sekä Scientific Committee on Antarctic Research SCAR. 2010-luvulle tultaessa ICSU:lla oli useita ilmastonmuutokseen ja muihin globaaleihin muutosprosesseihin kohdistuvia ohjelmia, jotka on viimeksi kuluneiden vuosien aikana yhdistetty Future Earth -ohjelmaksi. Keväällä 2016 suomalaisia oli mukana ICSU:n ohjelmien luottamustehtävissä ja nimettyinä edustajina 11; tutkijoita oli ainakin 24, mutta luultavasti enemmän, sillä kaikkien alaohjelmien ja -projektien tietoja ei ollut saatavilla. Suomessa tutkimusohjelmiin osallistumista koordinoivat kansalliskomiteat, siksi ne jäivät enimmäkseen tämän tarkastelun ulkopuolelle.

avoimuuden periaatteiden aiheuttamat suuret muutokset tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa koskettavat koko tieteen kenttää. Tutkimusdatan avoimen käytön ja avoimen tieteen teemat ovat 2010-luvulla olleet vahvasti mukana myös muiden kuin data-asioiden keskittyneiden yleistieteellisten järjestöjen keskusteluissa. Muista järjestöistä esimerkiksi ICSU ja ALLEA ovat julkaisseet avointa dataa, immateriaalioikeuksia ja open access -julkaisemista koskevia kannanottoja.

2.3 Tiedepohjainen neuvonanto

Tiedepohjainen neuvonanto oli teema, joka nousi esiin sekä useimmissa järjestöissä että tiedepoliittisissa keskustelussa yleensä. Tiedepohjaisella neuvonannolla viitataan yleisesti tapoihin, joilla välitetään tutkimustietoa päätöksenteon tueksi poliittisille päättäjille ja päätöksiä valmisteleville virkamiehille. Vaikka tieteellisen tiedon saattaminen yhteiskunnan käyttöön on ollut organisaatioiden tavoitteena ennenkin - "Science for Policy" on EASACin toiminnan päätarkoitus ja yksi ICSU:n kolmesta päätehtävästä - 2010-luvulla tiedeneuvonnan

muotoja on kehitelty aktiivisesti ja aiheesta on keskusteltu lähes kaikissa tiedeorganisaatioissa. Se oli yksi pääteemoista sekä ICSU:n yleiskokouksessa 2014 että uuden IAP:n yleiskokouksessa 2016. Myös Suomessa aiheesta on keskusteltu viime vuosina vilkkaasti, esim. vuonna 2014 Kari Raivio teki Valtioneuvoston kanslian nimeämänä selvitysmiehenä kansainväliseen neuvontamekanismien vertailuun pohjautuvan ehdotuksen tieteellisen neuvonannon järjestämisestä Suomessa (Raivio 2014).

Eurooppalaisten tiedejärjestöjen kautta tapahtuva neuvonantotoiminta keskittyy vahvasti päätöksentekoon vaikuttamiseen Euroopan komissiossa ja parlamentissa. Tässä toiminnassa EASAC ja Euro-CASE ovat jo pitkään olleet aktiivisia, mutta vuosina 2015-2016 tieteellisen neuvonannon organisoinnissa on ollut käynnissä suuri muutosprosessi, jossa on mukana muitakin tiedeorganisaatioita. Prosessi on vielä kesken, mutta tavoitteena on, että tiedeakatemioiden verkostot vakiinnuttaisivat itselleen aktiivisen roolin Euroopan tason tieteellisessä neuvonannossa.

Vuosina 2012-2014 Euroopan komissiossa oli José Manuel Barroson puheenjohtajakaudella tieteellisen neuvonantajan virka (Chief Scientific Adviser), jossa toimi Anne Glover. Komission puheenjohtajan vaihtuessa virka lakkautettiin. Jean-Claude Junckerin puheenjohtajakauden alussa 2015 rakennettiin EC Science Advisory Mechanism (SAM), jonka ytimessä on seitsemän tieteellisen asiantuntijan muodostama High Level Group. Samana vuonna viisi eurooppalaista tiedeorganisaatiota (tiedeakatemieverkosto) – Academia Europaea, ALLEA, EASAC, Euro-CASE ja FEAM (Federation of European Academies of Medicine) – perustivat konsortion, jonka tarkoituksena on aktiivisesti osallistua eurooppalaiseen tieteellisen neuvonantoprosessiin. Keväällä 2016 konsortio haki Horizon 2020 -ohjelmasta sille korvamerkittyä kuuden miljoonan euron rahoitusta tieteellisen neuvonannon organisointiin Science Advice for Policy by the European Academies (SAPEA) -projektina.

Suomi on aktiivinen jäsen kolmessa konsortion jäsenorganisaatiossa ja on siten tiiviisti ollut mukana eurooppalaisessa kehityksessä. Raporttia kirjoitettaessa SAPEA ei ollut vielä saanut rahoituspäätöstä eikä aloittanut virallisesti toimintaansa, mutta eri organisaatiot olivat jo rekrytoimassa projektin työntekijöitä. Toiminnan rungon on suunniteltu järjestyvän siten, että Euroopan komissiolta tulee Tutkimus, tiede ja inno-

vointi-komissaarin välittämä pyyntö tiede neuvonnasta. Pyyntö tulee konsortion johtoryhmälle, joka kokoaa asiantuntijaryhmän yleiseurooppalaisista ja jäsenmaiden kansallisista tiedeakatemioiden, tiedeyhteisöistä ja erikoistuneista neuvonantajista erillisvirastoista. Asiantuntijaryhmän muodostama selvitys luovutetaan komissiarille, joka toimittaa raportin eteenpäin. Konsortio voi myös oma-aloitteisesti tehdä esityksiä komissioon päin. Järjestelmän tarkoitus on nimenomaisesti tuottaa tieteellistä tietoa poliittisen päätöksenteon tueksi (science for policy), ei tehdä tiedepolitiikkaa (policy for science).

Suuri osa tiedepohjaisesta neuvonannosta nojaa luonnontieteisiin ja teknillisiin tieteisiin. Humanististen ja yhteiskuntatieteellisten asema neuvonnassa on ollut heikko. ALLEA:n mukanaolo SAPEA:ssa pyrkii korjaamaan tätä tilannetta Euroopassa.

Vaikka tiedepohjainen neuvonanto on nousut tärkeäksi teemaksi useimmissa muissakin järjestöissä, keskustelu on niissä pysynyt yleisemmällä tasolla. Tähän on syynä se, että toisin kuin eurooppalaisilla, maailmanlaajuisilla organisaatioilla ei ole selkeää päätävää tahoa, johon ne pyrkisivät yhdessä vaikuttamaan. Globaalilla tasolla Suomi osallistuu tähän keskusteluun paitsi tiedejärjestöjen jäsenenä, myös ICSU:n tukemassa tiede neuvonantajien verkostossa INGSA:ssa (International Network of Government Science Advisors). Verkostossa Suomen edustajana toimii toistaiseksi Kari Raivio.

3. Tiedejärjestötoiminnan tavoitteet

3.1. Neuvottelukunnan tavoitteet

Neuvottelukunnalla on sekä kansainvälisen että kotimaisen toiminnan tavoitteita. Tässä luvussa keskustellaan neuvottelukunnan kansainvälisen tiedejärjestöyhteistyön tavoitteista tai tavoitteista sikäli kun ne koskevat tätä yhteistyötä, ei neuvottelukunnan kaikista tavoitteista. Tavoitteita tarkasteltiin kahdella tasolla: neuvottelukunnan omaa tavoitteenasettelua sekä tavoitteenasettelua niissä kansainvälisissä järjestöissä, joihin neuvottelukunta kuuluu. Yhtäältä neuvottelukunnan voidaan jäsenenä katsoa sitoutuneen toimimaan järjestöjen tavoitteiden eteen, toisaalta haluttiin selvittää mitä eroja ja yhtäläisyyksiä neuvottelukunnan omien ja sen yhteistyöjärjestöjen tavoitteiden linjauksissa ja painotuksissa käytännössä on.

Neuvottelukunnan tavoitteiden osalta aineistona

käytettiin Tiedeakatemijaoston ja Tiedeakatemian neuvottelukunnan toimintasuunnitelmia vuosilta 2010-2016 sekä toimijoiden haastatteluja, joissa toiminnan tavoitteista keskusteltiin joko suoraan tai epäsuorasti. Kansainvälisten järjestöjen osalta perehdyttiin niiden omilla internet-sivuilla oleviin kuvauksiin.

Neuvottelukunnan ja sen edeltäjän Tiedeakatemijaoston keskeisenä tehtävänä on ollut hoitaa suhteita kansainvälisiin tiedeorganisaatioihin sekä osoittaa asiantuntijoita tieteellisiin, tiedehallinnollisiin ja tiedepoliittisiin tehtäviin. Neuvottelukunnan perustavoite on hoitaa näitä tehtäviä mahdollisimman hyvin, minkä lisäksi tavoitteita on kirjattu toimintasuunnitelmiin. Neuvottelukunnan kokouspöytäkirjojen ja muutamien haastattelujen kommenttien perusteella vaikuttaa siltä, että

kansainvälisen järjestötoiminnan sisällä tarkemmista tavoitteista ei ole kovin paljon eksplisiittisesti keskusteltu. Toisaalta osaa tavoitteista ei tarkastelujaksolla oltu kirjattu suunnitelmiin, mutta ne tulivat esille yhtäältä haastatteluissa ja toisaalta niiden eteen johdonmukaisesti tehdyssä työssä.

Yleisellä tasolla ilmaistuja tavoitteita erottui viisi:

- Tieteen ja tiedeakatemioiden aseman edistäminen
- Suomalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen edistäminen järjestöissä
- Organisaatioiden toiminnan edistäminen
- Kontaktien ja verkostojen luominen
- Hyvinvoinnin lisääminen ja globaalien ongelmien ratkaiseminen

Tarkemmin eriteltyjä, tiedejärjestötoiminnan substanssiin liittyviä tavoitteita erottui neljä:

- Humanististen ja yhteiskunnallisten tieteiden aseman edistäminen
- Tiedepohjaisen neuvonannon edistäminen
- Tutkimusaineistojen avoimen käytön edistäminen
- Nuorten tutkijoiden osallistaminen tiedejärjestöyhteistyöhön

Ylimmän tason tavoitteet, kuten tieteen ja tiedeakatemioiden aseman sekä tiedeakatemioiden välisen keskustelun ja yhteistyön edistäminen ovat tiedejärjestötoiminnan melko itsestään selviä taustaoletuksia. Monien järjestöjen tavoitteissa on myös mukana esimerkiksi globaalien ympäristöongelmien tai ihmiskunnan suurten kysymysten ratkaiseminen. Tämän tyyppistä maailman parantamista ei ollut kirjattuna neuvottelukunnan tavoitteisiin, mutta se tuli ilmi muutamissa haastatteluissa osallistujien tärkeänä motiivina tehdä tiedettä ja tiedejärjestötyötä. Tämän tavoitteen alle voi toisaalta myös lukea tieteen tekijöiden ihmisoikeuksien edistämisen, joka on neuvottelukunnan tavoitteissa vahvasti mukana ihmisoikeuskomitean tavoitteiden kautta.

Tärkein kansallinen tavoite on yksinkertaisesti ollut suomalaisten aktiivinen osallistuminen kansainväliseen tiedejärjestötoimintaan. Tavoitteena on ollut paitsi seu-

rata kansainvälistä tiedepoliittista keskustelua, myös vaikuttaa asioihin aktiivisesti tarpeen vaatiessa.

Tarkasteluaikajaksolla hahmottui neljä tiedejärjestötoiminnan substanssiin liittyvää tavoitetta. Näistä laajin ja viimeisten 2-3 vuoden aikana selvästi merkittävin on tieteen ja tiedeakatemioiden aseman vahvistaminen yhteiskunnallisessa keskustelussa ja päätöksenteossa. Käytännössä tämä viittaa tiedepohjaisen neuvonannon muotojen kehittämiseen ja tiedepohjaiseen neuvonantoon osallistumiseen.

Toinen, jo pitempään toimintaa ohjannut tavoite on ollut humanististen ja yhteiskunnallisten alojen mukaan saaminen tiedepoliittisiin keskusteluihin. Moni tiedejärjestöstä on varsin luonnontiedepainotteinen (science), kun taas suomalaisen ja ehkä yleisemminkin manneurooppalaisen näkemyksen mukaan 'tiede' kattaa kaikki tieteenalat (vrt. myös saksan 'Wissenschaft'), ja tätä näkemystä on pyritty viemään eteenpäin myös kansainvälisesti. Tätä tavoitetta ei ole kirjattu toimintasuunnitelmiin, mutta se mainittiin haastatteluissa, ja sen eteen on tehty useita toimenpiteitä. Suomi on myös ollut aktiivisesti mukana ihmistieteiden aseman edistämässä esimerkiksi tutkimusrahoituskysymyksissä.

Kolmas, tutkimusdata-asioihin liittyvä tavoitekokonaisuus mainittiin ensimmäisen kerran vuoden 2013 toimintasuunnitelmassa, mutta aktiivinen osallistuminen kansainväliseen keskusteluun tutkimusdata-asioista oli alkanut jo aiemmin, mm. APA:n suomalaisedutuksen kautta. Vuodesta 2014 alkaen tavoitteeksi on muotoiltu selkeästi tutkimusaineistojen avoimen käytön ja avoimen tieteen käytäntöjen edistäminen.

Neljäntenä yksilöitynä ja auki kirjoitettuna tavoitteena neuvottelukunnalla on vuodesta 2014 lähtien ollut nuorten tutkijoiden aktivoiminen mukaan tiedejärjestöyhteistyöhön. Tavoitteen muotoutumiseen lienee vaikuttanut Suomen osallistuminen tarkastelujakson alkupuolella kansainväliseen keskusteluun ns. nuorten akatemiosta.

3.2 Kansainvälisten organisaatioiden tavoitteet

Kansainvälisten järjestöjen strategisissa tavoitteissa voidaan erottaa seuraavat pääteemat:

- Tiedeakatemioiden (tai vastaavien organisaatioiden) yhteistyö yleensä
- Yhteistyö tutkimuksessa ja yhteiset tutkimusprojektit (etenkin ICSU, UAI)
- Tiedepohjainen neuvonanto ja yhteistyö siinä (etenkin EASAC, Euro-CASE, ICSU, myös ALLEA, CAETS)
- Tieteen ja (huippu)tutkimuksen edistäminen
- Kestävän kehityksen edistäminen, (globaalien) ympäristökysymysten ja monitahoisten ja laajojen, ns. ilkeiden ongelmien ratkaiseminen (etenkin IAP, ICSU, EASAC)
- Tiedeviestintä suurelle yleisölle
- Kehittyvien maiden tieteen tukeminen (etenkin ICSU, IAP, CAETS, CODATA)
- Keskustelufoorumina toimiminen
- Koulutuksen edistäminen
- Tietovarantojen ja -verkostojen luominen (etenkin UAI, CODATA, APA)
- Tutkimuseettisten käytäntöjen edistäminen (etenkin ALLEA, ICSU, ESF)
- Tieteentekijöiden ihmisoikeuksien edistäminen (etenkin Kansainvälinen ihmisoikeusverkosto, ICSU)

Kaikki teemat eivät tulleet esiin kaikkien järjestöjen kohdalla, mutta useimpien järjestöjen tavoitteissa oli monia teemoja. Tieteen edistäminen ja yhteistyö lienevät käytännössä kaikkien organisaatioiden tavoitteita, vaikka niitä oli vaihtelevasti eksplikoitu tavoitteisiin.

Neuvottelukunnalla on erikseen omat kansalliset tavoitteensa, mutta muuten neuvottelukunnan tavoitteet ovat yleisesti ottaen hyvin linjassa kansainvälisten järjestöjen tavoitteiden kanssa. Osittain tavoitteet ovatkin selkeästi yhteneviä.

Kansainvälisillä järjestöillä on joitakin tavoitteita, joita vastaavia ei ole kirjattu neuvottelukunnan suunnitelmiin, mutta joiden eteen käytännössä toimitaan aktiivisestikin, osittain yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Tällainen aihepiiri on esimerkiksi tutkimusetiikka, johon liittyvissä työryhmissä neuvottelukunnalla on ollut vahva edustus

ALLEA:ssa. Kansallisella tasolla vastuu tutkimuseettikan kysymyksistä on kuitenkin Tutkimuseettisellä neuvottelukunnalla (TENK), joten on työnjaollisesti luontevaa, ettei tutkimuseettisten käytäntöjen edistäminen sinänsä ole mukana TANK:n tavoitteissa. TENK toimii TSV:n yhteydessä samoin kuin TANK, ja sen kanssa tehdään yhteistyötä. ALLEA:n tutkimuseettisessä pysyväistyöryhmässä edustajana toimiva Krista Varantola on sekä neuvottelukunnan jäsen että Tutkimuseettisen neuvottelukunnan puheenjohtaja. Lisäksi neuvottelukuntaan kuuluva Ihmisoikeuskomitea pyrkii edistämään tieteen tekijöiden ihmisoikeuksia, vaikka tätä ei olekaan mainittu eksplisiittisesti neuvottelukunnan tavoitteissa.

Globaalien ongelmien ratkaiseminen ja kolmannen maailman tieteen tukeminen näkyvät vahvasti kansainvälisten, erityisesti maailmanlaajuisten organisaatioiden tavoitteissa. Vastaavia ei ole kirjattu neuvottelukunnan tavoitteisiin, eikä se pienenä kansallisena organisaationa näitä itsessään pystyisikään edistämään. Haastatteluissa kävi kuitenkin ilmi, että yksittäisille toimijoille ihmiskunnan suurten haasteiden ratkaiseminen voi olla jonkinlainen perimmäinen tavoite, syy tehdä tiedettä ja tiedejärjestötyötä.

4. Edustaminen ja nimeämisprosessit

4.1 Toiminta- ja osallistumismahdollisuuksien hyödyntäminen

Viiden vuoden tarkastelujaksolla jaostolla/neuvottelukunnalla/Suomella on ollut 52 edustusta selvityksen piiriin kuuluvien kansainvälisten tiedejärjestöjen nimettyinä edustajina, toimielimissä, luottamustehtävissä ja työryhmissä. Tähän ei ole laskettu mukaan kertaluonteisia tehtäviä kuten arvioitsijana toimimisia tai työpajoihin osallistumisia (yleiskokousosallistumisia käsitellään erikseen) eikä toisaalta satunnaisia nimeämisä tässä selvityksessä käsiteltävien järjestöjen ulkopuolisiin tehtäviin. Näissä 52 edustustehtävässä on toiminut 38 henkilöä - samat aktiiviset henkilöt ovat tulleet nimetyiksi useampiin toimielimiin ja tehtäviin. Edustajien enem-

mistö oli miehiä: naisia oli 9 (24 %). Eniten edustajia on ollut EASAC:ssa (18), koska sen toimintamuotoihin kuuluvat määräaikaiset, aiheeltaan vaihtuvat työryhmät.

Järjestöjen tasolla tarkasteltuna Suomi on käyttänyt melko aktiivisesti mahdollisuuksia osallistua eri järjestöjen työryhmätyöskentelyyn ja erilaisiin komiteoihin. Viimeaikainen ALLEA:n hallituksen jäsenyys mukaan laskettuna suomalaiset ovat olleet luottamustoimissa viidessä (ja pyrkineet lisäksi yhteen) yhdestätoista tarkastellusta organisaatiosta. Lisäksi ICSU:n alaisesa data-alan toimijassa WDS:ssa on yksi merkittävä luottamustehtävä, tieteellisen komitean jäsenyys. Työryhmissä tai komiteoissa suomalaisia on toiminut seitsemässä järjestössä. Tässä voidaan huomioida, että järjestöissä on ollut hyvin eri määrä työryhmiä ja

komiteoita – esimerkiksi APA:ssa ja kansainvälisessä ihmisoikeusverkostossa niitä ei ole, kun taas suuri osa EASAC:n toiminnasta rakentuu työryhmien ympärille ja myös ALLEA:n työryhmät ovat hyvin aktiivisia. Suomi on ollut hyvin aktiivisesti mukana jälkimmäisten organisaatioiden työryhmissä.

Raportin kirjoittamisen aikaan kesäkuussa 2016 neuvottelukunnalla oli 25 aktiivista edustusta nimettyinä edustajina, työ- ja ohjausryhmissä sekä luottamustehävissä niissä järjestöissä, jotka ovat tässä selvityksessä mukana. Edustajia oli 21 henkilöä, joten edustajien joukko näyttää monipuolistuneen. Edustajien lukumäärä lienee parhaillaan keskimääräistä suurempi, koska selvityksen tekoaikana yksi EASAC:n työryhmistä on perustettu suomalaisten aloitteesta ja on osittain Suomalaisen Tiedeakatemian rahoittama; tässä hankkeessa on mukana viisi suomalaistutkijaa, joista yksi on ryhmän puheenjohtaja. Keväällä 2016 neuvottelukunta sai yhden varsin merkittävän uuden edustuksen, kun Krista Varantola valittiin ALLEA:n hallitukseen. Edustuksista 19 oli eurooppalaisissa ja kuusi maailmanlaajuisissa

järjestöissä. Tämän hetkisistä edustajista kolmasosa on naisia.

Kuten yllä järjestöjen työmuotoja kuvatessa kerrottiin, suomalaisedustajat ovat osallistuneet hyvin aktiivisesti kokouksiin. Tämä koskee sekä yleis- ja vuosikokouksia että toimielinten ja työryhmien kokouksia. Haastatteluissa kävi ilmi, että suomalaisedustajat ovat pääsääntöisesti hyvin valmistautuneita ja heidän asiantuntemustaan arvostetaan.

4.2 Suomen edustus johto- ja toimielimissä suhteessa muihin jäsenmaihiin

Selvityksen toimeksiannossa haluttiin myös arvioitavan Suomen edustusta kansainvälisten järjestöjen johto- ja toimielimissä suhteessa muihin jäsenmaihiin. Vertaaminen tehtiin keräämällä edustustiedot selvityksen piirissä olevien tällä hetkellä aktiivisten yleistieteellisten organisaatioiden johto- ja toimielimistä, ohjausryhmistä sekä keskeisimmistä työryhmistä tai komiteoista hel-

mikuussa 2016. Edustustehtäviä oli yhteensä 405 (luku ei kuvaa henkilömäärää, koska sama henkilö saattaa olla useammassakin asemassa). Vertailua on tehty lähinnä muihin Pohjoismaihin ja OECD-maihiin, jotka ovat edellytyksiltään lähellä Suomea.

Euroopassa edustustehtäviä oli tarkastelussa 204 kappaletta (Taulukko 1). Eurooppalaisissa organisaatioissa Suomi on hyvin edustettuna, etenkin väkilukuun suhteutettuna. Tällä hetkellä yleistieteellisissä eurooppalaisissa organisaatioissa on 11 suomalaisedustusta, mikä on hieman ja osin selvästi parempi kuin muissa Pohjoismaissa. Se on samaa suuruusluokkaa tai ei kovin kaukana joistakin selvästi suuremman väestöpohjan maista kuten Iso-Britanniasta, Saksasta tai Hollannista. Vertailtaessa eurooppalaisia OECD-maita keskenään väestöpohja huomioon ottaen Suomi pärjää neljänneksi parhaiten.

Taulukko1) Eurooppalaisten organisaatioiden edustusten vertailu väkilukuun suhteutettuna:

Eurooppalaisiin tiedejärjestöihin kuuluvat OECD-maat⁵

Maa	Edustajien lkm eurooppalaisissa tiedejärjestöissä	Väestö miljoonina 2012 (OECD 2016)	Suhdeluku edustajien lkm/miljoonaa asukasta
Viro	4	1,3	3,08
Slovenia	6	2,1	2,86
Irlanti	10	4,6	2,17
Suomi	11	5,4	2,04
Norja	9	5	1,80
Sveitsi	12	8	1,50
Unkari	9	9,9	0,91
Ruotsi	8	9,5	0,84
Hollanti	14	16,8	0,83
Kreikka	8	11,1	0,72
Tanska	4	5,6	0,71
Portugali	6	10,5	0,57
Slovakia	3	5,4	0,56
Tsekki	5	10,5	0,48
Belgia	5	11,1	0,45
Itävalta	2	8,4	0,24
Puola	8	38,5	0,21
Iso-Britannia	11	62,9	0,17
Saksa	14	80,4	0,17
Espanja	6	46,8	0,13
Ranska	8	63,5	0,13
Italia	7	59,9	0,12
Turkki	2	75,2	0,03

Eurooppalaisissa järjestöissä edustuspaikoista ei synny niin kovaa kilpailua kuin maailmanlaajuisten järjestöjen areenalla. Tällöin väkiluvultaan pienilläkin mailla on hyvät mahdollisuudet osallistua. Tähän vaikuttaa jo järjestöjen koko. Esimerkiksi ALLEAssa on 59 akatemijäsentä noin 40 maasta, ja hallituksessa (Board)

on 11 henkilöä kun taas maailmanlaajuisessa ICSU:ssa on 122 kansallista jäsentä ja 31 tiedeunionijäsentä ja hallituksessa (Executive Board) 15 henkilöä. EASACin Councilissa kaikki 29 jäsenakatemiaa ovat edustettuina; Bureaussa on 9 henkilöä.

⁵ Islanti ja Luxemburg eivät kuulu yhteenkään tarkasteltavaan eurooppalaiseen järjestöön.

Kyse onkin eurooppalaisissa järjestöissä usein siitä, kuinka aktiivisesti maa käyttää edustumahdollisuutensa. Suomi käyttää mahdollisuutensa hyvin, tällä hetkellä aktiivisemmin kuin esimerkiksi muut Pohjoismaat, vaikka muutaman edustajan eroista satunnaisesti valittuna ajankohtana ei voi kannata tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Suomen voidaan joka tapauksessa sanoa käyttävän eurooppalaisissa organisaatioissa edustumahdollisuutensa erittäin hyvin myös suhteessa muihin

jäsenmaihiin.

Kun otetaan huomioon sekä globaalien että eurooppalaisten järjestöjen edustukset yhdessä, Pohjoismaat ovat melko tasaväkisesti edustettuina (Suomi 12, Norja 13, Ruotsi 10, Tanska 7), Tanska hieman muita jäljessä. Väkiluvultaan isot maat sen sijaan erottuvat tässä vertailussa selvästi: edustusten lukumäärät ovat lähes kaksinkertaisia Suomeen verrattuna (Iso-Britannia 19, Saksa 21, Hollanti 20).

Taulukko2) Maailmanlaajuisten organisaatioiden edustusten vertailu väkilukuun suhteutettuna:

Maailmanlaajuisiin tiedejärjestöihin kuuluvat OECD-maat⁶

Maa	Edustajien lkm globaaleissa järjestöissä	Väkiluku miljoonina 2012 (OECD 2016)	Edustajien lkm suhteessa väkilukuun
Slovenia	2	2,1	0,95
Norja	4	5	0,80
Sveitsi	5	8	0,63
Tanska	3	5,6	0,54
Australia	10	22,7	0,44
Unkari	4	9,9	0,40
Belgia	4	11,1	0,36
Hollanti	6	16,8	0,36
Kanada	10	34,9	0,29
Uusi-Seelanti	1	4,4	0,23
Irlanti	1	4,6	0,22
Ruotsi	2	9,5	0,21
Tsekki	2	10,5	0,19
Suomi	1	5,4	0,19
Ranska	10	63,5	0,16
Iso-Britannia	9	62,9	0,14
Israel	1	7,9	0,13
Etelä-Korea	5	50	0,10
Saksa	7	80,4	0,09
Puola	3	38,5	0,08
Japani	9	127,5	0,07
Espanja	3	46,8	0,06
Yhdysvallat	17	314,1	0,05
Italia	3	59,9	0,05
Turkki	2	75,2	0,03
Meksiko	2	117,1	0,02
Itävalta	0	8,4	0,00
Chile	0	17,4	0,00
Viro	0	1,3	0,00
Kreikka	0	11,1	0,00
Luxemburg	0	0,5	0,00
Portugali	0	10,5	0,00
Slovakia	0	5,4	0,00

⁶ Islanti ei kuulu yhteenkään tarkasteltavista maailmanlaajuisista tiedeorganisaatioista.

Pelkästään maailmanlaajuisia organisaatioita tarkasteltaessa Suomi jää hieman jälkeen muista Pohjoismaista (Taulukko 2). Siinä missä Suomella tässä tilannekatsauksessa on yksi edustaja, muilla on 2–4 edustajaa. Tässäkin pätee se, että pienten maiden edustajien määrät ovat hyvin pieniä ja muutaman edustajan ero voi hyvinkin johtua sattumanvaraisista seikoista, ja tarkasteluista puuttuu historiallinen syvyys. Esimerkiksi Suomella on useita vuosia ollut edustaja jossakin ICSU:n toimielimessä, ja sama pätee luonnollisesti muihin maihin: jonain toisena satunnaisesti valittuna ajankohtana kuva voisi olla toinen. Luvut antavat kuitenkin ehkä hieman viitettä siitä, että osa Pohjoismaista toimii muita aktiivisemmin maailmanlaajusten järjestöjen kentällä. Huomiota kiinnittää varsinkin Tanska, jolla on lähes yhtä monta edustajaa globaaleissa (3) kuin eurooppalaisissa (4) järjestöissä. Tämä saattaa viitata suhteessa suuremman huomion ja resurssien suuntaamiseen maailmanlaajuisiin organisaatioihin.

Kuten yllä jo viitattiin, erot suurten ja pienten eurooppalaisten maiden välillä tulevat näkyviin globaa-

lien organisaatioiden tilannetta katsottaessa. Eniten edustuksia on Ranskalla ja Iso-Britannialla, seuraavina tulevat Saksa ja Hollanti. Isoilla mailla tuntuisi olevan mahdollisuuksia panostaa maailmanlaajuisiin järjestöihin osallistumiseen, joskin listassa huomion kiinnittää Hollanti, jonka väkiluku on selvästi pienempi kuin kolmen ensin mainitun. Hollanti on myös hyvin aktiivinen eurooppalaisia järjestöissä. Vertailtaessa kaikkia OECD-maita keskenään väestöpohja huomioon ottaen, Suomi sijoittuu hieman yli puolivälin. Eurooppalaiset maat joilla on absoluuttisesti eniten edustuksia ovat listassa heti Suomen perässä.

Vertailun on tarkoitus olla suuntaa antava; kuten yllä todettiin, muutaman edustajan ero suuntaan tai toiseen ei merkittävästi kuvaa maiden välisiä suhteita. Sattuman vaikutus on suuri ja tilanne elää koko ajan, varsinkin EASACin työryhmien osalta. Vertailussa eivät myöskään ole mukana kaikki toimintamuodot. Näin lyhyen selvityksen puitteissa muuta kuin numerovertailua olisi kuitenkin mahdotonta tehdä. Suomen osalta voidaan kuitenkin todeta mm. että tässä poikkileikkauksessa huomioitujen edustusten lisäksi Suomi on selvityksen tekoaikana edustettuna maailmanlaajuisella järjestökentällä erityisesti data-asioissa.

Toisaalta Suomen toiminta ja vaikutus ICSU:ssa on tarkastelujaksolla tapahtunut paljolti eurooppalaisen ryhmän kautta. Lisäksi viimeksi haettaessa ehdokkaita ICSU:n hallitukseen todettiin Suomen mahdollisuudet pieniksi, koska Kari Raivio oli niin hiljattain toiminut ICSU:n varapuheenjohtajana.

4.3 Suomen edustus johto- ja toimielimissä suhteessa pyrkimykseen

Kun kansainvälisen järjestön toimielimessä tai luottamustehtävässä vapautuu paikka tai kun järjestö etsii asiantuntijoita työryhmiin, järjestö tyypillisesti lähestyy jäseniään – yleensä tiedeakatemiaita tai niiden yhteenliittymiä, ICSU:n tapauksessa myös tieteenalaunioneita – pyynnöllä esittää henkilöä kyseessä olevaan tehtävään. Vastauksena esityspyynt-

töön jäsenet voivat tehdä oman nimitysesityksensä, jolla on tehtävästä ja järjestöstä riippuen hyvin erilaiset mahdollisuudet päästä läpi. Koko järjestön laajuisista luottamustehtävistä (esim. hallituksen jäsenyys, johtotehtävät) päättää yleensä järjestön yleiskokous, tarvittaessa äänestyksellä, jolloin varsinkin tärkeimmistä tehtävistä voi syntyä kovakin kilpailu. Pienempien komiteoiden ja työryhmien jäsenistä ei yleensä tarvita jäsenistön päätöstä vaan nimityksestä päättää jokin muu taho. Esimerkiksi EASAC:issa, jossa on tällä hetkellä eniten työryhmätoimintaa, työryhmän kokoonpanosta päättää esitysten perusteella tieteenalan ohjausryhmä. EASAC:ssa on kolme ohjausryhmää (biotiede-, energia- ja ympäristöohjausryhmät, 'Steering Panels'). Riippuen tehtyjen esitysten määrästä ja työryhmästä tai komiteasta työryhmänimityksissäkin voi syntyä kilpailutilanteita. Tämä ei kuitenkaan ole välttämätöntä vaan työryhmään saatetaan ottaa kaikki kiinnostuneet.

Tiedejärjestöyhteistyö ei kuitenkaan ole yksilölaji, jossa työryhmiin ja tehtäviin olisi tarkoituksenmukaista valita jollakin kriteereillä mitattuna "parhaat" edustajat. Varsinkin ICSU:n kaltaisessa maailmanlaajuisessa organisaatioissa työryhmien ja komiteoiden kokoonpanossa on tärkeä saada ryhmästä tasapainoinen kokonaisuus, siten että sen jäsenistössä on edustettuna sopivalla tavalla eri alojen asiantuntemus, maantieteelliset alueet, sukupuolet sekä kokeneemmat toimijat ja nuorempien tutkijapolvien edustajat. Periaatteessa sama logiikka vaikuttaa myös hallitusvalinnoissa. Se, tuleeko henki-

lö valituksi ei toisin sanoen riipu pelkästään esitetyn henkilön asiantuntemuksesta tai pätevyydestä, vaan valinnassa on monen tekijän loksahdettava kohdalleen.

Tarkasteluajanjaksolla Tiedeakatemiajaostolle/neuvottelukunnalle tuli yhteensä 65 nimityspyynnöä tarkasteltavilta järjestöiltä. (Tähän lukuun sisältyvät muutkin kuin järjestöjen omiin toimitelmiin tai tehtäviin sisältyvät esityspyynnot.) Taulukossa 3 näkyvät eri tahoilta saapuneet pyynnot, niihin reagointi esityksillä sekä valituksi tulleet ehdokkaat.

Taulukko 3) Kansainväliset nimeämispyyntöt ja valintamenestys

Organisaatiotyyppi	Nimeämispyyntöt	Tehdyt esitykset	Esitykset %:na pyynnöistä	Valituksi tulleet	Valituksi tulleet %:na esityksistä
Eurooppalaiset	34	24	71 %	18	75 %
Maailmanlaajuiset	31	16	52 %	5	31 %
Kaikki	65	40	62 %	23	58 %

Selvästi yli puoleen kaikista saapuneista pyynnöistä reagoitiin tekemällä esitys suomalaisesta ehdokkaasta, ja näistä esityksistä meni läpi 62 prosenttia. Tehtyjen esitysten läpimenoprosentissa on kuitenkin selvä ero eurooppalaisten ja maailmanlaajuisten organisaatioiden välillä. Luvut heijastavat hyvin edellä kuvattua eroa edustusten kilpailullisuudesta: eurooppalaisissa organisaatioissa mahdollisuudet saada oma edustaja mukaan ovat erinomaiset. Kuitenkin lähes kaikki nykyisen neuvottelukunnan jäsenet, haastatellut aktiivitoimijat ja työntekijät olivat sitä mieltä, että läpimenoprosentti (31 %) oli varsin hyvä myös globaaleissa organisaatioissa. Sihteeristön näkökulmasta myös globaalien nimitysesitysten läpimenoprosentti on erinomainen suhteessa käytettävissä oleviin resursseihin. Toisaalta nykyisillä resursseilla ei myöskään olisi varaa lähettää juurikaan enempää edustajia toimielimiin.

4.4 Nimeämisprosessit

Huolimatta siitä, että useimmat toimijat pitivät suomalais ehdotusten läpimenoprosenttia suhteellisen hyvänä, nimeämisprosessi koettiin jossain määrin ongelmallisena. Nimeämisprosessilla tarkoitetaan sitä, miten järjestöjen esittämiin pyyntöihin reagoidaan ja miten löydetään edustaja, jolla on oikea asiantuntemus ja halu sitoutua tehtävään. Nimeämisprosesseista on keskusteltu etenkin muutaman viime vuoden aikana, kun tiedepohjainen neuvonanto koetaan yhä tärkeämmäksi ja siihen liittyen erilaisten asiantuntijatehtävien määrän oletetaan kasvavan.

Suurimmaksi ongelmaksi on koettu selkeän ja läpinäkyvän toimintaprosessin puute. Viimeisten vuosien aikana on esityspyynnön tultua toimittu siten, että pyyntö on joko viety neuvottelukunnan kokoukseen keskusteltavaksi tai mikäli aikataulu ei ole sallinut odottaa seuraavaa kokousta, lähetetty eteenpäin tiedeakatemiolle ja mahdollisesti alaltaan sopiville kansalliskomiteoille ja pyydetty heiltä ehdotuksia ehdokkaiksi. Haastatteluista välittyi kuva, että aikaisemmin Tiedeakatemiajaosto/neuvottelukunta teki nimitysesitykset useammin erillisenä toimijana, mutta viime vuosien tavoitteena on ollut hyödyntää tiedeakatemioiden jäsenistön asiantuntemusta nimettävien löytämisessä.

Kun pyyntöjä on välitetty eteenpäin, on kuitenkin usein käynyt niin, että neuvottelukunta ja sen sihteeristö eivät ole saaneet ehdotuksia tiedeakatemiolta tai kansalliskomiteoilta. Yhtenä ongelmana on voinut olla se, että pyyntöön reagointi ei tiedeakatemioiden

sa ole ollut kenenkään yksittäisen henkilön tehtävä, jolloin kukaan ei koe siitä vastuuta. Lisäksi tämän toimintamallin heikkoutena on hitaus: pyyntöjen välittyminen ja ehdokkaiden löytyminen vaatii enimmillään useamman kuin yhden sekä tiedeakatemioiden oman että neuvottelukunnan kokouksen (pyynnön käsittely neuvottelukunnan kokouksessa => välittäminen tiedeakatemioiden omissa kokouksissa => (mahdollinen) esitysehdotus => ehdotuksen käsittely neuvottelukunnan kokouksessa => virallinen nimitysesitys).

Jos ehdotuksia neuvottelukunnan ulkopuolelta ei ole saatu, ehdotukset ovat tulleet neuvottelukunnan jäseniltä, ja nimitysesitys on tehty sihteeristön tiedusteltua asianosaiselta tämän valmiutta ryhtyä tehtävään. Esitys kuitenkin viivästyy helposti, mikäli kyseinen henkilö ei ole ollut halukas asettumaan ehdolle tehtävään esimerkiksi aikatauluhaasteiden takia tai siksi, että ei itse koe edustavansa tehtävään haettua asiantuntemusta. Lisäksi tämän toimintatavan ongelma on ollut se, että ehdotetuksi ovat usein tulleet samat henkilöt. Joskus kuitenkin henkilö, joka itse ei ole voinut tai halunnut ottaa tehtävää vastaan on ehdottanut jotakuta toista, jonka asiantuntemus on lähempänä haettua. Tämä on laajentanut asiantuntijoiden piiriä.

Silloin kun nimitykset ovat tulleet suoraan neuvottelukunnalta konsultoimatta tiedeakatemioiden nimitysesitykset on saatu nopeammin liikkeelle. Tämä ei kuitenkaan ole kovin läpinäkyvä toimintatapa. Tilannetta vaikeuttaa myös se, että järjestöjen esityspyynnöt tulevat joskus hyvin tiukalla aikataululla.

Kevään 2016 aikana nimitysprosessiin on suunniteltu uutta toimintatapaa, jossa kustakin tiedeakatemiasta olisi mukana tehtävään nimetty vastuuhenkilö. Lisäksi työryhmään kuuluisi neuvottelukunnan pääsihteerin, jolla olisi myös valtuudet ehdottaa asiantuntijoita. Toimintatapa vaikuttaa lupaavalta, koska tässä menettelytavassa nimetty tiedeakatemioiden edustaja veloitettaisiin reagoimaan pyyntöön, mutta toisaalta päätös tehtäisiin yhteistyössä muiden akatemioiden ja sihteeristön edustajien kanssa, mikä tekee prosessista läpinäkyvän.

5. Suomalaisten toiminta järjestöissä

5.1 Vaikutusmahdollisuudet

Suomalaisten vaikutusmahdollisuudet kansainvälisissä tiedeorganisaatioissa ovat hyvät. Kaikki haastatellut olivat tästä yhtä mieltä, vaikka muutamia varauksiakin esitettiin. Objektiiivisella tasolla vaikutuksesta kertoo se, että tarkasteluajanjaksolta on osoitettavissa konkreettisia toimenpiteitä, joissa suomalaiset toimijat ovat olleet merkittävässä roolissa. Toisaalta joissakin haastatteluisa tuotiin esille tapoja, joilla Suomi voisi vielä aktiivisemmin vaikuttaa kansainvälisellä tiedejärjestökentällä.

Haastatteluissa vaikutusmahdollisuudet koettiin hyviksi tai jopa erinomaisiksi. Vastauksissa painotettiin vaikutusmahdollisuuksien perustuvan asiaosaamiseen ja tunnolliseen asioihin paneutumiseen. Suomella ei ole *a priori* valta-asemaa kansainvälisessä politiikassa maan

poliittisen tai taloudellisen vaikutusvallan, väkiluvun tms. perusteella, joten sen mahdollisuudet päästä vaikuttamaan voivat perustua vain substanssiosaamiseen: ”ei pienellä maalla ole muuta asetta kuin se asiantuntemus” (H1). Lisäksi yhden haastateltavan mukaan Suomi saattoi varsinkin aiemmin hyötyä asemastaan suurvaltapoliittisten suhteiden ulkopuolella; sen ehdokas oli neutraali ja vaaraton vaihtoehto. Muutama haastateltava huomioi myös kokouksiin valmistautumisen tärkeyden: koska kaikki osallistujat eivät välttämättä ole kunnolla valmistautuneet kokoukseen, jo perehtymällä huolellisesti kokousdokumentteihin etukäteen saa vahvan aseman keskusteluissa. Keskimäärin suomalaiset ovat hyvin perillä asialistalla olevista asioista, osittain neuvottelukunnan toimistossa tehtävän valmistelutyön ansiosta.

Kari Raivio (oik.) yhdessä Raja Chidambaramin (kesk.) ja David Mairin (vas.) kanssa ICSU:n Science Advice to Government -konferenssissa Aucklandissa 27. 8. 2014. **KUVA: ICSU**

Moni haastatelluista kommentoi, että tiedejärjestötoiminnassa suomalaisilla on hyvä maine: jopa hieman stereotyyppisesti suomalaisten nähdään puhuvan vähän mutta asiaa. Stereotyyppisenä vastakohtana ovat edustajat, jotka käyttävät puheenvuoroja ilman mitään kontribuoitavaa. Maineeseen ovat luultavasti vaikuttaneet myös mielikuvat: Nokian menestys ja siihen osittain liittyvät Suomen aikaisemmat isot panostukset tutkimus- ja kehitystoimintaan sekä hyvät tulokset PISA-testeissä. Asiallinen maine saa pohjaa tietystä varovaisuudesta, jolla muutama toimija luonnehti omaa suhtautumistaan: asioita ei kannata kommentoida, ennen kuin on ehtinyt perehtyä niiden eri puoliin ja tuntee järjestön/toimielimen toimintatapoja. Ylipäänsä vaikuttaminen vaatii myös neuvottelu- ja tilanteenlukutaitoja: täytyy osata arvioida, milloin keskustelu on sellaista, että omalla ehdotuksella on mahdollisuus mennä läpi, tai milloin asian edistämiseksi on tarpeen

tehdä kompromisseja.

Pitkään toimineilla edustajilla saattaa myös olla henkilökohtaista vaikutusvaltaa. Erityisesti UAI:ssa arvostetaan pitkäaikaista työtä samassa järjestössä, mutta tunnettuudesta on hyötyä myös muualla; esimerkiksi EASACin pitkäaikaisten suomalaisedustajien työtä arvostetaan. Pitkän edustuksen lisäksi toimiminen useassa järjestössä tekee tunnetuksi ja tuo synergiaetuja.

5.2 Esimerkkejä konkreettisista toimista

Suomalaisten vaikutusmahdollisuudet eivät ole vain koettuja vaan näkyvät myös toiminnan tuloksissa. Tarkastelu-ajanjaksolta voidaan poimia useita konkreettisia toimia, joissa suomalaiset ovat olleet merkittävässä roolissa muutoksen aikaansaamisessa kansainvälisellä kentällä. Tähän

on valittu muutamia huippuhetkiä, mutta muuallakin raportissa esitellään tilanteita, joissa on vaikutettu.

- ESF:n ja ALLEA:n työryhmissä tehdyn työn kautta suomalaiset ovat vaikuttaneet merkittävästi eurooppalaisen tutkimuseettisen ohjeistuksen kehitykseen. Alkuperäinen ohjedokumentin, European Code of Conduct for Research Integrity (2010), tekivät yhteistyössä ESF:n ja ALLEA:n työryhmät. Myös ALLEA:n etiikkatyöryhmä (Permanent Working Group on Science and Ethics) laati 2013 tieteen etiikkaa koskevan julkilausuman, jossa näkyy vahvasti suomalaisen tutkimuseettisen ohjeistuksen vaikutus. Tällä hetkellä ALLEA:n etiikkatyöryhmä on Euroopan komission aloitteesta päivittämässä ESF:n ja ALLEA:n laatimaa yleiseurooppalaista ohjeistoa. Työryhmässä on mukana Krista Varantola.

- Kun ALLEA:n organisaatiota vuosina 2010-2013 uudistettiin, rahoituspohjaa pohdittaessa nousi kiista jäsenmaksurakenteesta. Jäsenmaksuja ehdotettiin uudistettavaksi siten, että Suomen jäsenmaksu olisi noussut moninkertaiseksi. Uusi jäsenmaksu olisi heijastanut maan akatemioiden lukumäärää (neljä), vaikka Suomella oli edelleen ALLEA:ssa vain yksi jäsen (kaikkia suomalaisia akatemioita edustava Tiedeakatemiajaosto/neuvottelukunta). Suomi ei hyväksynyt uutta jäsenmaksumallia ja toimi asiassa aktiivisesti, mm. yhteistyössä Norjan kanssa. Suomen edustama kanta voitti, ja uudistuksen sijaan lopulta jäsenmaksuihin tuli 5 %:n vapaaehtoinen korotus.

- Kari Raivio toimi ICSU:n varapuheenjohtajana (varapresidenttinä) vuosina 2008-2011. Hänen työnsä tieteellisestä suunnittelusta ja arvioinnista vastaavana varapuheenjohtajana oli ratkaisevaa ICSU:n arvioidessa globaalimuutostutkimusohjelmiaan ja päätyessä perustamaan uuden, vanhat ohjelmat yhdistävän Future Earthin.

- Suomi toimi aktiivisesti ja aloitteellisesti systemaatisoitaessa ICSU:n eurooppalaisten jäsenten ryhmän toimintaa; TANK isännöi ryhmän ensimmäistä sihteeristöä viisi vuotta. Eurooppalaisen ryhmän kenties tärkein ponnistus, jossa suomalaiset olivat hyvin aktiivisesti mukana, oli Rio+20 konsultaatiokokouksen järjestäminen Helsingissä vuonna 2011.

- Suomi on yhdessä muiden Euroopan maiden kanssa ajanut ICSU:ssa humanististen ja yhteiskuntatieteiden

mukaan tuomista ICSU:un tai yhteistyömuotojen kehittämistä. Esimerkiksi, vuoden 2014 yleiskokouksessa ICSU:n eurooppalaisten jäsenten ryhmä, jonka sihteeristönä TANK toimi, jätti puheenjohtajansa Olavi Nevanlinnan johdolla kirjallisen kysymyksen ICSU:n hallitukselle siitä, millä konkreettisilla tavoilla se aikoo edistää tiedejärjestöyhteistyötä humanististen ja yhteiskuntatieteellisten alojen kanssa. ICSU on sittemmin kehittänyt yhteistyötään International Social Sciences Councilin (ISSC) kanssa, ja vuonna 2016 on käynnistetty mahdollista yhdistymistä valmisteleva prosessi. Suomalaiset ovat myös olleet vaikuttamassa siihen, että SSH-aloista (Social Sciences and Humanities) tuli ALLEA:n painopistealue.

- Suomi on keskeisesti mukana 2015 perustetussa eurooppalaisten tiedejärjestöjen (ALLEA, EASAC, Euro-CASE, Academia Europaea ja FEAM) konsortiossa, jonka tarkoituksena on osallistua tieteellisen neuvonannon järjestelmään Euroopassa. Suomi on jäsenenä kolmessa ensin mainitussa järjestössä, ja konsortiota muodostettaessa Suomella oli edustus sekä EASACin että Euro-CASE:n johtoelimissä; kevään 2016 aikana Suomi sai edustajan myös ALLEA:n hallitukseen, joten se on tällä hetkellä näiden kaikkien johtoelimissä. Tällä hetkellä Euro-CASEn Executive Committeeen kuullulla Olavi Nevanlinnalla on kokemusta myös ALLEAsta ja EASACsta, mikä antaa hyvän neuvotteluaseman.

- Sanna Sorvari, Suomen edustaja ICSU:n alaisen WDS:n tieteellisessä komiteassa, on toisena puheenjohtajana WDS:n ja OECD:n yhteisessä työryhmässä, jonka tavoitteena on luoda OECD-suositukset kansainvälisten datainfrastruktuurien hallinnointiin.

Vaikka nämä konkreettiset toimet heijastavat suomalaisten vaikutusmahdollisuuksia, huomionarvoista on, että nämä toimet tapahtuvat aina yhteistyössä. Kyse ei ole vain Suomen saavutuksesta, vaan siitä että suomalaiset ovat olleet aktiivisia ja aloitteellisia yhteistyössä, joka on kantanut hedelmää.

5.3 Kehitysmahdollisuuksia

Huolimatta yleisestä positiivisesta kuvasta, osa haastatelluista tarkasteli suomalaisten vaikutusmahdollisia myös kriittisesti. Muutama haastateltu kaipasi tiedeakatemiolta aktiivisempaa osallistumista kansainväliseen tiedepolitiikkaan; joidenkin maiden tiedeakatemioiden

on aktiivinen rooli tiedepolitiikassa, jolloin ne myös tukevat edustajiaan kansainvälisissä järjestöissä. Suomessa tiedeakatemioiden rooli on kuitenkin perinteisesti ollut hieman toisenlaisen, ja toisaalta Suomessa kansainväliset jäsenyydet nimenomaan kanavoituvat neuvottelukunnan kautta. Halutessaan suomalaisilla tiedeakatemioidella on mahdollisuus neuvottelukuntaan valittujen edustajiensa kautta aktiivisemmin välittää tiedepoliittisia näkemyksiään sekä neuvottelukuntaan että suoraan kansainvälisille järjestöille.

Joissakin järjestöissä, kuten UAI:ssa ja kansainvälisessä ihmisoikeusverkostossa, vaikutusvaltaa kasvatataisi aktiivisempi rooli tutkimus- tai muiden projektien vetämisessä. Tässä mielessä rahallinen panostus tuo vaikutusvaltaa. Myös EASAC:in piirissä on mahdollista tehdä aloitteita työryhmien aiheiksi. Hyvänä esimerkki-

nä tästä on selvityksen aikaan käynnissä oleva EASACin metsätyöryhmä, jota Suomalainen Tiedeakatemia vetää ja rahoittaa, vaikka suomalaisedustajat on nimetty TANK:n kautta.

Kuten yllä todettiin, vaikuttavassa toiminnassa on useimmiten ollut kyse onnistuneesta yhteistyöstä muiden toimijoiden kanssa, ja yhteistyöhön varmasti panostetaan jatkossakin. ICSU:ssa toimitaan vahvasti eurooppalaisten jäsenten ryhmän kautta. Yksi mahdollinen viiteryhmä yhteistyössä ovat Pohjoismaat: esimerkiksi ALLEAssa on toimittu yhdessä ja on myös herätelty keskustelua yhteisestä tavoitteenasettelusta. Globaaleista järjestöistä IAP:n piirissä on myös pohdittu pohjoismaisen yhteistyön kehittämistä; vuoden 2016 yleiskokouksessa käytiin alustavia keskusteluja Suomen, Ruotsin ja Norjan edustajien kesken.

6. Tiedonkulku organisaatioiden välillä

Suomalaisten toiminnan yksi olennainen aspekti on tiedon kulkeminen kansainväliseltä tasolta Suomeen. Tässä tarkastellaan organisaatioiden välistä tiedonkulkua eli sitä, miten tieto kulkee kansainvälisistä järjestöistä neuvottelukuntaan ja toisinpäin. Kansainvälisissä järjestöissä syntyvä tieto on yhtäältä tietoa järjestöjen toiminnasta ja asioista, joista niissä keskustellaan, ja toisaalta järjestöissä tuotetaan tietoa raporttien, julkilausumien ja suositusten muodossa. Tiedonvälitys ei kuitenkaan ole yksisuuntaista, vaan kyse on myös siitä, miten Suomesta viedään viestejä kansainvälisiin tiedejärjestöihin päin.

6.1 Sihteeristöjen työ

Organisaatioiden eli kansainvälisten järjestöjen ja

neuvottelukunnan välillä tieto kulkee kahta reittiä eli sihteeristöjen ja edustajien kautta. Kansainvälisten organisaatioiden sihteeristöjen välillä on tiedonvälityksen aktiivisuudessa isojakoin eroja, jotka osittain liittyvät kunkin sihteeristön käytettävissä oleviin resursseihin. Selvityksen tekoaikana aktiivisista järjestöistä neuvottelukunnan tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat ICSU, EASAC ja ALLEA. Näiden sihteeristöt välittävät tietoa jäsenilleen, siis myös neuvottelukuntaan, hyvin. Myös IAP:n tiedotustoiminta on vilkastunut uudelleenorganisoitumisen myötä. Sen sijaan UAI:n sihteeristöstä ollaan yhteydessä lähinnä tulevista kokouksista ja nimitysasioista. Tämä liittyy vähintään osittain vähäisiin tiedotusresursseihin; UAI:n sihteeristössä on vain yksi palkattu henkilö. Myös kansainvälisen ihmisoikeusverkoston sihteeristö tiedottaa neuvottelukunnan sihtee-

ristöä tyypillisesti vain kokousten yhteydessä, koska pääosa sen toimintaan liittyvästä tiedonvälityksestä (vetoomuspyynnöt) kulkee TANK:n Ihmisoikeuskomitean kautta. CODATA:n tiedotus on aktiivista ja tulee sekä neuvottelukunnan sihteeristöön että Data-asiain kansalliskomiteaan.

Yleisesti ottaen TANK:n sihteeristö on hyvässä asemassa viemään tietoa Suomesta järjestöihin päin, koska Suomessa asiat hoidetaan keskitetysti.

6.2 Edustajien työ

Organisaatiotasaisen tiedonvälityksen lisäksi tietoa kulkee suomalaisedustajien työn myötä. Suomalaisten henkilökohtainen osallistuminen varmistaa tiedon suoran kulun. Edustaja toimii eräänlaisena katalysaattorina: hän arvioi mikä voisi olla neuvottelukunnan tai Suomen kannalta tärkeää ja tuo sen esille raportoinnissaan. Tällaista tietoa pelkkä organisaatioiden välinen tiedonvaihto ei voi välittää, mikä alleviivaa henkilökohtaisen osallistumisen tärkeyttä. Henkilökohtainen osallistuminen antaa myös suoran viestintä- ja vaikutuskanavan Suomesta organisaatioon päin.

Kaikki, jotka edustavat neuvottelukuntaa ja Suomea kansainvälisissä järjestöissä laativat kokous- ja muista matkoistaan matkakertomuksen, joka viedään hyväksyttäväksi neuvottelukunnan kokoukseen. Silloin kun kansainvälisen järjestön toimintaan osallistunut edustaja on itse neuvottelukunnan jäsen, hänellä on neuvottelukunnan kokouksissa luonteva tilaisuus kertoa järjestön ajankohtaisista asioista. Tällöin tieto kulkee hyvin.

Silloin kun edustaja ei ole neuvottelukunnan jäsen, tieto ei välttämättä kulje kovin hyvin, vaan se jää pelkän matkakertomuksen varaan. Myös yhden haastatellun kommentista ja yhdestä matkakertomuksesta välittyi kuva, että edustajakin saattoi kokea matkakertomuksen jäävän irralliseksi tai vaillinaiseksi raportiksi osallistumisesta. Neuvottelukunta voi kutsua edustajia kertomaan järjestöjen kuulumisia, mutta viime vuosina tätä mahdollisuutta on hyödynnetty hyvin harvoin. Osittain tiedonkulun ongelmat kuitenkin liittyvät organisaatiorakenteisiin.

Huolimatta siitä, että kaikki edustajat laativat matkakertomuksen neuvottelukunnalle, heille ei aina ole selvää, ketä he järjestössä edustavat. Suuri osa edustajista kuuluu johonkin neljästä suomalaisesta tiedeakatemiasta (STA, STS, TTA ja STV). Tehtäviin pyritään löytämään substanssin kannalta paras asiantuntija, riippumatta siitä, onko hän jonkin akatemian jäsen vai ei.

Akatemioiden jäsenistö muodostaa kuitenkin verkoston, jonka kautta asiantuntijoita yleensä aletaan etsiä, ja toisaalta huippuasiantuntijat ovat usein akatemioiden jäseniä, koska tiedeakatemioiden jäsenet valitaan teellisten ansioiden perusteella. Hämmennystä aiheuttaa se, että vaikka edustaja olisi jonkun tiedeakatemian jäsen, kansainvälisissä järjestöissä toimiessaan he edustavat aina neuvottelukuntaa ja sen kautta Suomea, eivät pelkästään omaa yksittäistä tiedeakemiaansa. Kansainvälisessä kontekstissa sekaannusta lisäävät eri maiden akatemiajärjestelmien erot, mistä johtuen monissa kansainvälisissä järjestöissä on monenlaisia jäseniä: sekä yksittäisiä tiedeakatemioita että akatemioiden yhteenliittymiä (kuten neuvottelukunta).

Jotkut edustajat kokivat organisaatiokentän sekaavaksi. Tiedeakatemian neuvottelukunta ei myöskään ole suomalaisessa tutkijayhteisössä ole kovin laajalti tunnettu organisaatio, koska se keskittyy kansainväliseen yhteistyöhön. Yksi haastatelluista edustajista totesi jääneensä miettimään, mikä taho hänen edustustehtävästään oikeastaan on kiinnostunut ja arvioiko joku työryhmätyöskentelyn onnistuneisuutta myös substanssin puolesta. Toisin sanoen, edustajille ei välttämättä ole selvää, millaista tiedonvälitystä heiltä odotetaan. Edustajan vastuu on tiivistetysti kuvattu neuvottelukunnan sihteeristössä laaditussa matkustusohjeessa, joka lähetetään kaikille edustajille, mutta se mahdollisesti hahmotetaan ensisijaisesti hallinnolliseksi ohjeistukseksi.

Yhtenä keinona tilanteen selkeyttämiseksi ja tiedonkulun parantamiseksi TANK:n sihteeristö kutsui vuonna 2015 EASAC:n työryhmissä ja toimielimissä toimivat edustajat info- ja keskustelutilaisuuteen keskustelemaan edustustehtävien, matkojen ja raporttien levittämisen koordinoinnista. EASAC:n työtavoista johtuen siellä toimii lukumääräisesti selvästi eniten työryhmäedustajia, eivätkä useimmat edustajista ole neuvottelukunnan jäseniä. EASAC:n työryhmät tuottavat myös eniten raporteja. Tilaisuuteen osallistuneet haastateltavat vaikuttivat pitäneen tilaisuutta onnistuneena. Sihteeristön näkökulmasta tilaisuus paransi edustajien hahmotusta siitä, että he toimivat nimenomaan neuvottelukunnan piirissä. Tämän lisäksi tilaisuus tarjosi käytännön tiedotusta siitä, miksi edustajien tulee pitää sihteeristö ajan tasalla mm. kertomalla tulevista matkoista ajoissa. Mukana ollut EASAC-edustaja piti hyödyllisenä kuulla erityyppisistä työryhmistä sekä erilaisista osallistumismahdollisuuksista, joita suomalaisilla EASAC:n piirissä on.

Yksi mahdollisuus parantaa tiedonkulkua olisi jär-

jestää tällaisia tapaamisia säännöllisesti ja kehittää niitä eteenpäin. Yhdeksi keskustelunaiheeksi voisi ottaa nimenomaan tiedon välittämisen muodot: Edustajat tarvitsevat tarkempaa tietoa siitä, mitä informaatiota matkareporteista ja työryhmätyöhön osallistumisesta kaivataan. Mahdollisuuksista välittää tietoa työryhmätyöskentelyn tuloksista (raportit, suositukset jne.) Suomessa tulisi myös tiedottaa paremmin. Uusien edustajien lisäksi paikalle voisi kutsua työskentelynsä päätökseen saaneita edustajia, jotka voisivat yhtäältä jakaa omia kokemuksiaan käytännön työskentelystä järjestön piirissä. Silloin tilaisuus palvelisi myös tiedonvälitystä neuvottelukunnan suuntaan varsinaisen työryhmätyöskentelyn loputtua.

EASAC:n työmuotojen takia on odotettavissa, että sen työryhmissä edustajia on jatkossakin eniten ja työryhmien selkeästi määräaikaisen luonteen takia vaihtuvuus on suurta. Mikäli muissa järjestöissä toimii edustajia, jotka eivät ole neuvottelukunnan jäseniä, sama tai samanlainen infotilaisuus saattaisi palvella myös heitä ja neuvottelukuntaa. SAPEA-yhteistyön myötä on myös mahdollista, että erilaisten tiedoneuvontapyyntöjen yh-

teydessä EASAC:n työryhmiä vastaava toiminta - ja siten edustajien määrä - lisääntyy muissakin konsortion järjestöissä. Vaikka samat tiedot olisi mahdollista kirjoittaa pitempään matkustusohjeeseen, ihmisiin tutustuminen ja henkilökohtaiset kontaktit luultavasti välittävät informaatiota paremmin.

6.3 Teknillisten tieteiden järjestöjen erityiskysymykset

Teknillisten tiedeakatemioiden kansainvälisten järjestöjen (Euro-CASE ja CAETS) suomalaisena jäsenenä on TAF, joka pääasiassa vastaa kommunikaatiosta näiden järjestöjen kanssa. Neuvottelukunta kuitenkin vastaa Suomen jäsenmaksuista ja edustajien matkoista, koska opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitus niihin, kuten muihinkin tiedejärjestöjäsenyyksiin, maksetaan neuvottelukunnan kautta. Erityisjärjestelyyn on historiallinen syy: suomalaiset teknilliset akatemit TTA ja STV olivat näiden järjestöjen jäseniä oman yhteistyöelimensä⁷ kautta jo ennen liittymistään neuvottelukuntaan (ks. Nykänen 2016, 22).

Yhteydenpito kansainvälisiin järjestöihin on sovitusti delegoitu TAF:lle, jonka sihteeristö mm. huolehtii kansainvälisten järjestöjen raporttien ja muiden tiedotuksen levittämisestä Suomessa. Keskeinen osa tiedonvälitystä neuvottelukunnan suuntaan ovat edustajien matkakertomukset, koska neuvottelukunta maksaa Euro-CASE ja CAETS-edustajien matkat. Selvityksen pöytäkirja-aineistojen perusteella vaikutti siltä, että matkakertomuksia lukuun ottamatta Euro-CASE:n ja CAETS:n toiminta jää melko näkyväksi neuvottelukuntaan päin. Vastaavasti neuvottelukunta on nä-

⁷ TTA ja STV perustivat vuonna 1988 yhteistyöelimukseen Suomen teknillistieteellisten akatemioiden valtuuskunnan, The Finnish Academies of Technology (FACTE). FACTE:n tehtävänä oli erityisesti hoitaa teknillisten akatemioiden kansainvälisiä suhteita, koska esimerkiksi CAETS hyväksyi vain yhden kansallisen jäsenen kustakin maasta. FACTE ja Suomi hyväksyttiin CAETS:n jäseneksi 1989 ja Euro-CASE:en liitettiin 1990-luvulla. Vuonna 2002 perustettiin Technology Academy of Finland, TAF, joka vastuulle siirtyivät FACTE:lle kuuluneet kansainväliset tehtävät. (Nykänen 2016, 22-23.)

kuin Euro-CASE:kin. SAPEAn myötä TANK:n ja TAF:n välisen riittävän tiedonkulun varmistaminen kansainvälisiä järjestöjä koskevissa asioissa muuttuu erityisen tärkeäksi. Organisaatioiden välistä tiedonkulkua voisi parantaa helposti esimerkiksi siten, että TAF:n sihteeristön välittäessä Euro-CASE:sta ja CAETS:sta tulevan tiedotuksen teknillisille akatemioille, se voisi samalla välittää tiedon neuvottelukunnan sihteeristölle.

6.4 Kehitysmahdollisuuksia organisaatioiden tiedonvälityksessä

- Järjestetään vuosittain (tai tarpeen vaatiessa) tapaamisia Suomea kansainvälisissä järjestöissä edustaville. Tapaamisiin voidaan kutsua myös työnsä jo lopettaneita edustajia, jolloin he voisivat kertoa järjestöistä ja jakaa kokemuksiaan uusien edustajien kanssa. Samalla tapaamiset voisivat toimia yhtenä tiedonvälityskanavana neuvottelukuntaan,

kymätön CAETS:in ja Euro-CASE:en päin, eikä neuvottelukuntaa myöskään mainita TAF:n verkkosivuilla sen yhteistyökumppanina. Neuvottelukunnan osallisuus Euro-CASE ja CAETS -yhteistyössä näkyy vain neuvottelukunnan omilla sivuilla.

Tiedonkulun tehostaminen hyödyttäisi kaikki osapuolia. Yhtäältä neuvottelukunnan on tarpeen olla ajan tasalla toiminnasta, koska se vastaa Suomen CAETS- ja Euro-CASE-jäsenyyksistä OKM:öön päin, jolle se on tilivelvollinen jäsenyyden hoitamiseen käytetyistä varoista (jäsenmaksut ja matkat). Toisaalta, mikäli neuvottelukuntaan tulisi tietoa näiden järjestöjen julkaisemista raporteista, suosituksista tai julkilausumista, neuvottelukunnan sihteeristö voisi osaltaan voi olla mukana niiden välittämisessä eteenpäin. Ajankohtaiseksi asian tekee myös aluillaan oleva SAPEA-yhteistyö, jossa ovat mukana niin TANK:n läheisimmät yhteistyökumppanit EASAC ja ALLEA

eräänlaisena edustuksen jälkihoitona.

- Kutsutaan neuvottelukuntaa järjestöissä edustaneita henkilöitä neuvottelukunnan kokouksiin kertomaan ko. järjestön ajankohtaisista ja relevanteista asioista sekä keskustelemaan mahdollisista jatkotoimenpiteistä.

- Pyydetään TAF:n sihteeristöä välittämään Euro-CASE:sta ja CAETS:sta tuleva tiedotus myös neuvottelukuntaan samalla kun tiedotetaan teknillisistä akatemioita. Samoin pyydetään lisäämään verkkosivuille tieto neuvottelukunnasta TAF:n yhteistyökumppanina.

7. Tiedon välittäminen tiedeyhteisöön ja yhteiskuntaan

Edellä tarkasteltiin tiedonkulkua kansainväliseltä tasolta Suomeen organisaatioiden näkökulmasta: miten tieto kulkee kansainvälisistä järjestöistä neuvottelukuntaan ja miten neuvottelukunta saa viestinsä läpi kansainvälisiin järjestöihin. Selvityksessä haluttiin myös tietää, miten tieto leviää järjestöistä laajempaan tiedeyhteisöön, ja toisaalta, miten tieto kulkee laajemmin suomalaisen yhteiskuntaan, erityisesti poliittiseen päätöksentekoon. Etenkin viimeinen kohta laajenee kysymykseksi tiedon kotiuttamisesta ja jalkauttamisesta suomalaisen

yhteiskunnan, erityisesti päättäjien käyttöön. Vaikka selvityksen tehtävänannon kysymyksissä painottui tiedonkulku kansainväliseltä tasolta Suomeen, tässäkin on olennaista, että tiedonvälitys ei ole yksisuuntaista: kyse on myös toivotusta vastavuoroisuudesta tiedon tuottajien ja välittäjien suhteessa tiedon potentiaaliin käyttäjiin yhteiskunnassa.

7.1 Tiedonkulku tiedeyhteisöön

Yleinen mielipide tuntui olevan, että tieto tiedejärjes-

tötoiminnasta leviää tiedeyhteisöön melko nihkeästi. Yllä todettiin, että Tiedeakatemiain neuvottelukunta ei ole kovin tunnettu organisaatio suomalaisten tutkijoiden parissa, ja vastaavasti tämän selvityksen piirissä olevia kansainvälisiä järjestöjä tunnetaan vähän. Vaikka valtaosa tutkijoista tehnee ainakin jossain määrin kansainvälistä yhteistyötä omassa tutkimuksessaan, näiden järjestöjen tiedepoliittinen ja -hallinnollinen toiminta on kaukana keskivertotutkijan arjesta. Useimmat haastatellut edustajat eivät olleet kuulleetkaan järjestöstä ennen kuin heitä kysyttiin ehdolle luottamustoimeen. Poikkeuksen muodosti data-ala, jolla ICSU:n alaiset järjestöt CODATA ja WDS ovat keskeisiä ja tunnettuja toimijoita, sekä jossain määrin klassiset humanistiset alat, joilla UAI saattaa sen valtuuttamien projektien takia olla tuttu.

Moni edustaja myös totesi, etteivät he juuri keskustelleet järjestötehtävästään yliopistokollegoittensa kanssa; se ei tuntunut relevantilta. Se, miten kiinnostavia järjestöjen toimet tai niiden tuottamat raportit tai suositukset potentiaalisesti laajemmalle tiedeyhteisöl-

le ovat, vaikuttaa riippuvan jonkin verran alasta ja raporttien sisällöstä. Yksi haastateltu totesi, että EASAC:n monitieteinen politiikkaraportti ei luultavasti olisi hänen alallaan kiinnostava. Lisäksi tiedeyhteisön sisäinen viestintä on toisenlaista kuin poliittisille päättäjille suunnattu. Toinen edustaja sen sijaan kertoi vievänsä ilmaiskappaleita EASAC:n politiikkaraporteista oman alansa konferensseihin. Haastattelussa ilmeni myös, että data-asioihin ja ICSU:n tutkimusohjelmiin liittyvää tietoa on luontevaa välittää tiedeyhteisöön.

Toisaalta yksi työryhmäedustaja huomautti, että tieto kulkee tiedeyhteisöstä järjestöön päin edustajan kautta: työryhmätyöskentelyssä edustaja koostaa saatavilla olevan tutkimustiedon kannanottoa varten, ja tuo siten kollegojensa osaamisen järjestöihin.

Vaikuttaa siltä, että tieto kansainvälisistä tiedejärjestöistä kulkee helpommin tiedeyhteisöön, mikäli sillä on yhtymäkohtia tieteen substanssiin. Puhtaammin hallinnollisen toiminnan ei koettu kiinnostavan tiedeyhteisöä. Vaikka tiedehallinto ja -politiikka eivät suoraan koskettaisi tutkijoiden arkea, järjestöjen vähäinen tunnettuus

tiedeyhteisössä on kuitenkin jossain määrin ongelmallista. Monet tiedejärjestöissä keskustellut asiat, kuten tutkimusetiikka tai datan ja tieteen avoimuuden periaatteet vaikuttavat pitemmällä aikavälillä merkittävästi tutkimuksen tekoon, joten keskusteluista olisi järkevää olla ainakin tietoinen tai jopa osallistua niihin. Yksi haastatelluista huomautti, että myös kansainväliset organisaatiot voisivat pitää paremmin esillä sitä, mitä lisäarvoa ne voivat tutkijoiden työhön tuoda: tunnettavuus pitää ansaita. "ICSU:n pitää panostaa tutkijaportaan palveluun niin, että saavat parempaa yhteistyötä, parempaa näkyvyyttä mediaan päin, kaikkea tällaista". (H1)

Se että tiedejärjestöt tunnetaan huonosti, hankaloittaa myös uusien edustajien, varsinkin nuorempien tutkijoiden, rekrytointia. Neuvottelukunta on halunnut omilla toimillaan edistää nuorten tutkijoiden osallistumista tiedejärjestöyhteistyöhön; tällä hetkellä tätä työtä tehdään pitkälti kansaliskomiteoiden kautta, joita kannus-

tetaan rekrytoimaan nuoria tutkijoita osallistumaan työhön kansainvälisissä tiedeunioneissa (ks. Tiedeakatemiain neuvottelukunta 2015).

Yksi tapa tehdä tiedejärjestöjä näkyvämmiksi tutkijoille olisi tiedottaa enemmän niiden piirissä tapahtuvasta projektitoiminnasta. Kaikille järjestöillä projektitoimintaa ei ole, mutta asia nousi haastatteluissa esiin sekä UAI:n että EASAC:n kohdalla, vaikka niiden toiminta on sinänsä varsin erilaista. Projektitoiminnasta tiedottamisessa neuvottelukunnan sihteeristö voisi toimia yhteistyössä järjestössä toimivan edustajan kanssa. Esimerkiksi neuvottelukunnan verkkosivulla järjestöjen kuvausten yhteydessä voisi relevanttien järjestöjen kohdalla avata enemmän niiden piirissä tapahtuvaa projektitoimintaa. Kuvaukseen olisi hyvä sisältyä tieto siitä, miten toiminnassa voi olla aloitteellinen ja kehen voi ottaa yhteyttä saadakseen lisätietoa. Luontevimmin tämä henkilö olisi järjestössä toimiva Suomen edustaja, ja yhteydenotto voisi tapahtua joko sihteeristön kautta tai ao. henkilön suostumuksella suoraan. Koska Internet-sivuilla ei välttämättä aktiivisesti vierailta, tietoja voisi ajoittain nostaa tietoisuudeksi neuvottelukunnan sosiaalisen median kanavien kautta ja tiedeakatemioiden jäsenille välitettäväksi.

ICSU:n alainen projektitoiminta tapahtuu lähinnä sen tutkimusohjelmien piirissä, jolloin tutkimusohjelmien kansalliskomiteat (esim. polaaritutkimuksen [SCAR], merentutkimuksen [SCOR] ja avaruustutkimuksen [COSPAR] kansalliskomiteat) olisivat luonteva taho tiedottamaan siitä tutkijakunnalle. Neuvottelukunta voisi puolestaan linkittämisen ja tiedotuksen avulla tuoda selkeämmin esille ICSU:n roolin tutkimusohjelmien ja kansalliskomiteoiden yhteydessä.

7.2 Tiedon jalkautuminen yhteiskuntaan ja tiedepohjainen neuvonta

Tieteellisen tiedon välittäminen yhteiskuntaan ja erityisesti poliittisen päätöksenteon käyttöön, on sekä useim-

pien kansainvälisten järjestöjen että neuvottelukunnan keskeisiä tehtäviä; kuten alussa todettiin, sen merkitys on kasvanut erityisesti 2010-luvulla. Neuvottelukunta ei organisaationa tuota tällaista tietoa, mutta toimiessaan kansainvälisissä organisaatioissa neuvottelukunnan ja Suomen edustajat ovat mukana erilaisten raporttien, julkilausumien, suositusten ja kannanottojen tuottamisessa. Neuvottelukunta itsessään toimii nimenomaan välittäjäorganisaationa, joka vie yhteistyökumppaneitensa tuottamaa tietoa eteenpäin. Välittäjinä toimivat sekä sihteeristö että järjestöissä tiedon tuottamisessa mukana olleet edustajat.

Yhteensä kaikki yhteistyöjärjestöt ovat tarkasteluajanjaksolla julkaisseet vuosittain muutamia kymmeniä raportteja ja julkilausumia, joskaan kaikista näistä ei välttämättä tule tietoa neuvottelukuntaan. Sihteeristö arvioi raportin tai muun kannanoton merkitystä ja päättää, viedäänkö sitä eteenpäin ja mille tahoille. Tärkeimmät tekstit viedään tiedoksi neuvottelukunnan kokouksiin

ja/tai välitetään tiedeakatemioiden sekä mahdollisesti aiheeseen liittyville kansalliskomiteoille. Kannanoton aiheen tai raportin sisällön mukaan sitä voidaan välittää myös tutkimusorganisaatioille ja erilaisille sidosryhmille sekä poliittisen päätöksenteon käyttöön: Euroopan tasolla suomalaisille MEP:eille, Suomen tasolla eduskuntaan kansanedustajille tai valiokuntiin sekä esimerkiksi ministeriöiden virkamiehille.

Laajempaan tiedotukseen valikoituvat yhtäältä ne raportit, jotka liittyvät tieteen edistämiseen tai neuvottelukunnan spesifeihin tavoitteisiin jollakin tavalla. Näitä voivat olla esimerkiksi koulutus- ja tutkimuspoliittiset aiheet, kuten tutkijoiden oikeuksiin ja hyvään tieteelliseen käytäntöön liittyvät suositukset sekä tutkimusdatan avoimuuteen tai nuorten tutkijoiden asemaan liittyvät kannanotot. Toisaalta tiedotuksessa ovat keskeisiä poliittisen päätöksenteon tueksi tarkoitettuja kannanotot, erityisesti EASAC-raportit ja -suositukset, joita on enemmistö. Myös raporteista, joihin suomalaiset asiantuntijat ovat antaneet työpanoksensa, tiedotetaan mielellään; useimmiten EASAC-raporteissa onkin ollut mukana suomalaisia. Koska EASAC:n kannanotot laaditaan Euroopan unionin päätöksentekoprosesseja varten, ne ovat yleensä sekä sellaisenaan relevantteja että toisaalta niiden sisältämät asiat tulevat myöhemmin käsiteltäviksi jäsenvaltioiden päätöksenteossa.

Euroopan tasolla EASAC-raporteista järjestetään yleensä julkistamis- tai lehdistötilaisuus EU-parlamentissa tai komissiossa. Tilaisuuksiin kutsutaan europarlamentaarikkoja, muita päättäjien edustajia ja virkamiehiä. Eri maita edustavien työryhmäjäsenten tai heidän taustaorganisaatioidensa toivotaan puolestaan kutsuvan omia kansallisia MEP-edustajiaan ja muita päättäjiä. Seminaarimaisen osion jälkeen saattaa olla vapaamuotoisempi cocktailtilaisuus. Parhaassa tapauksessa työryhmän viesti tulee hyvin esille, mutta, kuten yksi edustaja totesi, komission ja virkamiesten huomiota ei aina ole helppo saada, koska kyseessä on hyvin lobattu taho. Julkistustilaisuuksia voidaan järjestää muissakin maissa, ja EASAC toivoo vastaavia tilaisuuksia järjestettävän myös kansallisesti. Jos erillistä julkistamistilaisuutta ei ole, saatetaan järjestää työryhmän tapaaminen komission edustajien kanssa.

EASAC-raporteilla on yleensä melko suora yhtymäkohta suomalaiseen yhteiskuntaan, mikä tekee niistä tiedottamisen mielekkääksi. Yleisesti ottaen tiedotukseen valikoituvien kannanottojen olisi hyvä liittyä johonkin Suomessa ajankohtaiseen, keskeiseen tai päätöksentekijöitä kiinnostavaan aiheeseen (esim. meri tai

metsät), jotta sille olisi mahdollista löytää yleisö.

Ongelmallisimpia tiedotuksen kannalta ovat hyvin yleismaailmalliset kannanotot, vaikkapa väestönkasvuun tai terveyteen liittyvät. Aiheet voivat olla hyvin tärkeitä, mutta mikäli ne eivät tuo jotakin uutta tietoa tai konkreettista ideaa tai niillä ei ole yhtymäkohtaa Suomessa käytäviin keskusteluihin, niille ei hahmotu selkeää yleisöä. Tällöin kannanottoja ei välttämättä toimiteta eteenpäin vaan vain merkitään tiedoksi. Esimerkkinä tilanteesta, jossa tällaisesta julkilausumasta kuitenkin tiedotettiin eteenpäin, on IAMP:n vuonna 2011 tekemä naisten ja lasten terveyttä koskeva julkilausuma, joka toimitettiin Suomen pysyvään edustustoon YK:ssa.

Yleisesti ottaen neuvottelukunnan tiedonvälityksessä on olennaista, että tiedottamisessa on spesifi viesti, jolle löydetään oikea yleisö; TANK ei ole tiedotusorganisaatio, joka pyrki tiedottamaan kaikesta kaikille. Neuvottelukunta ei myöskään tiedota uudesta tutkimuksesta vaan raporteista ja suosituksista, joiden pitäisi viedä keskustelua tai politiikkaa eteenpäin; se pyrkii vaikuttavaan viestintään. Vaikuttavuus edellyttää tai sisältää ajatuksen vastavuoroisuudesta. Dialogiin vastaanottajien kanssa ei välttämättä päästä, koska onnistuminen riippuu aina myös vastaanottajasta, mutta vuoropuhelua tavoitellaan. Käytännössä vastavuoroiseen ja vaikuttavaan viestintään pyritään paitsi kohdentamalla viestintää oikeille tahoille myös räätälöimällä: raporttia tai kannanottoa lähetettäessä kirjoitetaan vastaanottajalle yksilöity saatekirje. Räätälöinti ja kohdentaminen vaativat luonnollisesti aikaa, mutta sihteeristössä nähtiin, että resurssien antaessa myöten juuri tähän yksilöintityöhön kannattaa panostaa.

7.3 Esimerkkejä onnistuneesta viestinnästä

- Merien kestävää käyttöä koskeva EASAC-raportti (2015), jota valmisteleavassa työryhmässä oli mukana Jorma Kuparinen. Raportti lähetettiin sekä eduskunnan ympäristövaliokuntaan että yhdelle MEP:lle jonka tiedettiin olevan kiinnostunut aiheesta. Lisäksi raporttia lähetettiin useille sidosorganisaatioille kuten Suomen ympäristökeskukselle (SYKE), Luonnonvarakeskukselle (LUKE), Suomen itsenäisyyden juhlarahasto SITRA:lle sekä eri asiantuntijapaneeleille, kuten kestävä kehityksen paneelille. Osasta organisaatioista tuli myös palautetta, että raportti oli ollut hyvin mielenkiintoinen.

- Kiertotaloutta koskeva EASAC-julkilausuma (2015),

jota valmistelemissa oli Anni Huhtala. Suomessa Anni Huhtala oli eduskunnan suuren valiokunnan ja ympäristövaliokunnan yhteisessä kiertotaloutta koskevassa kuulemistilaisuudessa kertomassa raportista. Huhtala kutsuttiin puhumaan neuvottelukunnan sihteeristön aloitteesta.

- ICSU:n eurooppalaisen ryhmän Helsingissä järjestämän Rio +20 -konsultaatiokokouksen lopputulemana laadittu suosituskokous (2011). Aiheesta käytiin puhumassa eri ministeriöissä, ja lisäksi suomalaisen tiedeyhteisön edustaja, kokouksen toisena päämoderatorina toiminut Mikael Hilden, osallistui Genevessä järjestettyyn alueelliseen hallitustenväliseen Rio+20 -valmistelukokoukseen. Myöhemmin Kehitysyhteistyöjärjestöjen EU-yhdistys Kehys ry kutsui neuvottelukunnan ehdottamaan tiedeyhteisön edustajaa Rio+20 -aiheisen seminaarinsa paneelikeskusteluun. Mikael Hilden osallistui seminaariin, jonka lopputulemana ollut julkilausema neuvottelukunta oli mukana allekirjoittamassa tieteen pääryhmän yhtenä edustajana.

7.4 Viestinnän tavat, vahvuudet ja ongelmakohdat

Valtaosa haastatelluista oli tavalla tai toisella - joko yhtenä tiedon tuottajista (esim. raportin laatineen työryhmän jäsenenä) tai puhtaasti tiedon välittäjänä (sihteeristön edustajat) - ollut mukana viestimässä tieteellisestä tiedosta päättäjille sekä Euroopan tasolla että kansallisesti. Heidän kokemuksissaan vaikuttamistyöstä nousi esiin muutamia selkeitä ja osittain yhteisiä pääteemoja ja kehittämiskohteita, kuten viestinnän vastavuoroisuuden tarve, henkilökohtaisten kontaktien merkitys ja poliittisen päätöksenteon luonteen tunnistaminen.

Yleinen tuntuma oli, että viestittäessä tieteellisestä tiedosta päättäjien suuntaan vastakaikua tulee vähän. Moni totesi onnistuneen viestinnän vaativan myös vastapuolen kiinnostuksen, jota ei aina ole; tiedeyhteisön näkemys osataan tuoda esiin hyödynnettävässä muodossa, mutta "eri asia on sitten tämä vastaanottopuoli [...] Mitenkä poliittinen päättäjä suostuu kuuntelemaan tieteen ääntä" (H1). Suoraa palautetta tiedeyhteisön kannanotoista tulee harvoin - esimerkiksi EASAC-raportteja lähetetään melko säännöllisesti europarlamentarikoille, joista ehkä vain yksi vastaa. Neuvottelukunnan muilta sidosryhmiltä tulee kiinnostuksen ilmaisuja satunnaisesti. Yksi edustaja oli kuitenkin sitä mieltä, että yhteydet päättäjiin toimivat melko hyvin. Lisäksi

vaikuttaisi siltä, että tekniikan alalla päättäjät osoittavat jonkin verran enemmän kiinnostusta; poliitikot ja yritysmaailman edustajat osallistuvat usein mielellään erilaisiin alan tilaisuuksiin.

Kenties tärkeimmäksi yksittäiseksi tekijäksi aktiivista vaikuttamistyötä tehneet nostivat henkilökohtaiset kontaktit; "henkilökohtainen yhteydenotto on se, joka toimii" (H6). Henkilökohtaiset tapaamiset voivat toteutua esimerkiksi EASAC-raporttien julkistamistilaisuuksissa tai niiden cocktailoissa, eduskunnan valiokunnan kokouksessa tai virkamiesten tapaamisessa. Joitakin vuosia sitten neuvottelukunta myös järjesti EASAC-edustajille aamukahvitapaamisia europarlamenttiedustajien kanssa. Yksi mahdollinen keskustelukanava Suomessa ovat Tutkijoiden ja kansanedustajien seuran (Tutkas) kokoukset. Muutama edustaja myös mainitsi tilaisuudet, joissa on yritysten, politiikan ja virkamiehien edustajia. Yksi toimija totesi, että päättäjien ja virkamiesten puheille on myös helpompi päästä, jos nimi on tuttu. Ylipäänsä tieto välittyy sosiaalisessa suhteessa paremmin kuin pelkästään raporteja lukemalla.

Henkilökohtaiset tapaamiset ovat suhteellisen harvinaisia, mutta henkilökohtaisuus on tärkeää myös muussa tiedonvälityksessä, mihin yllä jo viitattiin. Sihteeristön edustajat korostivat tiedonvälityksen räätälöinnin merkitystä. Massasähköposteilla tieto menee huonosti perille; tiederaportit tai kannanotot pyritään kohdentamaan henkilöille tai tahoille, joilla oletettavasti on kiinnostus aiheeseen ja kullekin vastaanottajalle kirjoitetaan yksilöity saateteksti.

Päättäjille viestimisen yleisinä ongelmakohtina nähtiin ajoitus sekä joissakin tapauksissa raporttien tekstien muotoilu. Tiedotusta voisi olla hyvä myös suunnitella systemaattisemmin. Päätösten valmisteluprosessit ovat pitkiä, varsinkin EU-tasolla, ja niihin pitäisi pyrkiä vaikuttamaan hyvin varhaisessa vaiheessa, jo "ennen kuin on ensimmäistäkään riviä paperilla" (H4). Tähän nähden useimmat tiedemaailman näkemyksen esittelevät raportit tulevat liian myöhään. Esimerkiksi EASAC:n kanssa on joskus ollut ongelmana, että tieto raporttien julkaisuajankohdasta ja sisällöstä tulee hyvin lyhyellä varoajalla. EASAC:n aikataulut ovat kuitenkin riippuvaisia työryhmätyöskentelystä, joka on altis viivytyksille. Poliittisen valmistelu- ja päätösaikataulun seuraaminen on mahdollista, mutta se vaatisi enemmän aikaa ja henkilöresursseja kuin mitä neuvottelukunnan sihteeristöllä on tällä hetkellä käytettävissään.

Toisinaan ongelmat liittyvät itse teksteihin. Laajojen

työryhmien työnä syntyneet raportit eivät aina ole tarpeeksi tiiviitä ja selkeitä. Neuvottelukunta on pohtinut ja kokeillutkin raporttien tai niiden tiivistelmien muokkamista päättäjille helpommin lähestyttäväksi kääntämällä niitä suomeksi. Suomentaminen ei kuitenkaan auta, jos alkuperäinen kannanotto ei ole selkeä. Muutama haastateltu toikin esille tarpeen tiiviille, yhden A4-paperin mittaisille tiivistelmille. Näiden laatimisessa olisi ihannetapauksessa mukana viestinnän ammattilainen. Yksi edustaja kuvasi sitä, miten edustajalla on tietoa sisällään, mutta sen ilmaisemisessa ulospäin oikealla tavalla tarvittaisiin apua.

Yksi tieteellisille kannanotoille tyypillinen piirre on se, että niiden sisältämä tiedeyhteisön näkemys ei välttämättä ole yksimielinen. Tämä heijastaa pitkälti tieteen ja sen tekemisen luonnetta; monimutkaisiin kysymyksiin on harvoin yksiselitteistä ratkaisua. Ihannetapauksessa kannanotto kuitenkin esittää hyvin koordinoitua ja jollakin tasolla yhtenäisen näkemyksen, vaikka se sisältäisikin useampia näkökulmia. Vaikuttamistyössä kokenut ja hyvin verkostoitunut haastateltava oli sitä mieltä, että tiedeyhteisön viestin päättäjille tulisi olla yhtenäisempi ja peräänkuulutti konkreettisen tason yhteistyötä suomalaisten organisaatioiden välillä, jotta voitaisiin sopia yhteisistä prioriteeteista. Kaikki lienevät kuitenkin yksimielisiä siitä, että tämä ei voi tapahtua tieteellisen näkemyksen kustannuksella.

Joka tapauksessa kaikki olivat vahvasti sitä mieltä, että vaikeuksista huolimatta tietoa pitää pyrkiä viemään päätöksentekoon, vaikka siitä ei aina oltaisi niin kiinnostuneitakaan: "ollaan kommentoimassa silloin kun kysytään ja silloinkin kun meiltä ei kysytä" (H10, myös H4); "ettei se jää ainakaan meistä kiinni" (H10). Jos tutkija saa asiansa sanottua, loppu ei ole enää tutkijasta kiinni. Vaikka jotkut lakonisesti totesivat, etteivät olleet nähneet tieteellisen tiedon vaikuttavan tai jalkautuvan päätöksentekoon, monen mielestä asiaa kuitenkin oli vaikea arvioida. Vaikka periaatteessa (resurssien antaessa myöten) on mahdollista seurata yksittäisten edustajien äänestyskäyttäytymistä, viime kädessä ei voi tietää äänestyspäätökseen vaikuttaneita seikkoja. Päätöksentekoprosessiin vaikuttavat monet asiat, kuten se, miten kyseinen asia muuten esiintyy yhteiskunnallisessa keskustelussa. Tiedeyhteisön puheenvuoro voi olla merkityksellistä osana kokonaiskeskustelua.

Tieteellisen tiedon asema poliittisella kentällä myös huolestutti. Yhtäältä nähtiin, että viedäkseen viestiä päättäjille tiedejärjestöjen tulisi osata käyttää samantapaisia lobbauskeinoja kuin muidenkin päätök-

sentekoon vaikuttamaan pyrkivien tahojen. Toisaalta moni edustaja nosti esiin myös huolen siitä, että tiede mahdollisesti nähdään vain yhtenä lobbarina muiden joukossa. Kuitenkin "meillä pitäisi olla sellainen taho joka tuo sen objektiivisen tiedon, että se ei olisi niiden varassa lainsäädäntöön vaikuttaminen joilla on isoimmat resurssit" (H10).

Toisaalta, kuten yksi edustaja totesi, "kyse ei ole siitä, etteivätkö päättäjät ymmärtäisi tutkimustiedon merkitystä, kyse on siitä, hyödynnetäänkö sitä oikeasti päätöksentekoprosessissa, poliittisten näkökulmien kautta". Moni vaikutustyössä mukana ollut toikin realistisesti esiin sen, että päättäjien päätökset ovat aina viime kädessä poliittisia. Tiedeyhteisö voi vain neuvoa, päättäjät päättää. Olisi harhaa kuvitella, että päätökset voisivat suoraan kummuta tieteellisestä tiedosta, koska tiedeyhteisön näkemyskään ei välttämättä ole yksimielinen.

Kaikki vaikuttamistyötä tehneet näkivät kansainvälisen tiedejärjestöyhteistyön tuovan lisäarvoa kansalliseen keskusteluun. Sekä järjestöjen tuottamasta tiedosta (raporteissa, kannanotoissa) että mahdollisuudesta eurooppalaiseen yhteistyöhön nähtiin saatavaan eräänlaista vipuvartta vaikuttamiseen. Tämä nähtiinkin yhtenä tiedejärjestötoiminnan merkittävistä hyödyistä (ks. alla).

8. Toiminnan vaikutus ja hyöty

Selvityksessä lähtöoletuksena oli, että kansainvälisen tiedejärjestöyhteistyön hyötyjä ovat esimerkiksi siitä saatavat tietovarannot, synergiaedut ja vaikuttamismahdollisuudet. Nämä teemat vahvistuivat ja syvenivät haastatteluissa, mutta esiin nousi myös muita asioita. Alkuperäisessä selvityssuunnitelmassa kysyttiin tiedejärjestöyhteistyön hyötyjä suomalaiselle tiedeyhteisölle, yksittäisille tutkijoille sekä yhteiskunnalliselle keskustelulle ja päätöksenteolle. Haastatteluissa kävi ilmi, että monen toimijan mielestä hyötyä ja merkitystä on syytä tarkastella myös laajemmin; mitä hyötyä kansainvälisestä tiedejärjestötoiminnasta on tieteelle ja ihmiskunnalle.

8.1 Ihmiskunnalle ja tieteelle

Kuten tavoitteista keskusteltaessa ilmeni, tiedejärjestöyhteistyötä ei ajatella vain välineellisesti tai välittömien, konkreettisten tavoitteiden kautta, vaan sillä halutaan parantaa tieteen asemaa ja edellytyksiä sekä ihmiskunnan ja ympäristön hyvinvointia. Etenkin maailmanlaajuiset tiedejärjestöt palvelevat viime kädessä nimenomaan tiedettä ja ihmiskuntaa; toisin kuin monilla eurooppalaisilla järjestöillä, niillä ei ole selkeää poliittista tahoa, johon ne pyrkisivät vaikuttamaan.

Yksi maailmanlaajuisien tiedeorganisaatioiden merkityksistä on siinä, että ne tarjoavat ajatuksellisen kehyksen, jossa voidaan käydä keskustelua ihmiskunnan suurten ongelmien ratkaisemisesta ilman poliittisia

intressejä. Käytännössä etenkin ICSU myös toimii katalysaattorina isoille tutkimusohjelmille, joita mikään yksittäinen tutkimusryhmä ei voisi toteuttaa niiden laajuuden tai monitahoisuuden takia; esimerkkinä mainittiin aiemmin mm. maaperään, globaalimuutokseen ja avaruuteen liittyvät ohjelmat. Lisäksi on tärkeä huomata, että myös monien politiikan käyttöön laadittujen raporttien perimmäinen hyöty on ihmiskunnalle, vaikka niillä välineellisellä tasolla tavoiteltaisiin päätöksentekoon vaikuttamista. Esimerkiksi EASAC:n raporttien aiheiksi valikoituvat monet ihmiskunnalle merkittävät ongelmat, joihin haetaan ratkaisuja: pandemiat, ruoan- ja energiantuotanto, ilmastonmuutos ja ääriolosuhteet.

Tiedejärjestöyhteistyön vaikutukset ihmiskunnan hyvinvointiin ovat harvoin suoraan mitattavissa; kuten yksi haastateltu totesi, jos koko ihmiskunnan tai maapallon mittakaavassa saadaan pienikin asia edistymään, sitä voidaan pitää tärkeänä. Tämän tason asiat eivät myöskään vaikuta tiedejärjestöyhteistyön rahoitukseen. Ne ovat kuitenkin merkityksellisiä tiedejärjestötyössä mukana oleville.

Tieteen kannalta kansainvälisten tiedejärjestöjen toiminnan merkitys on osittain selvempääkin. Maailmanlaajuiset järjestöt, varsinkin ICSU puolustavat yhtäältä tieteentekijöiden ihmisoikeuksia, ja toisaalta kaikkien oikeutta päästä nauttimaan tieteen saavutuksista. Konkreettisempia esimerkkejä vaikutuksista tieteeseen ovat mm. järjestötoiminnan piirissä laaditut tutkimuseettiset ohjeistukset, jotka vaikuttavat suoraan tieteen tekemisen käytänteisiin. Etenkin viime vuosien aikana syntyneillä avoimen datan ja avoimen tieteen periaatteilla ja käytännön suosituksilla on potentiaalisesti huikea merkitys: tietyillä aloilla avoimen datan käytänteet ovat muuttamassa tutkimusaineiston käsittelyä ja koko tieteen tekemisen luonnetta.

8.2 Yksittäiselle tutkijalle, neuvottelukunnalle ja suomalaiselle tiedeyhteisölle

Konkreettisemmalla tasolla yksittäiset tutkijat, neuvottelukunta ja suomalainen tiedeyhteisö saavat kansainvälisestä tiedejärjestötoiminnasta sekä tietoa että kontakteja. Tiedejärjestöyhteistyöstä saatava tieto on olennaisen tärkeää ja sitä on monenlaista. Ensiksi, toimintaan osallistumalla saadaan tietoa siitä, mitä kansainvälisellä tieteen kentällä tapahtuu. Tieto on välttämätön edellytys sille, että voi tarvittaessa toimia aktiivisesti, kun esille nousee Suomen tai neuvottelu-

kunnan kannalta merkityksellisiä asioita. Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi mahdollisuutta pyrkiä jäseneksi perusteilla olevaan työryhmään. Yksi edustaja huomautti, että kaikki järjestöissä käsitellyt asiat eivät ole yhtä tärkeitä. Asiasisältöjä ei voi kuitenkaan tietää järjestön toimintaan osallistumatta, ja siksi on järkevää seurata vähemmänkin kiinnostavilta vaikuttavista järjestöistä. Kuten tiedonkulkua tarkastellessa todettiin, tärkeiden asioiden erottaminen vaatii henkilökohtaista osallistumista; edustajaa joka osaa kriittisesti arvioida asioita sekä järjestön että neuvottelukunnan ja Suomen kannalta.

Toiseksi, kansainvälisten järjestöjen raportit, suosituksukset ja muut kannanotot ovat konkreettinen tietovaranto, joka neuvottelukunnalla järjestöjen jäsenenä on käytössä. Tiedon välittämisessä kansalliseen päätöksentekoon auttaa, jos kannanoton teossa on ollut suomalaisia mukana, mutta se ei ole välttämätöntä raporttien hyödyntämisessä. Kolmanneksi, järjestöyhteistyön kautta saadaan myös tietoa muiden maiden käytänteistä esimerkiksi tiedepohjaisessa neuvonnassa tai tutkimuspoliittisissa kysymyksissä. Muiden maiden malli voi toimia inspiraationa tai sitä voi käyttää esimerkkinä päättäjiin vedotessa.

Tietoa ja esimerkkejä myös viedään Suomesta kansainväliselle tasolle. Erityisesti data-asioissa sekä tutkimuseettisissä kysymyksissä Suomen käytänteet ovat usein toimineet mallina muille, ja Suomen esimerkki on vaikuttanut vahvasti kansainvälisten standardien muotoutumiseen. Suomalaisten (henkilökohtainen) osallistuminen tiedejärjestötoimintaan tarjoaa suoran vaikutuskanavan ja -mahdollisuuksia.

Jotkut toimijat tiivistivät tiedejärjestöyhteistyön merkityksen nimenomaan vaikutusmahdollisuuksiin. Järjestöjen toiminnassa pääsee parhaimmillaan vaikuttamaan tieteen kentän suuriin kysymyksiin, kuten tutkimuksen teon luonteeseen, tutkimuseettisiin ohjeisiin ja avoimen datan paradigmaan sekä tieteenalojen väliseen keskusteluun.

Vaikutusmahdollisuuksia syntyy myös välillisesti. Esimerkiksi vuonna 2010 Maija Akselan aktiivinen osallistuminen ALLEA:n tiedekasvatustyöryhmään poiki hänelle pääsyn EU-komission matematiikan sekä luonnon- ja insinööritieteiden opetuksen temaattisiin työryhmiin. ICSU puolestaan toimii yhteistyössä YK:n kanssa, mikä tarjoaa vaikutuskanavan YK-kuvioihin. Data-alalla puolestaan sekä CODATA että ICSU:n alainen WDS tekevät yhteistyötä esimerkiksi OECD:n kanssa. Näistä ylempänä jo mainittiinkin WDS:n ja OECD:n

yhteinen työryhmä, joka on laatimassa globaaleja OECD:n suosituksia kansainvälisten datainfrastruktuurien hallinnointiin, ja jonka toinen puheenjohtaja on WDS:n tieteellisen komitean jäsen Sanna Sorvari.

Moni haastateltava toi myös esille tiedejärjestöyhteistyössä syntyvät ihmisten väliset kontaktit ja verkostot. Kontakteista on hyötyä yksittäiselle toimijalle, joka voi hyödyntää niitä sekä tiedejärjestötyössä että mahdollisesti myös tutkimusyhteistyössä. Toisaalta henkilösuhteet, se että edustaja on tunnettu jossain järjestössä, edesauttaa valintaa työryhmiin ja luottamustoimiin. Kontaktit eivät kuitenkaan jää pelkästään yksittäisten henkilöiden välisiksi, vaan voivat liittää toisiinsa myös laajempia yhteisöjä, kuten tiedeakatemiaita ja tutkimusryhmiä. Kuten yksi haastateltu huomautti, *”Niitä verkostojahan luodaan, ei ainoastaan itselle, vaan nimenomaan sille koko yhteisölle [...] nuorimmasta senioritutkijaan”* (H10).

Vaikka yhteyksiä kansainväliselle tasolle muodostuu tutkijoiden työssä muutenkin, tiedejärjestöyhteistyö

muodostaa omaleimaisen kanavan, jonka kautta suomalainen tiedeyhteisö kiinnittyy maailmanlaajuiseen ja eurooppalaiseen tiedeyhteisöön.

Osa haastatelluista toi myös esille työstä henkilökohtaisesti saamiaan hyötyjä. Varsinkin maailmanlaajusten organisaatioiden toimintaan osallistuminen oli henkilökohtaisesti ollut avartava kokemus: *”Uskoni siihen vahvistui, että tutkimuksella ja kansainvälisellä tieteellä tulee jatkossa olemaan suurempi painoarvo kuin nykyään”* (H1).

Yhteistyö ihmiskunnan suurten kysymysten ratkaisemiseksi ja toisaalta kehittyvän maailman kysymykset antavat asioihin laajemman perspektiivin kuin yhteistyö vain eurooppalaisten kanssa. Myös se, että oli työryhmätyöskentelyssä saanut hyödyntää omaa asiantuntemustaan ja monen vuoden työtä, oli ollut palkitsevaa.

Haastattelussa ja muussa aineistossa nousi toistuvasti esille se, että tiedejärjestöyhteistyö on erittäin kustannustehokasta: pienellä rahalla saadaan paljon aikaan. Tiedejärjestöt toimivat pääsääntöisesti hyvin

pienellä rahoituksella, jonka perustan muodostavat jäsenmaksut, eikä niiden koordinoimasta asiantuntijatyöstä makseta palkkaa tai palkkioita. Edustajat ja muut asiantuntijat toimivat tehtävissään luottamustoisesti, jolloin kustannukset ovat hyvin vaatimattomat verrattuna saman asiantuntijapanoksen hankkimiseen esimerkiksi konsulttityönä.

Samantyyppinen tehokkuus näkyy maailmanlaajuisten järjestöjen isoissa tutkimusohjelmissa, joissa koordinointiin käytettävä rahasumma on mitätön verrattuna ohjelmien keräämään tutkimusrahoitukseen. Esimerkiksi ICSU sijoitti 200 000 dollaria kaksivuotisen International Polar Year -hankkeen tieteelliseen suunnitteluun ja käynnistämiseen, ja tutkimusohjelma keräsi tutkimusrahoitusta 1,4 miljardia euroa, joista 60 % oli sellaista, jota ei olisi muuten ohjattu polaaritutkimukseen.

8.3 Yhteiskunnalliselle keskustelulle ja päätöksenteolle

Yhteiskunnalliseen keskusteluun tiedejärjestöyhteistyö antaa sekä tietoa, vaikutusmahdollisuuksia että synergiaetuja. Haastatteluissa tuli esiin monia tapoja, joilla kansainvälisestä tiedejärjestöyhteistyöstä koettiin olevan hyötyä tieteellisen tiedon viemisessä päätöksentekoon. Yllä mainittu raporteista ja kannanotoista koostuva tietovaranto on keskeinen; järjestöjen piirissä, erityisesti EASAC:ssa ja Euro-CASE:ssa tuotetaan politiikkaraportteja, joiden tuottamiseen ei olisi mahdollisuutta pelkästään kansallisin voimin. Raportit ovat myös käytettävissä jo nyt, vaikka Suomeen ei lähivuosina rakennettaisi erikseen tiedeneuvontajärjestelmää.

Yksi järjestöjen tuottamien raporttien vahvuus on, että ne esittävät tiedeyhteisön koordinoitun näkemyksen, vaikka se ei aina olisikaan täysin yksimielinen vaan esittelisi asiaan useampia näkökulmia. EASAC:n ja Euro-CASE:n raportit on pääsääntöisesti laadittu eurooppalaista päätöksentekoa silmällä pitäen, joten niistä on hyötyä haluttaessa vaikuttaa sekä suoraan Euroopan unioniin että kansalliseen päätöksentekoon; monet EU-tasolla käsitellyt asiat tulevat myöhemmin kansallisesti päätettäviksi. Tiedejärjestöyhteistyössä syntyvä koordinoitu näkemys on tärkeä, koska EU-vaikuttamisessa yksittäisen maan on vaikea saada näkemystään läpi, jos se eroaa kaikkien muiden näkemyksestä. Toisaalta kansallisella tasolla se, että jotakin asiaa on pohdittu EU:n kontekstissa ja eurooppalaisessa

tieteellisessä työryhmässä, voi viestiä päättäjille asian tärkeydestä.

Yhteistyössä laaditut raportit tarjoavat vahvan argumentin myös kansalliseen keskusteluun, koska niiden voi sanoa edustavan laajasti eurooppalaisen tiedeyhteisön näkökulmaa, ei vain yhden tutkijan, tutkimusryhmän tai edes yhden kansallisen tiedeyhteisön näkökulmaa. Parhaassa tapauksessa toiminta eurooppalaisen ja kansallisen päätöksenteon parissa vahvistavat toisiaan. Synergiaetuja syntyy yhtäältä yhteistyöstä ja yhdessä vaikuttamisesta tilanteissa, joissa yhden maan näkemyksellä ei yksin ole suurta painoarvoa, toisaalta saman informaation käytöstä eri tarkoituksiin, sekä kansallisella ja EU-tasolla. Lisäksi järjestötyön kautta saadaan informaatiota siitä, miten muissa maissa toimitaan, ja mistä voidaan saada yhteiskunnalliseen keskusteluun konkreettisia esimerkkejä päätöksenteosta ja ihmisoi-keuskysymyksistä.

Toisin sanoen, järjestöyhteistyö lisää potentiaalisia vaikutusmahdollisuuksia poliittisessa päätöksenteossa. Käytännön vaikutuksia päätöksentekoon on toistaiseksi ollut vaikea jäljittää, mutta sekä tietovarannot että yhteistyö antavat tiedepohjaiseen neuvonantoon välineitä, joilla tiedeyhteisön viestiä voi viedä eteenpäin "isommilla lihaksilla" (H9), enemmän kuin yhden toimijan kautta. Ne tarjoavat pohjan, jolta vaikutustyötä voidaan kehittää.

ICSU:n 31. yleiskokous. KUVA: BRENDON O'HAGAN/ICSU

9. Yhteenveto: suomalaisen tiedejärjestöyhteistyön vaikuttavuus

9.1 Vahvuudet ja kehittämiskohteet

Tiedeakatemiain neuvottelukunta hyödyntää kansainvälisten järjestöjen toiminta- ja osallistumismahdollisuuksia yleisesti ottaen hyvin – Euroopan tasolla jopa erinomaisesti. Suomella oli tämän selvityksen tekoaikana yhteistyöjärjestöissä yhteensä 25 edustajaa, osa nimettyinä kansallisina edustajina, osa työryhmiin ja luottamustoimiin valittuina toimijoina. Järjestöjen päätöksentekoon yleiskokouksissa ja vastaavissa osallistutaan lähes poikkeuksetta, ja useassa järjestössä ollaan mukana työryhmissä tai komiteoissa. Myös toimielinten ja työryhmien

valitut jäsenet osallistuvat aktiivisesti kokouksiin.

Tarkasteltaessa järjestöjen johto- ja toimielimiin valittujen edustajien määrää Suomi oli tarkasteluajankohtana eurooppalaisissa järjestöissä kärkeä ja globaalisti OECD-maiden hyvää keskitasoa. Euroopan tasolla paikat eivät ole yhtä kilpailtuja kuin globaalisti, mutta vertailu kertoo ennen kaikkea Suomen hyödyntävän erittäin hyvin osallistumismahdollisuuksiaan. Tällä hetkellä Suomella on Pohjoismaista eniten edustajia eurooppalaisissa organisaatioissa, eikä se juuri häviä väkiluvultaan isoillekaan maille.

Maailmanlaajuisissa organisaatioissa kilpailu paikoista on luonnollisesti kovempaa, mutta Suomi on koh- tuullisen aktiivisesti pyrkinyt avoimina olleisiin tehtäviin. Noin puoleen esityspyynnöistä lähetettiin Suomesta esitys, joista läpi meni kolmasosa. Tätä voidaan pitää hyvänä menestyksenä. On myös huomattava, että valitut viralliset edustajat ovat vain yksi puoli aktiivisuudesta. Suomen toiminta esimerkiksi ICSU:ssa on tarkastelu- jaksolla kanavoitunut ICSU:n eurooppalaisten jäsenten ryhmän kautta, mikä ei näy tämän raportin pohjana olevissa tarkasteluissa.

Neuvottelukunnan toiminta on keskimäärin aktiivi- sinta eurooppalaisissa organisaatioissa. Tämä on joh- donmukainen seuraus neuvottelukunnan tavoitteista ja siitä että tiedepohjaisen neuvonannon kehittäminen on Euroopassa kriittisessä vaiheessa juuri nyt. Ero aktiivisuudessa maailmanlaajuisien ja eurooppalaisten organisaatioiden välillä herättää kuitenkin kysymyksen, pitäisikö Suomen pyrkiä nykyistä määrätietoisemmin globaalien järjestöjen johto- ja luottamustehtäviin. Edustukset eivät kuitenkaan ole itseisarvo eikä aktiivi- nen osallistuminen vaadi johtotehtävää. Toisaalta vuon- na 2016 neuvottelukunta on juuri asettunut ehdolle yhden globaalien järjestöjen hallitukseen. Globaalien edustuspaikkojen mahdollinen lisääminen tulevai- suudessa lienee asia, josta tullaan strategiaprosessin aikana keskustelemaan.

Nimeämisprosessit on koettu jossain määrin ongel- mallisina, joten niitä on pyritty kehittämään selkeäm- miksi ja läpinäkyvämmiksi. Tämän kehitystyön jatka- minen varmistaa osallistumismahdollisuuksien hyvän hyödyntäminen tulevaisuudessakin.

Suomalaisten vaikutusmahdolliset järjestöissä koettiin hyväksi, ja myös objektiivisesti katsoen ne vaikuttavat hyviltä. Suomalaisedustajien vahvuuksia ovat olleet asiantuntemus ja hyvä valmistautuminen. Suomalai- sten vaikutusmahdollisuudet perustuvat asiantuntemuk- seen ja asioiden vakavasti ottamiseen, joihin kannattaa jatkossakin panostaa.

Yhtenä mahdollisena kehittämiskohteenä, joka edis- täisi sekä osallistumismahdollisuuksien laajempaa hyö- dyntämistä että vaikuttamismahdollisuuksia, voisi olla suomalaistutkijoiden aktivoiminen tekemään aloitteita projektiyhteistyössä ja työryhmien perustamisessa niis- sä järjestöissä, joiden toimintaan ne kuuluvat. Tämä edellyttäisi tiedon jakamista projektitoiminnasta ja mm. siitä, miten projekteja voi ehdottaa näiden järjestöjen piirissä. Tietoa voitaisiin jakaa neuvottelukunnan kana-

vien kautta mutta kyseisissä järjestöissä toimivat edus- tajat olisivat avainasemassa tässä tiedotustyössä. Tämä toiminta parantaa tiedonkulkua olemalla aikaisempaa selvempi linkki tiedejärjestötyön ja suomalaisen tie- deyhteisön välillä.

Aineiston perusteella juuri tiedonkulkuun liittyvissä asioissa nähtiin eniten kehittämistarpeita, vaikka siitä myös erottui vahvuuksia. Tiedonkulkua kansainväli- seltä tasolta Suomeen on tässä raportissa tarkasteltu kolmesta näkökulmasta: organisaatiot, tiedeyhteisö ja yhteiskunta. Tiedonvälitys on kuitenkin monella tavalla vastavuoroista.

Tiedonkulku kansainväliseltä tasolta neuvottelukun- taan ja toisinpäin liittyy myös olennaisesti vaikutus- mahdollisuuksiin: yhtäältä tarvitaan tietoa järjestöissä käydyistä keskusteluista ja toisaalta viestintäkanava omien ajatusten viemiselle järjestöön. Organisaatioi- den sihteeristöjen välillä tieto kulkee pääsääntöisesti hyvin. Tiedonvälitystä teknillisten tieteiden kansain- välisten akatemiajärjestöjen kanssa voitaisiin kehittää yhteistyössä osallistumista koordinoivan TAF:n kanssa.

Tärkeä vastuu tiedonvälityksestä on kuitenkin jär- jestöjen kokouksiin ja muuhun toimintaan osallistuvil- la edustajilla. Hyvä edustaja osaa kriittisesti arvioida järjestöissä käytyjä keskusteluja neuvottelukunnan ta- voitteiden ja Suomen kannalta ja välittää tiedon keskus- teluista neuvottelukunnalle; vastaavasti hän kykenee välittämään neuvottelukunnan näkemyksiä järjestöön.

Tiedonkulkua tuntuu eniten vaikeuttavan tiedeor- ganisaatiokentän monimutkaisuus ja/tai huono tun- nettuus. Tieto kulkee pääsääntöisesti hyvin silloin, kun edustaja on neuvottelukunnan jäsen ja voi tuoda asiat keskusteltavaksi kokoukseen, tai hän muuten tuntee hyvin tiedejärjestökenttää. Jos edustaja ei ole neuvot- telukunnan jäsen eikä tunne suomalaisten tiedeakate- mioiden ja muiden organisaatioiden kenttää, hänelle voi käytännössä olla epäselvää, mitä tahoa hän edustaa, ja siten myös mitä hänen tulisi viestiä ja kenelle. Mat- kakertomus voi jäädä irralliseksi eikä välttämättä välitä neuvottelukunnan kannalta olennaisia tietoja.

Sekä organisaatiokentän parempaa hahmottumista toimijoille että käytännön tiedonvälitystä parantaisivat edustajien henkilökohtaiset tapaamiset neuvottelukun- nan edustajien kanssa. Neuvottelukunnan kannattai- sikin nykyistä useammin kutsua järjestöedustajia ko- kouksiin kertomaan osallistumisen annista ja toisaalta keskustelemaan mahdollisista jatkotoimista. Myös eri järjestöissä toimivat edustajat yhteen kokoavia tapaa- misia voisi järjestää jatkossa säännöllisesti. Tilaisuuksia

voisi kehittää siten, että ne palvelisivat tiedonvaihtoa myös edustustehtävän jälkeen, esimerkiksi kutsumalla uusien lisäksi jo työnsä lopettaneita edustajia.

Tiedeyhteisöön tieto kansainvälisestä tiedejärjestötyöstä kulkee melko nihkeästi. Yksi mahdollisuus parantaa tiedonkulkua ja ylipäättään näiden järjestöjen tunnettuutta voisi olla keskittyä aluksi asioihin, jotka tulevat lähelle tieteenalojen substanssia, kuten yllä mainitut projektimahdollisuudet. Järjestöissä ja niiden erilaisten kannanottojen kirjoittamisessa mukana olleet voisivat levittää niitä tieteellisissä konferensseissa, kuten ainakin yksi edustaja on tehnytkin. Koska suuri osa kansainvälisistä laaja-alaisista tiedejärjestöistä on tuntemattomia tiedeyhteisössä, tämä lisäisi tietoutta järjestöjen olemassaolosta ja voisi herättää kiinnostuksen järjestöjen muuhun toimintaan.

Yksi neuvottelukunnan keskeisistä tehtävistä on välittää tieteellistä tietoa, erityisesti päätöksenteon tueksi tarkoitettua tieteellistä tietoa, yhteiskuntaan. Neuvottelukuntaan kohdistuvat tiedotusvaatimukset ovat viime vuosina kasvaneet, samaan aikaan kun tiedepohjaisesta neuvonannosta on tullut keskeinen

kysymys. Neuvottelukunta ei silti ole tiedotusorganisaatio vaan pyrkii kohdennettuun ja vastavuoroiseen viestintään sellaisten osapuolten kanssa, joilla on jokin intressi asiaan. Pelkkä tiedon (esim. raportin) välittäminen ei kuitenkaan riitä, vaan vaikuttava tieto rakentuu sosiaalisessa suhteessa tiedon välittäjän ja vastaanottajan välillä.

Myös jatkossa on syytä panostaa kohdennettuun, räätälöityyn ja vastavuoroiseen tiedonvälitykseen, ei pelkkään yleiseen tiedotukseen. Resurssien puitteissa tulisi lisäksi pyrkiä itse järjestämään enemmän henkilökohtaisia tapaamisia (valiokuntakuulemiset, erilliset tapaamiset, julkistustilaisuudet) ja käyttää hyväksi muiden järjestämiä verkostoitumistilaisuuksia (esim. EASAC:n raporttien julkistustilaisuudet Brysselissä).

Yksi viestinnän kehittämiskohde on tiedejärjestöjen tuottaman tiedon muotoileminen paremmin luettavaksi ja tiedeyhteisön ulkopuolella saavutettavampaan muotoon. Tässä avainasemassa on raportteja valmistelevien työryhmien työ, joten tällaisille teksteille asetetuista vaatimuksista voisi keskustella edellä mainituissa edustajien tapaamisissa. Tällöin edustajat voisivat viedä viestiä tiedon muotoilusta ja esimerkiksi tiivistelmien teosta niihin kansainvälisiin työryhmiin, joihin he osallistuvat. Resurssien antaessa myöten työryhmäedustajat voisivat tiedotusvaiheessa miettiä lyhyitä suomenkielisiä tiivistelmiä tai tiedotteita yhdessä sihteeristön edustajien kanssa.

9.2 Toiminnan hyöty ja vaikuttavuus: tavoitteiden edistäminen

Tiedejärjestötoiminnalla on merkitystä monella tasolla. Korkeimmalla, ihmiskunnan ja tieteen tasolla edistysaskeleet ovat usein pieniä ja vaikeasti mitattavia. Osalla toiminnasta, varsinkin tutkimusdatan kanssa tehdyllä työllä, on kuitenkin ollut merkittäviä vaikutuksia tieteen luonteeseen. Huomionarvoista on, että vai-

kutukset ja hyödyt syntyvät suhteellisesti ottaen varsin pienellä rahallisella panostuksella.

Kansainvälisten organisaatioiden rakenteista ja yhteyksistä, tiedonvälityskanavista, tiedosta ja kontakteista syntyvät suorat ja välilliset vaikutusmahdollisuudet ovat toiminnan keskeisiä hyötyjä. Usein juuri suomalaisien edustajien henkilökohtainen osallistuminen mah-

dollistaa tiedon parhaan kulun molempiin suuntiin ja siten vaikuttamisen.

Vaikuttavuuden arvioinnin kannalta on keskeistä, missä määrin kansainvälisen toiminnan tavoitteet toteutuvat. Taulukossa 4 tarkastellaan neuvottelukunnan tärkeimpiä tavoitteita sekä niiden toteutumisesta selvityksen aineistosta nousevien seikkojen valossa

Taulukko 4) Neuvottelukunnan tavoitteiden toteutuminen kansainvälisessä yhteistyössä

Yleiset tavoitteet	Neuvottelukunnan/suomalaisten toiminta
Tieteen ja tiedeakatemioiden aseman edistäminen	Kaiken onnistuneen tiedejärjestöyhteistyön voi sanoa edistävän tätä tavoitetta.
Organisaatioiden toiminnan edistäminen	Suomi oli mukana saattamassa ALLEA:aa jaloilleen hajaannuskauden jälkeen, ja ALLEA:sta on viiden vuoden aikana tullut varteenotettava organisaatio, komission neuvottelukumppani ja tiedeneuvontakonsortion jäsen. Suomen edustaja oli merkittävässä roolissa ICSU:n globaalimuutostutkimusohjelmien uudelleenorganisoinnissa.
Kontaktien ja verkostojen luominen	Kontaktien ja verkostojen syntyminen niin yksittäisille tutkijoille kuin laajemmille tutkijayhteisöille koettiin merkittäväksi tiedejärjestötoiminnan hyödyksi.
Kansallinen tavoite	
Suomalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen edistäminen järjestöissä	Selvityksen aineiston mukaan Suomi käyttää osallistumismahdollisuuksia hyvin, Euroopan tasolla erinomaisesti ja suomalaisedustajien vaikutusmahdollisuudet ovat hyvät. (Vaikutusmahdollisuuksia myös pidettiin yhtenä tiedejärjestötoiminnan keskeisenä hyötynä.)
Spesifimmät tavoitteet	
Tiedepohjaisen neuvonannon edistäminen	Neuvottelukunnan ja sen edustajien toiminta on aktiivista ja sitä kehitetään jatkuvasti. Toimintakenttä on vielä uusi ja liikkeessä niin kansainvälisesti kuin kotimaassakin, joten tuloksista on vielä vaikea sanoa.
Humanististen ja yhteiskuntatieteiden (SSH-alojen) aseman edistäminen tiedejärjestöyhteistyössä	Suomalaisten ovat toimineet aktiivisesti asian edistämiseksi ICSU:n eurooppalaisen ryhmän puitteissa. ICSU:n ja ISSC:n yhteistyö on alkanut; mahdollinen yhdistymisprosessi käynnistyy vuonna 2016 ja valmistuu vuonna 2018. Suomalaisten aktiivinen toiminta ALLEA:ssa on vaikuttanut siihen, että SSH-aloista tuli ALLEA:n painopiste. Aktiivinen rooli ALLEAn SSH-työryhmässä.
Tutkimusaineistojen avoimen käytön edistäminen	Suomalaisedustajat ovat olleet aktiivisia data-alan järjestöissä (mm. APA:n hallituksen puheenjohtajuus, WDS:n tieteellisen komitean jäsenyys, edustus WDS-OECD -yhteistyössä). Datan avoimuus alkaa olla melko yleisesti hyväksytty periaate.
Nuorten tutkijoiden osallistaminen tiedejärjestöyhteistyöhön	Kansainvälisen tilanteen seuraamista IAP:n yhteydessä Global Young Academyn perustamisvaiheessa. Tällä hetkellä tavoitetta edistetään pääasiassa kansalliskomiteoiden ja kansainvälisten tiedeunionien kautta.

Yhteenvedon voidaan todeta, että neuvottelukunta on kyennyt edistämään monia tavoitteitaan. Osassa on tapahtunut kansainvälisesti merkittäviä edistysaskeleita, joissa suomalaiset ovat olleet mukana. Aineiston perusteella Suomi/neuvottelukunta on myös kansallisesti onnistunut tavoitteissaan osallistua, vaikuttaa

ja verkostoitua. Tiedepohjaisen neuvonannon edistäminen on tavoite, jonka toteutumista on toistaiseksi vaikea arvioida, mutta selvitys on osoittanut, että sen eteen tehdään aktiivisesti työtä sekä omassa viestinnässä että kansainväliseen keskusteluun osallistumisessa. Tiedejärjestöyhteistyö on keskeisessä roolissa tiedon

välittämisen kannalta. Nuoriin tutkijoihin liittyvä tavoite on ainoa, johon ei tarkastelujakson alkuaikojä lukuun ottamatta liittynyt eksplisiittistä toimintaa kansainvälisellä tasolla – tämän tavoitteen edistäminen on tarkastelujakson aikana siirtynyt kansalliskomiteoiden kautta tapahtuvaan tiedeunioneihin osallistumiseen, joka ei ole kuulunut tämän selvityksen piiriin.

Koska neuvottelukunta on toiminnallaan kyennyt edistämään suurinta osaa omista tavoitteistaan, joihin liittyen on myös tapahtunut konkreettisia, tavoiteltuja muutoksia, sillä on ollut selvää vaikuttavuutta. Neuvottelukunnan toiminnalla on ollut vaikuttavuutta ennen kaikkea tiedejärjestöyhteistyössä eli tutkimuspoliittisissa ja -hallinnollisissa kysymyksissä. Sen sijaan toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta, joka liittyy suoraan tiedepohjaisen neuvonannon tavoitteeseen, on vielä vaikea tämän aineiston pohjalta arvioida. Viime kädessä yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arviointi vaatisi myös laajaa ja pitkäaikaista yhteiskunnan päätöksenteon seuraamista.

Nyt kun esimerkiksi suomalaisedustuksen ja -aktiivisuuden lisääminen on toteutunut tai pitkälti toiminnassa sisäänrakennettuna, voitaisiin käydä enemmän keskustelua toiminnan tavoitteista eri organisaatioiden suhteen. Neuvottelukunta voisi käydä tätä keskustelua omissa kokouksissaan ja strategian suunnittelun yhteydessä, mutta keskusteluun olisi hyvä ottaa mukaan organisaatioissa toimivat edustajat (joko pyydetään edustajat vieraksi kokoukseen tai sitten edustajien tapamisissa).

Selvityksessä esiin tulleissa esimerkeissä neuvottelukunnan ja sen edustajien vaikuttavasta toiminnasta oli keskeistä, että työ oli tehty yhdessä kansainvälisten kumppanien kanssa. Neuvottelukunnan ja Suomen vahvuus näissä tilanteissa on ollut nimenomaan aktiivisuus ja aloitteellisuus yhteistyössä. Kansainvälisellä tieteen, tiedepolitiikan ja -hallinnon kentällä yhden maan on mahdotonta vaikuttaa yksin asioihin; siksi tieteen kansainväliset yhteistyöjärjestöt ovat hyvä konteksti suomalaiselle vaikuttamiselle.

10. Kehitysehdotukset

Suosituksien tiedon kulun parantamiseen

- Kutsutaan neuvottelukuntaa järjestöissä edustaneita henkilöitä nykyistä useammin neuvottelukunnan kokouksiin kertomaan ko. järjestön ajankohtaisista ja keskeisistä asioista sekä keskustelemaan mahdollisista jatkotoimenpiteistä.

- Järjestetään vuosittain (tai tarpeen vaatiessa) tapauksia Suomea kansainvälisissä järjestöissä edustaville. Mahdollisia keskustelunaiheita: edustajien työhön kohdistuvat odotukset, matkaraportit ja muu tiedonvälitys, työryhmätyöskentelyn jälkeinen tiedotus Suomessa (ks. suositukset alla). Tapaamisiin voidaan kutsua myös työnsä jo lopettaneita edustajia, jolloin he voivat sekä jakaa kokemuksiaan uusien edustajien kanssa että välittää tietoa neuvottelukuntaan.

- Keskustellaan edellä mainituissa tilaisuuksissa tai muissa työryhmäedustajien tapaamisissa siitä, mitä politiikkaraporttien ja muiden tiedeyhteisöjen ulkopuolelle suunnattujen kannanottojen teksteiltä toivotaan (tiivistelmät, tiedon muotoileminen paremmin tiedeyhteisön ulkopuolella saavutettavampaan muotoon, jne.). Tätä tietoa edustajat voivat sitten hyödyntää työryhmätyöskentelyssä.

- Kun kansainvälisen työryhmän raportti tai julkilausuma on tiedotusvaiheessa, työryhmäedustaja voisi sihteeristön edustajien kanssa yhteistyössä työstää lyhyen suomenkielisen tiivistelmän tai tiedotteen aiheesta.

- Pyritään vahvistamaan tiedonvälitystä kansainvälisestä tiedejärjestötyöstä tiedeyhteisöön. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi kannustamalla edustajia jakamaan järjestöjen raportteja ja kannanottoja tieteellisissä konferensseissa ja muissa sopivissa yhteyksissä tiedon levittämiseksi ja kiinnostuksen herättämiseksi. Toisaalta neuvottelukunnan tiedotuksessa voidaan tuoda selkeämmin esille ICSU:n rooli tutkimusohjelmien ja kansalliskomiteoiden yhteydessä.

- Vahvistetaan tiedonkulkua teknillisten alojen järjestöjen ja neuvottelukunnan välillä pyytämällä TAF:n sihteeristöä välittämään Euro-CASE:sta ja CAETS:sta tuleva tiedotus myös neuvottelukuntaan sekä lisää-

mään verkkosivuille tieto neuvottelukunnasta TAF:n yhteistyökumppanina.

Suosituksien osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien vahvistamiseen

- Panostetaan edelleen yhteistyösuhteisiin järjestöjen sisällä yhteisten tavoitteiden edistämiseksi ja synergiaetujen löytämiseksi, kuten mm. ICSU:n eurooppalaisen jäsenten ryhmässä on tehty. Kontekstista riippuen yksi mahdollinen yhteistyön viiteryhä kansainvälisen vaikuttavuuden lisäämiseksi ovat myös Pohjoismaat.

- Jatketaan työtä nimeämisprosessien kehittämiseksi sujuviksi mutta samalla riittävän läpinäkyviksi.

- Relevanttien järjestöjen (esim. UAI, EASAC) osalta tiedotetaan aktiivisesti niiden projektitoiminnasta, erityisesti mahdollisuuksista tehdä aloitteita projektien ja työryhmien perustamiseksi. Tiedotuksessa sihteeristön on olennaista tehdä yhteistyötä ko. järjestöissä toimivien suomalaisedustajien kanssa. Tavoitteena on suomalaistutkijoiden aktivoiminen tekemään aloitteita projektiyhteistyössä ja työryhmien perustamisessa niissä järjestöissä, joiden toimintaan ne kuuluvat.

- Yhteiskunnallisessa vaikuttamistyössä jatketaan panostamista räätälöityyn ja kohdennettuun viestintään.

Suosituksien tulevaan strategiatyöhön

- Nyt kun suomalaisedustus kansainvälisissä organisaatioissa on suhteellisen vakiintunutta, käydään keskustelua tavoitteenasettelusta eri organisaatioiden suhteen. Keskustelussa sisällöllisistä tavoitteista olisi tärkeä osallistaa kussakin organisaatioissa toimivat edustajat, olivatpa he neuvottelukunnan jäseniä tai eivät.

- Keskustellaan neuvottelukunnan aktiivisuuden mahdollisesta lisäämisestä globaaleissa organisaatioissa, esimerkiksi pyrkimisestä globaalien järjestöjen johto- ja luottamustehtäviin. Vaikka nykytilanteessa päätettäisiin panostaa enemmän eurooppalaiseen yhteistyöhön, tulevaisuudessa tilanteet voivat muuttua, joten osallistumisaktiivisuutta kannattaa arvioida määrääjain uudestaan.

Liitteet

Liite 1. Käytetyt lyhenteet

ALLEA	All European Academies
APA	Alliance for Permanent Access
CAETS	The International Council of Academies of Engineering and Technical Sciences
CODATA	ICSU Committee on Data for Science and Technology
EASAC	European Academies Science Advisory Council
ESF	European Science Foundation
Euro-CASE	The European Council of Academies of Applied Sciences, Technologies and Engineering
IAC (vanha)	Inter Academy Council (uuden IAP:n alla IAP for Research)
IAMP (vanha)	Interacademy Medical Panel (uuden IAP:n alla IAP for Health)
IAP (uusi)	The InterAcademy Partnership
IAP (vanha)	Global Network of Science Academies (aikaisemmin Inter-Academy Panel, uuden IAP:n alla IAP for Science)
ICSU	International Council for Science (Kansainvälinen tiedeneuvosto)
IHRNASS	International Human Rights Network of Academies and Scholarly Societies
OKM	Opetus- ja kulttuuriministeriö
RDA	Research Data Alliance
SAPEA	Science Advice for Policy by the European Academies
STA	Suomalainen tiedeakatemia
STAV	Suomen Tiedeakatemian Valtuuskunta
STS	Suomen Tiedeseura (Finska Vetenskap-Societeten)
STV	Svenska Tekniska Vetensapsakademierna: Finland
TAF	Tekniikan Akatemia (Technology Academy Finland)
TAJ	Tiedeakatemijaosto
TANK	Tiedeakatemian neuvottelukunta
TSV	Tieteellisten Seurain Valtuuskunta
TTA	Teknillisten tieteiden akatemia
WDS	World Data System (ICSU World Data System)
UAI	Union Académique Internationale (International Union of Academies)

Liite 2. Haastatellut henkilöt

Henkilöiden järjestys tässä ei vastaa tekstissä olevia viittauksia haastattelujen järjestykseen.

- Professori Eva-Mari Aro
- Ph.D., ylijohtaja Anni Huhtala
- Professori Juha Jantunen
- Professori Jukka Kekkonen
- Professori emeritus Olavi Nevanlinna, Tiedeakatemian neuvottelukunnan varapuheenjohtaja
- Kansleri emeritus Kari Raivio
- FM Katri Rostedt, Tiedeakatemian neuvottelukunnan tiedesihteeri
- FT, tutkimuspäällikkö Sanna Sorvari
- FT, dos. Päivi Tikka, Tiedeakatemian neuvottelukunnan pääsihteeri
- Kansleri emerita Krista Varantola
- TT, toimitusjohtaja Juha Ylä-Jääski

Liite 3. Järjestöt ja Suomen toiminta niissä

1. ALLEA: Ihmistieteiden aseman ja tieteen rehtiyden edistäjä

All European Academies eli ALLEA on nimensä mukaisesti Euroopan neuvoston alueen tiedeakatemioiden yhteistyöelin ja keskustelufoorumi, joka osallistuu aktiivisesti eurooppalaiseen tiedepoliittiseen keskusteluun. 2010-luvun aikana ALLEA on noussut hajoamisen partaalta varteenotettavaksi tiedepoliittiseksi vaikuttajaksi. Sen toiminnan painopistealueina ovat humanistis-yhteiskuntatieteellisten alojen edistäminen sekä tutkimuseettiset kysymykset. Neuvottelukunta on ollut mukana sekä ALLEA:n uudistamisprosessissa että sen toiminnan painopistealueilla.

Tarkastelujakson alkuvuosina ALLEA:n organisaatiossa ja johdossa oli ongelmia, järjestön toiminnasta puuttui selkeä fokus eikä sitä pidetty kovin tärkeänä tiedepoliittisena toimijana. Hollannin tiedeakatemia, joka oli pitkään isännöinyt ALLEA:n sihteeristöä, oli haluton jatkamaan siinä roolissa. Tiedeakatemijaostossa oli päätetty seurata tilannetta, mutta ajateltiin, että mikäli järjestön toiminta ei suoraviivaistuisi, erokin olisi mahdollinen. Kuten ALLEA:n pitkäaikainen kokousedustaja totesi, tärkein asia oli ”saada ALLEA jaloilleen ja tehdä siitä vaikutusvaltainen järjestö” (H6). Suomen edustajat, ensin Olavi Nevanlinna ja hieman myöhemmin Krista Varantola, osallistuivat ALLEA:n uudistumista koskeviin neuvotteluihin, ja Krista Varantola oli myös mukana uuden puheenjohtajan valintaa valmisteleavassa komiteassa. Uudeksi puheenjohtajaksi valittiin saksalainen Günther Stock ja ALLEA:n sihteeristö siirtyi Hollannista Saksaan.

Koska luonnontieteillä on vahva edustus toisessa eurooppalaisessa järjestössä EASAC:ssa, yhdeksi ALLEA:n toimintakärjeksi valittiin humanistis-yhteiskuntatieteelliset alat; toiseksi kärjeksi tuli kaikilla tieteenaloilla tärkeä tutkimuseettikka. Molemmissa aihepiireissä oli jo ollut työryhmätoimintaa. ALLEA:ssa oli toiminut useita, moniin eri aihepiireihin liittyviä työryhmiä, joissa suomalaisiakin oli ollut mukana, mutta uudistuksessa työryhmien ja komiteoiden rakennetta selkiytettiin. Uudistuvan organisaation rahoitus pohjaa pohdittaessa nousi kiista jäsenmaksurakenteesta, jota ehdotettiin uudistettavan siten, että Suomen jäsenmaksu olisi noussut moninkertaiseksi, vaikka sillä edelleen oli vain yksi jä-

sen (kaikkia suomalaisia akatemioita edustava Tiedeakatemijaosto/neuvottelukunta) ALLEA:ssa. Suomen edustama kanta voitti, ja lopulta jäsenmaksuihin tuli 5 %:n vapaaehtoinen korotus.

Suomea ALLEA:n kokouksissa edustaneet toimijat olivat yhtä mieltä siitä, että Günther Stockin puheenjohtajuuskaudella ALLEA toiminta on kehittynyt asiapitoiseksi ja tavoitteelliseksi. ALLEA on myös täysivaltaisena jäsenenä mukana tiedeneuvontakonsortio SAPEA:ssa, jossa yksi sen tavoitteista on tuoda ihmistieteitä mukaan tiedeneuvontaan.

ALLEA:ssa toimii tällä hetkellä kaksi pysyväistyöryhmää, *Permanent Working Group Science and Ethics* ja *Permanent Working Group Intellectual Property Rights* sekä kolme työryhmää, joista *Working Group Social Sciences and Humanities* (SSH) on hyvin keskeinen. Krista Varantola on pitkään edustanut Suomea etiikka- ja SSH-työryhmissä. ALLEA:n tiedekasvatustyöryhmä puolestaan toimii yhteistyössä IAP:n kanssa, ja tiedekasvatustyöryhmässä on niinkään pitkään vaikuttanut Maija Aksela. *Working group on E-Humanities* on merkittävä neuvottelukunnan omien avoimeen tutkimusdataan liittyvien tavoitteiden kannalta; työryhmä julkaisi 2015 raportin sähköisistä aineistoista ihmistieteissä.

Osoituksena ALLEA:n vakiintuneesta asemasta Euroopan tiedepoliittisessa kentässä on Euroopan komission aloitteesta käynnistynyt eurooppalaisen tutkimuseettisen ohjeistuksen päivittäminen, jota *Permanent Working Group on Science and Ethics* vuonna 2016 työstää. Alkuperäinen ohjedokumentti, *European Code of Conduct for Research Integrity* (2010) tehtiin yhteistyössä ESF:n kanssa. Se, että ALLEA:n on toivottu ottavan vastuulleen ohjeistuksen ajanmukaistamisen osoittaa, että viimeisen viiden vuoden aikana ALLEA:sta on tullut eurooppalaisessa tiedepoliitikassa ”selkeä neuvotteluosapuoli, jolta kysytään.”

2. EASAC: Tutkittua tietoa EU-politiikan käyttöön

European Academies' Science Advisory Council eli EASAC on Euroopan unionin jäsenmaiden kansallisten tiedeakatemioiden yhteistyöjärjestö, joka välittää tuoretta tutkimukseen perustuvaa tietoa EU:n päätöksentekokoelimiin ja pyrkii parantamaan tutkijoiden ja päättäjien välistä vuorovaikutusta. Sen pääasiallinen toiminta tapahtuu työryhmissä, jotka tuottavat poliittisen päätöksenteon tueksi raportteja ajankohtaisista aiheista, joissa (luonnon)tieteen näkökulma on keskei-

nen. Suomalaiset ovat osallistuneet tiiviisti EASAC:n toimintaan sen eri tasoilla.

EASAC neuvoston (Council) ja johtoryhmän (Bureau) lisäksi EASAC:ssa on kolme ohjausryhmää (Steering Panels) eri aihealueille: ympäristö, biotieteet ja energia. Ohjausryhmät esittävät työstettäviä aiheita neuvostolle ja pohtivat työryhmien kokoonpanoa. Joskus aiheita esitetään myös jäsenakatemioiden aloitteesta. Neuvostossa keskustellaan eurooppalaisesta tiedepolitiikasta sekä arvioidaan ohjausryhmien toimintaa, ja ohjausryhmät raportoivat neuvostolle eri työryhmien toiminnasta.

Työryhmät ovat määräaikaista, ja ne perustetaan tuottamaan raportti tai julkilausuma tietyistä aiheista. Viiden vuoden tarkastelujaksolla EASAC julkaisi 24 raporttia ja 7 lyhyempää kannanottoa; vuositasolla julkaisuja oli keskimäärin kuusi. Viimeisimpien kannanottojen aiheina ovat olleet mm. öljyntuotannon kasvihuonekaasupäästöt, merien kestävä käyttö sekä kiertotalous. Aikaisemmin aiheina ovat olleet mm. tartuntataudit, kasvinjalostustekniikat sekä liuskekaasun vesisärötys. Työryhmien lopputuotokset voivat olla kannanottoja tai laajempia raportteja, mutta ne laaditaan aina päättäjille viestimistä varten.

Raporttien, kannanottojen ja suositusten ensisijaisena kohteena ovat Euroopan tason päättäjät ja päättöksiä valmistelevat virkamiehet EU-parlamentissa ja komissiossa, mutta kunkin maan myös toivotaan vievän viestiä kansallisesti eteenpäin

Suomalaisten osallistuminen EASACissa on erittäin aktiivista. Kaikilla jäsenmailla on edustaja *Councilissa*, ja Suomella on lisäksi ollut edustus kaikissa kolmessa ohjausryhmässä (Steering panels) lähes koko 2010-luvun. Eri työryhmiin on osallistunut 18 tutkijaa. Tällä hetkellä Councilin jäsenenä on Eva-Mari Aro. Peter Lund on energiaohjausryhmän puheenjohtaja, missä ominaisuudessa hän osallistuu myös laajennettuihin johtoryhmän (Bureau) kokouksiin.

Neuvottelukunnan sihteeristö panostaa erityisesti EASACin raporteista tiedottamiseen. EASAC on hyvin toimintaorientoitunut järjestö, jossa ”tehdään eikä puhuta” (H7).

3. ESF: Eurooppalaisen tieteen pelisääntöjen laatija

European Science Foundation (ESF) on monitieteinen järjestö, jonka tarkoituksena on ollut ajaa tutkimuksen ja innovoinnin kehitystä Euroopassa. ESF on koordinoit

monikansallisia tutkimushankkeita tarjoten vertaisarviointia, evaluaatiota ja tukea tutkijoiden urapoluille. ESF on isännöinyt myös tavoitteiden kannalta olennaisia asiantuntijapooloja ja -komiteoita. ESF on toiminut myös aktiivisesti eurooppalaisessa tiedepolitiikassa. Viime vuosina ESF on kuitenkin rajannut toimintansa lähinnä tiedeakatemioiden ja tieteen rahoittajaorganisaatioiden yhteistyöfoorumiksi.

ESF on julkaissut seurantakautena merkittäviä raportteja. Suomalaisten kannalta kiinnostava oli vuonna 2011 yhdessä ALLEA:n kanssa julkaistu yleiseurooppalainen tutkimuseettinen ohjeistus, The European Code of Conduct for Research Integrity. Suomalaisten painoarvo tutkimuseettisen ohjeistuksen kehitykseen muodostui merkittäväksi sekä ESF:n että ALLEA:n työryhmissä tehdyn työn kautta.

Vuosina 2010-2013 Suomi osallistui aktiivisesti ESF:n pääorganisaation ja sen pysyväistyöryhmien toimintaan (esimerkiksi Standing Committee for Physical and Engineering Sciences [PESC] puheenjohtajana Mats Gyllenberg; Materials Science and Engineering Expert Committee [MatSEEC], jäsenenä Risto Nieminen). Vuonna 2014 ESF aloitti organisatorisen muutoksen, jonka tarkoitus oli uudelleenmääritellä järjestön toiminta. Suomalaiset seurasivat vuodesta 2014 lähtien organisaation kehitystä vähemmän aktiivisina toimijoina. Suomen ESF:n jäsenyys sanottiin irti vuoden 2016 alusta lähtien, koska järjestön aiempia toimintoja on ajettu alas eivätkä uudet toiminnot palvele neuvottelukunnan tarpeita.

4. Euro-CASE ja CAETS: Teknillisten tieteiden kansainväliset järjestöt

The European Council of Academies of Applied Sciences, Technologies and Engineering (Euro-CASE) toimii eurooppalaisten insinööritieteiden akatemioiden pysyvänä yhteistyöfoorumina ja tukee eurooppalaisten instituutioiden, teollisuuden ja tutkijoiden välistä vuoropuhelua. Suomalaista jäsenyyttä Euro-CASE:ssa koordinoi Neuvottelukunnan teknillistieteellisten henkilöakatemioiden yhteistyöelin Tekniikan Akatemia (TAF).

Euro-CASE:n raportit on pääsääntöisesti laadittu Euroopan tason päätöksentekoa silmällä pitäen. Euro-CASE:ssa tuotetaan politiikkaraportteja, joiden kirjoittamiseen ei olisi mahdollisuutta pelkästään kansallisin voimin. Neuvonantotoiminta keskittyy vahvasti päätöksentekoon vaikuttamiseen Euroopan komissiossa ja parlamentissa.

Euroopan komissiossa rakennettiin Jean-Claude Junckerin puheenjohtaja kauden alussa 2015 EC Science Advisory Mechanism (SAM), jonka ytimessä on seitsemän tieteellisen asiantuntijan muodostama High Level Group. Samana vuonna viisi eurooppalaista tiedeorganisaatiota Academia Europaea, ALLEA, EASAC, Euro-CASE ja FEAM perustivat konsortion, jonka tarkoituksena on aktiivisesti osallistua eurooppalaiseen tieteelliseen neuvonantoprosessiin. Keväällä 2016 konsortio haki Horizon 2020 -ohjelmasta rahoitusta tieteellisen neuvonannon organisointiin Science Advice for Policy by the European Academies (SAPEA) -projektina.

Suomella on vankka edustus Euro-CASE:n johtoelimissä: vuodesta 2013 alkaen Juha Ylä-Jääski on ollut jäsenenä Boardissa ja Olavi Nevanlinna Executive Committeessa. Lisäksi eri aihepiirejä käsittelevissä Platformeissa on ollut suomalaisista mukana mm. Peter Lund.

The International Council of Academies of Engineering and Technical Sciences (CAETS) on insinööri- ja teknillistieteellisten akatemioiden maailmanlaajuinen yhteistyöfoorumi. TAF koordinoi suomalaista jäsenyyttä myös CAETS:ssa.

Vuosina 2012-2015 Suomi ei ole osallistunut kovin aktiivisesti CAETSin toimintaan TAF:n päätettyä suunnata resurssejaan ensisijaisesti Euro-CASE-yhteistyöhön. Vuonna 2016 CAETS-yhteistyötä kuitenkin ollaan arvioimassa uudestaan, mm. CAETS:n ja ICSU:n välille suunnitellun yhteistyön takia.

5. ICSU: (Luonnon)tieteen globaali ääni

ICSU (International Council for Science) on hallituksesta riippumaton kansainvälinen tiedejärjestö, jonka toiminnan keskiössä ovat laajat poikkitieteelliset tutkimusohjelmat, tiede-neuvonta ja tieteen universaalisuuden edistäminen. ICSU on määritellyt strategiassaan missiokseen kansainvälisen tiedeyhteistyön vahvistamisen yhteiskunnan hyväksi. Strategian mukaan ICSU:n tehtävä ei ole vain tukea kansainvälistä huippututkimusta vaan myös linkittää tutkimus yhteiskunnalliseen hyötyyn.

Pariisin sihteeristön lisäksi ICSU:lla on paikalliset toimistot Aasiassa, Afrikassa ja Etelä-Amerikassa. Jäsenistöön kuuluu sekä kansallisia tiedeorganisaatioita että kansainvälisiä tieteellisiä yhdistyksiä. Kansainvälinen tutkimusyhteistyö on vahvasti painottunut ilmastomuutoksen ja kestävä kehityksen teemojen suuntaisesti.

Kari Raivio toimi ICSU:n varapuheenjohtajana sekä

tieteellisestä suunnittelusta ja arvioinnista vastaavan Scientific Planning and Review -komitean (CSPR) puheenjohtajana vuodesta 2008 vuoteen 2011. Raivio oli myös keskeisesti mukana globaalimuutostutkimuksen ohjelmien uudelleen koordinoinnissa ja Future Earth -ohjelman synnyssä.

Suomi toimii ICSU:ssa paljolti yhteistyössä ICSU:n muiden eurooppalaisten jäsenmaiden kanssa ns. "Euro-ICSU"-ryhmänä. TANK toimi ryhmän sihteeristönä vuosina 2011-2015. Yksi Euro-ICSU:n saavutuksista on ollut YK:n Rio+20 kestävä kehityksen konferenssia valmistelevan konsultaatiokokouksen järjestäminen vuonna 2011.

Suomi on yhdessä muiden Euroopan maiden kanssa ajanut ICSU:ssa humanististen ja yhteiskuntatieteiden mukaan tuomista ICSU:un tai yhteistyömuotojen kehittämistä. Vuoden 2014 yleiskokouksessa ICSU:n eurooppalaisten jäsenten ryhmä jätti puheenjohtajansa Olavi Nevanlinnan johdolla ICSU:n hallitukselle kirjallisen kysymyksen siitä, millä konkreettisilla tavoilla se aikoo edistää yhteistyötä humanististen ja yhteiskuntatieteellisten alojen kanssa. ICSU on sittemmin kehittänyt yhteistyötään International Social Sciences Councilin (ISSC) kanssa, ja vuonna 2016 on käynnistetty ICSU:n ja ISSC:n mahdollista yhdistymistä valmisteleva prosessi.

6. APA, CODATA ja WDS: Tutkimusdata-asioiden yhteistyöjärjestöt

APA on tutkimusdata-asioihin keskittynyt järjestö, joka toimi aktiivisesti noin vuosina 2007-2013. APA keskittyi digitaalisessa muodossa olevan tutkimustiedon säilyttämisen ja uudelleenkäytön kysymyksiin. APA myös koordinoi EU:n seitsemänneistä puiteohjelmasta rahoituksen saanut APARSEN (Alliance Permanent Access the Records of Science in Europe Network) -projektia. Jussi Nuorteva on ollut APA:ssa merkittävässä roolissa: *Executive Boardin* jäsenenä vuosina 2011-2014, joista puheenjohtajan vuosina 2012-2013. APA:n toimintoja ollaan nyt lopettamassa aihekentän järjestäytyttyä uudelleen.

Tällä hetkellä tutkimusdata-asioissa on kolme keskeistä maailmanlaajuista järjestöä: CODATA, ICSU-WDS ja RDA. Näistä neuvottelukunta on vain CODATA:n jäsen - kahden jälkimmäisen jäsenenä ei ole neuvottelukunnan kaltaisia organisaatioita vaan datakeskuksia (WDS) ja yksityishenkilöitä sekä muita organisaatiojäsentä (RDA). Data-asiain kansalliskomitea seuraa kuitenkin aktiivisesti toimintaa kaikissa kolmessa datajärjestössä.

Suomi on ollut CODATA:n (ICSU Committee on Data for Science and Technology) jäsen vuoden 2013 alusta lähtien. Siellä on tällä hetkellä nimettynä edustajana Pekka Orponen. CODATA:n toiminnassa keskitytään mm. tutkimusdataa koskeviin periaatteisiin ja toimintalinjauksiin (data policies) sekä erilaisten aineistojen saatavuuden parantamiseen.

ICSU:n alaisen WDS-komitean (World Data System) toiminta on teknisempää: sen keskiössä on erilaisten tutkimusdataa säilyttävien keskustusten toiminta ja niiden laadunvarmistus. WDS:n tärkein tehtävä on arvioida datakeskuksia ja myöntää laatusertifikaatti niille, jotka täyttävät WDS:n laatimat kriteerit datakeskuksen toiminnalle. Sertifiointiprosessin läpikäyneet organisaatiot hyväksytään WDS:n jäseniksi. Sertifiointin lisäksi WDS rakentaa ja määrittelee datan hallinnan hyviä käytänteitä ja pyrkii levittämään niitä järjestämällä koulutusta ja data-aiheisia konferensseja. WDS:n päättävä elin on sen tieteellinen komitea, joka vastaa arviointityöstä. Sanna Sorvari valittiin vuonna 2015 WDS:n tieteelliseen komiteaan. WDS:n ydintoiminta-alueita ovat sertifiointi, koulutus ja hyvien käytänteiden levittäminen

Neuvottelukunta ei ole Research Data Alliancen eli RDA:n jäsen, mutta data-asiain kansalliskomitean kautta sen toimintaa seurataan aktiivisesti. RDA:n jäsenenä on sekä yksittäisiä tutkijoita että organisaatioita. Organisaatiojäsentenä on esimerkiksi datakeskuksia ja datajärjestöjä, ei tiedeakatemiaita. Suomesta Tieteen laskentakeskus CSC on jäsen; toisaalta WDS on RDA:n jäsen. RDA toimii pitkälti alhaalta ylöspäin -periaatteella: tärkeä osa toimintaa tapahtuu yksittäisten tutkijoiden muodostamissa temaattisissa työryhmissä.

Suomi on data-alalla keskeinen toimija, mikä liittyy alan toimijoihin sekä muutamiin vahvoin, datakeskustelujen kannalta tärkeisiin tieteenaloihin. Suomessa on yksi suurlaskentaan ja suurtietokonekapasiteettiin keskittynyt organisaatio – CSC – mikä näyttäytyy ulkomaille hyvin selkeänä. Suomessa on vahvaa ilmähä ja ympäristötieteisiin ja Earth System Scienceen liittyvää osaamista, joihin liittyen Suomesta koordinoidaan isoja kansainvälisiä tutkimusinfrastruktuureja. Toisaalta Suomessa on vahva ja pitkä perinne lääketieteen aineistojen keräämisestä ja siihen liittyvän yksityisyyden suojan kattavasta turvaamisesta. Nämä tekijät luovat Suomelle data-asioiden kentällä keskeisen aseman: ”olla huomattavasti suuremmissa ja vaikuttavammassa asemassa kuin mitä maan kokoluokka tai tutkijamäärä tai muu voi antaa olettaa”.

7. IAP

IAP (The InterAcademy Partnership) on katto-organisaatio, joka yhdistää kolme maailmanlaajuista tiedeakatemioiden yhteistyöverkostoa. IAP:illa on 130 kansallista tai alueellista jäsentä. Neuvottelukunta tekee yhteistyötä sekä alajärjestöjen että ylitason IAP:n kanssa. Suomen intressi IAP:ssa on ollut globaalintason keskustelun seuraaminen. Aktiivisinta Suomen osallistuminen on ollut IAP:n ja ALLEA:n yhteisessä tiedekasvatusverkostossa, jossa Suomea on pitkään edustanut Maija Aksela.

IAP on uudelleenorganisoinut vuonna 2016. Kolme yhteistyöverkostoa nimettiin uudelleen nimillä IAP for Research (entinen InterAcademy Council IAC), IAP for Health (entinen InterAcademy Medical Panel IAMP) ja IAP for Science (entinen The Global Network of Science Academies IAP). Uudelleenorganisointuneen IAP:n ensimmäinen yleiskokous pidettiin helmikuussa 2016. Uuden IAP:n toiminta on kallistunut aiempaa vahvemmin tiedeneuvontaan, joskin myös tiedekasvatus ja kehityskysymykset ovat yhä organisaation ydintoimintaa. Järjestön integraatiokehitystä on seurattu synergiaetujen toivossa, ja nyt Suomi on aktivoitumassa IAP:n toiminnassa: vuonna 2016 neuvottelukunta on asettunut ehdolle IAP for Healthin hallitukseen.

8. UAI: Humanististen suurprojektien laadunvarmistaja

UAI eli Union Académique International – International Union of Academies on vuonna 1919 perustettu globaali organisaatio, joka tukee tiedeakatemioiden yhteistyötä humanistisilla aloilla. Suomen pitkäaikainen edustaja UAI:ssa luonnehti järjestöä ikään kuin klassisten humanististen alojen tieteenalaunioniksi: tärkeimpiä ovat perinteiset humanistiset alat, kuten klassinen historia ja filologia (latina, kreikka), taidehistoria, keskiajan tutkimus ja orientalistiikka. Vähitellen mukaan on kuitenkin tullut myös yhteiskuntatieteellisemmin suuntautunutta modernia historiaa ja nykykieliä, ja viime vuosina UAI:n yleiskokouksissa on keskusteltu yleisemmin yhteistyöstä yhteiskuntatieteellisten alojen kanssa.

UAI:n tärkein tehtävä on saattaa alulle, koordinoida ja säännöllisesti arvioida pitkäkestoisia humanistisen alan projekteja. Projektit ovat tyypillisesti erilaisia korpus- ja sanakirjahankkeita, jotka voivat kestää vuosikymmeniä. Pisimpään toimineet projektit ovat olleet käynnissä UAI:n perustamisesta lähtien. UAI myöntää

myös rahoitusta, mutta summat ovat lähinnä symbolisia muutaman tuhannen euron avustuksia - huomattavasti tärkeämpää on UAI:n projektille antama akkreditaatio, joka toimii näillä aloilla uskottavana laatuleimana ja siten edesauttaa rahoituksen saamista. UAI osallistuu myös jonkin verran tiedepoliittiseen keskusteluun, päätaivoitteenaan edistää humanististen ja yhteiskuntatieteiden asemaa. Järjestönä UAI ei tiedota kovin aktiivisesti, mikä liittyyneen paljolti siihen, että sillä on ollut vain yksi palkattu työntekijä

UAI:ssa edustukset ovat yleensä pitkiä, mihin on sekä muodollisia että käytännön syitä. UAI edellyttää, että jäsenakatemioiden valtuuttamat edustajat nimetään vähintään kahdeksi yleiskokouskaudeksi (vuodesta 2013 lähtien yleiskokoukset on järjestetty joka toinen vuosi, sitä ennen vuosittain). Lisäksi voidakseen asettua ehdolle hallitukseen tai komiteoihin henkilön on oltava nimetty edustaja, joka mieluiten on ollut edustajana vähintään kaksi vuotta. Käytännössä valituksi tuleminen edellyttää tunnettuutta järjestössä ja useamman vuoden aktiivisen osallistumisen toimintaan. Myös edustajan itsensä ja hänen tekemänsä työn kannalta pitkäaikainen osallistuminen on järkevää, koska keskusteluihin ja yleiskokouksissa toteutettavaan evaluointijärjestelmään sisälle pääseminen vaatii aikaa. Monissa muissakin tiedeorganisaatioissa toimii pitkäaikaisia edustajia, mutta jatkuvuuden vastapainoksi usein toivotaan vaihtuvuutta. UAI:ssa jatkuvuutta kuitenkin arvostetaan keskimääräistä enemmän organisaation työtapojen ja arvioitavien projektien pitkäkestoisuuden takia.

Suomi ei kuulu UAI:n perustajajäseniin mutta on ollut mukana hyvin varhaisesta vaiheesta lähtien (1929) ja on siksi oikeutettu kahteen edustajaan. Tarkastelujaksolla Suomella oli ensin yksi edustaja, professori Juha Janhunen, mutta vuonna 2011 nimettiin toiseksi edustajaksi professori Holger Weiss, koska haluttiin hyödyntää kahta äänestyspaikkaa. Suomalaisten vaikutusmahdollisuudet UAI:ssa on hyvät; nykyisistä edustajista professori Janhunen on edustanut Suomea vuodesta 2008 alkaen, ja on muuan muassa ollut mukana hallituksen valintaa valmisteleavassa komiteassa (Nominating Committee). Professori Janhusen mukaan vaikutusmahdollisuuksia kasvattaisi, jos suomalaisia olisi enemmän mukana UAI:n valtuuttamissa projekteissa, erityisesti koordinoimassa niitä. Tällä hetkellä ainakin kolme suomalaista tutkijaa osallistuu eri projekteihin, mutta olisi hyvä, jos suomalaiset myös ehdottaisivat uusia projekteja. Suomalaisten projektit eivät kuitenkaan

useinkaan ole tarpeeksi suuria: UAI:n suojelukseen päästäkseen projektissa on oltava usean eri tiedeakatemian kansainvälistä yhteistyötä.

UAI:ssa mukana oleminen tukee neuvottelukunnan tavoitetta edistää humanististen tieteiden asemaa. TANK:n tavoite monitieteisyyden edistämiseksi puolestaan puoltaa UAI:n sisällä yhteistyötä yhteiskuntatieteiden kanssa. UAI:n jäsenyys on tärkeä perinteisille humanistisille aloille, ja tulevaisuudessa näiden edustajille tulisi tiedottaa aktiivisemmin mahdollisuudesta hakea projektille UAI:n valtuutusta.

9. IHRNASS - ihmisen kokoista ihmisoikeustyötä

Tiedeakatemioiden ja tieteellisten seurojen kansainvälinen yhteistyöverkosto (International Human Rights Network of Academies and Scholarly Societies), joka edistää tieteenekijöiden ihmisoikeuksia ja lisää tietoisuutta ihmisoikeusasioista tiedeyhteisössä. Sen tärkein työmuoto on vetoaminen päättäjiin ihmisoikeusloukkauksista kärsivien tieteenekijöiden puolesta joko vetoomuskirjein tai julkilausumin. Toisaalta verkoston konferensseissa pyritään tekemään tieteen ihmisoikeuskysymyksiä näkyviksi laajemmalle yleisölle. Suomi on osallistunut verkoston toimintaan vuodesta 2005 lähtien.

Tyypillisesti vetoomustapauksissa kyse on tutkijasta tai akateemisesti koulutetusta ammattilaisesta (lääkärit, insinöörit), joka on vangittu rauhanomaisen mielipiteenilmaisun vuoksi. Verkoston sihteeristö selvittää kunkin tapauksen taustat - tärkeä periaate on mm. että kyseisen henkilön ei tiedetä käyttäneen väkivaltaa tai yllyttäneen siihen - ja laatii mallivetoomuskirjeen lähetettäväksi asiaankuuluville päättävillä tahoille kyseisessä maassa. Tämän jälkeen verkosto tiedottaa jäsenakatemioitaan tapauksista ja pyytää heitä vetoamaan kyseisen henkilön puolesta. Tieteenekijöiden ihmisoikeusloukkauksia on tapahtunut muutamissa kymmenissä maissa; viimeisimpien vetoomusten tapaukset ovat olleet Turkissa, Yhdistyneissä Arabiemiraateissa ja Etiopiassa.

Vedottaessa yksittäisten tieteenekijöiden, lääkkeiden tai insinöörien puolesta tapaukset käsitellään yleensä luottamuksellisesti, koska julkisuus saattaisi vaarantaa ko. henkilön turvallisuuden. Verkosto ottaa kuitenkin ajoittain julkisesti kantaa suuremman tutkijajoukon puolesta. Verkoston hallituksen (Executive Committee) julkilausumat ovat koskeneet mm. turkki-

laisten tutkijoiden mielipiteenvapautta (2016), syyrialaisiin terveydenhuollon ammattilaisiin kohdistuneita väkivaltaisia iskuja (2014) sekä kuuden italialaisen tutkijan tuomitsemista vankilaan, koska he eivät kyenneet tarkkaan ennustamaan maanjäristystä (n.s. L'Aquila tapaus 2012). Yhdysvaltain tiedeakatemioiden ihmisoikeuskomitean 40-vuotisen historian aikana on myös harvakseltaan tehty muutamia maaraportteja tieteentekijöiden ihmisoikeustilanteesta, viimeisimpänä Turkista vuonna 2013.

Verkoston jäsenten yleiskokoukset ja maailmankonferenssi järjestetään noin joka toinen vuosi. Tapahtuma on kaksiosainen. Sisäisessä kokouksessa keskustellaan ihmisoikeusteemoista sekä verkoston hoitamista konkreettisista tapauksista ja jäsenorganisaatiot esittävät maaraportin oman maansa tieteentekijöiden ihmisoikeustilanteesta. Toinen osa on suurelle yleisölle suunnattu tilaisuus, jossa käsitellään jotakin tieteen ja ihmisoikeuksien kannalta tärkeää aihetta, kuten nälän poistamista. Tilaisuuksissa on tyypillisesti nimekkäitä puhujia ja niille pyritään saamaan mahdollisimman paljon mediahuomiota; tarkoitus on nostaa ihmisoikeuskysymyksiä suuren yleisön tietouteen. Euroopan tasolla samanlaisia näkyvän profiilin tilaisuuksia ovat olleet saksalaisen Leopoldina-akatemian vuosittaiset Human Rights and Science -symposiumit.

Kansainvälisessä ihmisoikeusverkostossa on mukana vaikutusvaltaisia tutkijoita, mikä on tärkeää verkoston vetoomustyön kannalta. Verkoston neljästä perustajajäsenestä kolme oli saanut Nobelin palkinnon, ja verkoston hallituksessa (Executive committee) on parhaillaan kaksi nobelistia. Vetoomustyössä ja verkoston tiedotuksessa on tuotu esille tunnettujen jäsenten mukanaolo, koska sillä on todettu olevan painoarvoa. Vaikutusvaltaiset jäsenet edesauttavat sanoman perillemenoa maissa, joiden intresseissä on ylläpitää mainetta ihmisoikeusasioissa. Täyden sotatilan tai kriisin maissa samanlaista hyötyä vaikutusvaltaisista jäsenistä ei ole ollut. Hallituksessa on kuitenkin myös vahva kehittyvien maiden edustus. Suomalaisia ei ole toistaiseksi ollut Kansainvälisen Ihmisoikeusverkoston hallituksessa.

Kansainvälisen Ihmisoikeusverkoston toiminnasta päävastuun ovat kantaneet Yhdysvaltain kansalliset tiedeakatemit (National Academies of Science, Engineering and Medicine), joiden alaisuudessa verkoston sihteeristö toimii. Verkoston pitkäaikainen toimitusjohtaja Carol Corillon jäi eläkkeelle 2015, ja toiminnan organisaatiota ollaan myös mahdollisesti arvioimassa uudelleen. Yhdysvaltain tiedeakatemit

ovat tähän asti myös kantaneet suurimman taloudellisen vastuun, mutta vuoden 2016 yleiskokouksessa tullaan keskustelemaan kansainvälisen verkoston mahdollisista jäsenmaksuista toiminnan rahoittamiseksi. Neuvottelukunta on käymässä keskusteluja verkoston muiden eurooppalaisten jäsenten kanssa mahdollisista yhteisistä toimintalinjoista jäsenmaksujen suhteen.

Tiedeakatemiain neuvottelukunnan, silloisen Tiedeakatemiajaoston, ihmisoikeuskomitea perustettiin 2009. Sen ensimmäisenä puheenjohtajana toimi Juha Sihvola, joka oli jo aiemmin osallistunut kansainvälisen ihmisoikeusverkoston kokouksiin ja joka nykyisen puheenjohtajan mukaan oli siellä arvostettu toimija. Sihvolan yllättäen menehdyttyä vuonna 2012 suomalaisen ihmisoikeuskomitean puheenjohtajaksi tuli Jukka Kekkonen, joka on niinkään osallistunut aktiivisesti verkoston kokouksiin. Ihmisoikeuskomiteaan kuuluvat myös mm arkkiaatri Risto Pelkonen sekä Krista Varantola, joka on myös Tutkimuseettisen neuvottelukunnan puheenjohtaja.

Neuvottelukunnan ihmisoikeuskomitean työ on samalla tavoin kahtalaista kuin kansainvälisen verkostonkin. Yhtäältä toimitaan vetoomuksilla yksittäisten ihmisten puolesta, jolloin ylivoimaisen suurilta tuntuvat ihmisoikeusongelmat saavat kasvot, ja työn onnistuessa saadaan parhaassa tapauksessa myöhemmin tieto kyseisen henkilön vapauttamisesta. Haastattelun sanoin kyse on "ihmisen kokoisesta ihmisoikeuksien edistämisestä". TANK:n ihmisoikeuskomitea reagoi pääsääntöisesti kaikkiin kansainvälisen verkoston kautta tuleviin vetoomuspyyntöihin lähettämällä omista nimissään mallikirjeiden mukaiset vetoamukset. Ihmisoikeuskomitea on tehnyt myös muutamia omia vetoamuksia ja kannanottoja, joista viimeisin koski Tansanian uutta tilastolakia, jonka valmistelusta puuttui asiaankuuluva läpinäkyvyys ja joka vaikeuttaa tutkijoiden toimintaa merkittävästi.

Toisaalta komitean tehtävänä on välittää ja lisätä tietoa ihmisoikeuksista. Komitea toteuttaa tätä tiedotustehtävää pääasiassa järjestämällä tieteentekoa ja ihmisoikeuksia valottavia keskustelutilaisuuksia, jotka on ainakin toistaiseksi toteutettu joka toinen vuosi järjestettävien Tieteen päivien yhteydessä. Ensimmäinen paneelikeskustelu järjestettiin Tieteen päivillä 2011 ja toinen 2015. Keskustelutilaisuudet ovat vetäneet runsaasti yleisöä. Vuoden 2017 Tieteen päiville ollaan jälleen järjestämässä paneelikeskustelua, jonka aiheena on "Akateeminen vapaus 2000-luvulla ja ihmisoikeudet".

Vuonna 2017 Tiedeakatemiain neuvottelukunta järjestää lisäksi Helsingissä Leopoldina-akatemia-yhteiskumppanina yllä mainitun *Human rights and Science* -symposion. Leopoldina-akatemia on järjestänyt symposioita vuodesta 2010 alkaen yhteistyössä jonkun muun eurooppalaisen tiedeakatemia kanssa. Se, että Leopoldina-akatemia pyysi Suomea yhteistyökumppaniksi ja isännöimään vuoden 2017 symposiota kuvastanee sekä ihmisoikeuskomitean edustajien että yleisesti ottaen neuvottelukunnan aktiivisuutta kansainvälisellä kentällä. Symposion järjestäminen osuu sekä Suomen 100-vuotisjuhlavuoteen että Suomen kauteen arktisen neuvoston puheenjohtajamaana, mihin liittyen aihepiiriksi on valittu arktinen alue; otsikkona on "Human Rights and the Arctic - 7th Symposium "Human Rights and Science".

Lähteet

- Kuitunen Soile & Hyytinen Kirsi 2004. Julkisten tutkimuslaitosten vaikutusten arviointi. VTT tiedotteita - Research Notes 2230.
- Lehto, Olli 2010. 35 vuotta tiedeakatemioiden yhteistyötä. Tieteessä tapahtuu 8/2010, 30-34.
- Nykänen, Panu 2016. Teknillisten tieteiden akatemioiden liittyminen Tiedeakatemiain neuvottelukuntaan. Tieteessä tapahtuu 4/2016, 17-24.
- OECD 2016. Population (indicator). doi: 10.1787/d434f82b-en (Accessed on 23 June 2016)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015. Vastuullinen ja vaikuttava. Tulokulmia korkeakoulujen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:13. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Helsinki.
- Raivio, Kari 2014. Näyttöön perustuva päätöksenteko - suomalainen neuvonantojärjestelmä. Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 3/2014. Valtioneuvoston kanslia, Helsinki.
- Suvikumpu, Liisa, Tikka, Päivi ja Saukkonen Pasi (toim.) 2014. Vaikuttava säätiö! Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta, Helsinki.
- Tiedeakatemiain neuvottelukunta 2015. Tiedeakatemiain neuvottelukunnan kansalliskomiteajärjestelmän arviointi 2015. Tiedeakatemiain neuvottelukunta, Helsinki.
- Visakorpi, Jarmo 1999. Tiedeakatemit suomalaisessa tiedepolitiikassa. Tieteessä tapahtuu 3/1999, 42-46.

